

Vandas plan för småbarnspedagogik 2019

Utbildningsnämndens svenskspråkiga sektion 18.6.2019

Innehåll

1. GRUNDERNA FÖR PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH DE LOKALA PLANERNA FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK.....	3
1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan.....	3
1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik.....	4
1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik.....	7
1.4 Frågor som avgörs på lokal nivå.....	10
2. SMÅBARNSPEDAGOGIKENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL.....	12
2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken.....	12
2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken.....	16
2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets uppväxt och lärtig.....	18
2.4 Värdegrunden.....	20
2.5 Synen på lärande.....	23
2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård.....	23
2.7 Mångsidig kompetens.....	25
Förmåga att tänka och lära sig.....	26
Kulturell och kommunikativ kompetens.....	27
Vardagskompetens.....	28
Multilitteracitet och digital kompetens.....	29
Förmåga att delta och påverka.....	31
2.8 Frågor som avgörs på lokal nivå.....	32
3. VERKSAMHETSKULTUREN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN.....	33
3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.....	34
En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen.....	35
En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation.....	36
Delaktighet, likabehandling och jämställdhet.....	37
Kulturell mångfald och språkmedvetenhet.....	39
Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil.....	40
3.2 Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken.....	42
3.3 Samarbete inom småbarnspedagogiken.....	44
Samarbete med vårdnadshavarna.....	45
Mångprofessionellt samarbete.....	47
3.4 Frågor som avgörs på lokal nivå.....	49
4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN.....	50

4.1	Referensram för den pedagogiska verksamheten.....	50
4.2	Pedagogisk dokumentation.....	52
4.3	Mångsidiga arbetssätt.....	53
4.4	Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande.....	55
4.5	Lärområden.....	56
	Språkens rika värld.....	57
	Mina många uttrycksformer.....	60
	Jag och vår gemenskap.....	62
	Jag utforskar min omgivning.....	65
	Jag växer, rör på mig och utvecklas.....	67
4.6	Preciseringar gällande språk och kultur.....	69
	Småbarnspedagogik på två språk.....	72
4.7	Frågor som avgörs på lokal nivå.....	75
5.	STÖD FÖR BARNETS UTVECKLING OCH LÄRANDE.....	77
5.1	Principerna för stöd.....	77
5.2	Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stöd.....	79
5.3	Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken.....	81
5.4	Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd.....	85
5.5	Frågor som avgörs på lokal nivå.....	87
6.	SMÅBARNSPEDAGOGIK SOM BASERAR SIG PÅ EN ALTERNATIV PEDAGOGIK ELLER EN SÄRSKILD ÅSKÅDNING.....	87
6.1	Frågor som avgörs på lokal nivå.....	88
7.	UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN....	89
7.1	Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten.....	89
7.2	Frågor som avgörs på lokal nivå.....	91

1. GRUNDERNA FÖR PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH DE LOKALA PLANERNA FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en nationell föreskrift som utfärdats av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om småbarnspedagogik¹. De lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik ska utarbetas och småbarnspedagogiken ska genomföras i enlighet med denna föreskrift. Beredningen av grunderna för planen för småbarnspedagogik styrs framför allt av lagen om småbarnspedagogik, som föreskriver om barnets rätt till småbarnspedagogik och om målen för småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen, som regleras av lagen om grundläggande utbildning, är en del av småbarnspedagogiken². Förskoleundervisningen styrs av föreskriften om grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen har utfärdat.

Småbarnspedagogiken är en del av det finländska utbildningssystemet och en viktig del av barnets uppväxt och lärtig. Vårdnadshavarna bär det primära ansvaret för sina barns fostran. Småbarnspedagogiken stödjer och kompletterar hemmens fostrande uppdrag och bidrar till barnens välbefinnande.

Avsikten med den nationella styrningen av småbarnspedagogiken är att skapa likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken.

Utgångspunkten för grunderna för planen för småbarnspedagogik har varit förändringar i barnens uppväxtmiljö och i verksamhetsmiljön inom småbarnspedagogiken. Dessutom har förändringar i lagstiftningen beaktats. Grunderna har beretts i samarbete med olika intressentgrupper och utgående från de senaste resultaten av forskning och utvecklingsarbete.

Planen för småbarnspedagogik är en helhet som omfattar tre nivåer. Den består av de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik, de lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik.

1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan

Grunderna för planen för småbarnspedagogik har som uppdrag att stödja och styra hur småbarnspedagogiken ordnas, genomförs och utvecklas. Grunderna för planen för småbarnspedagogik ska bidra till att verksamheten håller hög kvalitet och genomförs på lika grunder i hela landet. Med småbarnspedagogik avses en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård och i vilken i synnerhet pedagogiken betonas³.

1 Lag om småbarnspedagogik (540/2018)

2 Lag om grundläggande utbildning (628/1998) och förordning om grundläggande utbildning (852/1998)

3 Lag om småbarnspedagogik 2 §

I grunderna för planen för småbarnspedagogik definieras småbarnspedagogikens centrala mål och innehåll, samarbetet mellan anordnaren av småbarnspedagogik och barnens vårdnadshavare, det mångprofessionella samarbetet samt innehållet i barnets plan för småbarnspedagogik⁴.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en föreskrift som är juridiskt bindande för anordnarna av småbarnspedagogik. Grunderna för planen för småbarnspedagogik innehåller förutom föreskrifter även text som belyser grunderna. I slutet av varje kapitel finns en förteckning över sådant som avgörs på lokal nivå och som styr hur den lokala planen för småbarnspedagogik utarbetas och hur den småbarnspedagogiska verksamheten genomförs. I grunderna för planen för småbarnspedagogik finns också hänvisningar till lagstiftningen. Avsikten med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan grunderna och lagstiftningen.

I detta styrdokument används begreppet **anordnare av småbarnspedagogik** i betydelsen kommun, samkommun eller privat serviceproducent⁵. Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare. I det svenskspråkiga styrdokumentet används begreppen småbarnspedagogik och småbarnspedagogisk verksamhet synonymt.

1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik

Anordnarna av småbarnspedagogik ska utarbeta och godkänna lokala planer för småbarnspedagogik utgående från de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik. Skyldigheten att utarbeta en plan för småbarnspedagogik gäller också öppen småbarnspedagogisk verksamhet som kommunen köper och privat daghemsverksamhet eller privat familjedagvård som övervakas av kommunen. De lokala planerna för småbarnspedagogik är bindande och de ska utvärderas och utvecklas. Den lokala planen för småbarnspedagogik kan utarbetas så att den gäller alla verksamhetsformer (daghemsverksamhet, familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet) eller skilt för varje verksamhetsform. Flera anordnare av småbarnspedagogik kan också komma överens om att utarbeta, utvärdera och utveckla planen för småbarnspedagogik gemensamt.⁶

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas så att den preciserar, styr och stödjer anordnandet av småbarnspedagogiken på lokal nivå. Då planen för småbarnspedagogik görs upp ska man beakta lokala särdrag, eventuella pedagogiska prioriteringar, barnens behov samt resultat av utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller småbarnspedagogiken. De lokala planerna kan precisera de nationella grunderna, men de kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna för planen för småbarnspedagogik.

4 Lag om småbarnspedagogik 21 §

5 Lag om småbarnspedagogik 1 §

6 Lag om småbarnspedagogik 22 §

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas med hänsyn till övriga planer som utarbetas på lokal nivå, bland annat:

- planer och beslut som gäller småbarnspedagogik, barn och familjer
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- eventuell läroplan för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen⁷
- integrationsplan⁸.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att personalen inom småbarnspedagogiken, vårdnadshavarna och barnen ges möjlighet att vara med och utarbeta och utveckla den lokala planen för småbarnspedagogik⁹.

För att trygga barnets uppväxt och en kontinuerlig och enhetlig lärtig deltar representanter för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i att utarbeta och utveckla planen för småbarnspedagogik. Då den lokala planen för småbarnspedagogik utarbetas ska man samarbeta med kommunens olika förvaltningsområden och med myndigheterna som sköter uppgifter inom social- och hälsovården (kapitel 3.3).

Anordnaren av småbarnspedagogik ska godkänna planen för småbarnspedagogik separat för småbarnspedagogik på svenska, finska, samiska och vid behov för småbarnspedagogik på något annat språk¹⁰.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten och delta i utomstående utvärdering av verksamheten¹¹. Då man utvärderar småbarnspedagogiken på lokal nivå kan man använda sig av den nationella informationsresursen inom småbarnspedagogiken Varda¹² samt utvärderingsmaterial och kvalitetsindikatorer som gjorts av Nationella centret för utbildningsutvärdering¹³. Utvärderingen behandlas närmare i kapitel 7.

7 Barnskyddslag (417/2007) 12 § (1292/2013)

8 Lag om främjande av integration 15 § (1386/2010)

9 Lag om småbarnspedagogik 20 §

10 Lag om småbarnspedagogik 8 §

11 Lag om småbarnspedagogik 24 §

12 Lag om småbarnspedagogik 65–73 §

Vandas plan för småbarnspedagogik

Planen för småbarnspedagogik i Vanda utgår från Grunderna för planen för småbarnspedagogik som utgetts av Utbildningsstyrelsen 2018. I Vanda utgörs planen för småbarnspedagogik av de riksomfattande Grunderna för planen för småbarnspedagogik som utarbetats av utbildningsstyrelsen och planen för småbarnspedagogik i Vanda som har sammanställts lokalt 2019. Planen för småbarnspedagogik i Vanda har gjorts upp på finska och svenska.

De egna riktlinjerna och prioriteringar i Vandas småbarnspedagogik presenteras med blå bakgrundsfärg i detta dokument. Planen för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Vanda godkänns av undervisningsnämndens svenskspråkiga sektion. Småbarnspedagogikens verksamhetsenheter utarbetar varje år egna verksamhetsplaner.

Uppgörandet av Vandas plan för småbarnspedagogik

År 2017 gjordes en omfattande uppdatering av Vandas plan för småbarnspedagogik som baserade sig på grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016. De nationella grunderna uppdaterades två år senare, på hösten 2018, och på basen av den startade arbetet med att uppdatera Vandas plan för småbarnspedagogik på våren 2019.

Planen för småbarnspedagogik i Vanda 2017 gjordes upp i samarbetet med personalen inom småbarnspedagogiken, barnen och vårdnadshavarna. Den lokala planen för småbarnspedagogik bearbetades tillsammans med stadens samarbetsparter inom småbarnspedagogik. I arbetet med att utarbeta planen för småbarnspedagogik i Vanda fanns en styrgrupp med representanter från den privata småbarnspedagogiken, resultatområdet för den svenskspråkiga servicen, den grundläggande utbildningen, social- och hälsovårdsväsendet, fackföreningarna, den lokala föräldraföreningen i Vanda (VANVARY), undervisningsnämnd i Vanda samt kultur-, idrotts- och biblioteksservicen. I anslutning till planen för småbarnspedagogik ingicks överenskommelser om samarbete med kultur-, idrotts- och biblioteksservicen samt social- och hälsovårdsväsendet

Vid uppdateringen av Vandas plan för småbarnspedagogik (2019) har man fokuserat särskilt på att specificera de delar som gäller processerna med barnets plan, verksamhetsplanerna och pedagogisk dokumentation, samt de delar som gäller förebyggande av mobbning, kroppskännedom och säkerhetsfostran, skiftesomsorg samt de olika verksamhetsformerna. Dessutom har planen uppdaterats med hänseende till förändrade begrepp och sådant innehåll som varit i behov av uppdatering.

13 Lag om Nationella centret för utbildningsutvärdering (1295/2013) och Grunder och rekommendationer för utvärdering av småbarnspedagogikens kvalitet, Nationella centret för utbildningsutvärdering, publikation 24:2018

Uppdateringen har gjorts tillsammans med personalen och ledningen inom småbarnspedagogik. Arbetsgruppen som koordinerade uppdateringen, ordnade workshops för lärarna och speciallärarna inom småbarnspedagogik samt för resultatenheternas utvidgade ledningsgrupper. Bilagorna för skiftesomsorgen, familjedagvården och den öppna småbarnspedagogiken har bearbetats tillsammans med respektive personalgrupper. Resultaten från workshoparna utnyttjades i uppdateringen av planen. Svaren från en enkät som riktades till vårdnadshavare och barn gav också material för uppdateringen. Småbarnspedagogikens ledningsgrupp har fungerat som styrgrupp för arbetet med uppdateringen av Vandas plan för småbarnspedagogik.

Hur planen för småbarnspedagogik verkställs och utvärderas

Småbarnspedagogiken genomförs och utvärderas i barngrupperna utgående från Vandas plan för småbarnspedagogik samt planerna på verksamhetsenhets- och barngruppsnivå. Under verksamhetsåret planerar och utvärderar personalen i hur planen för småbarnspedagogik förverkligats genom gruppens egen verksamhetsplan. Målsättningarna i barngruppens verksamhetsplan uppdateras fortlöpande och behandlas tillsammans med daghemsföreståndaren och/eller daghemmets ledningsgrupp minst två gånger per verksamhetsår. Härutöver bedömer personalen inom småbarnspedagogiken regelbundet det egna kunnandet och sina utvecklingsbehov via självvärderingar, både individuellt och som team och tillsammans med daghemsföreståndaren

I början av varje verksamhetsperiod utarbetar personalen inom den kommunala småbarnspedagogiken en verksamhetsplan för verksamheten och som utvärderas minst två gånger om året. Verksamhetsplanen för enheten utvärderas av chefen för småbarnspedagogiken tillsammans med daghemsföreståndaren. I privat småbarnspedagogik uppgörs en verksamhetsplan för enheten som utvärderas av den chef för småbarnspedagogik som ansvarar för den privatsmåbarnspedagogiken tillsammans med daghemsföreståndaren eller gruppfamiljedaghemmets ansvarsperson. På stadsnivå utvärderas förverkligande av planen för småbarnspedagogik och därtill hörande planers form och funktionalitet enligt utvärderingsmodellen för småbarnspedagogiken i Vanda.

Planen för småbarnspedagogik i Vanda finns tillgänglig för vårdnadshavare och andra intressegrupper på Vandas webbsidor. De småbarnspedagogiska enheterna ansvarar för att vårdnadshavarna känner till den plan för småbarnspedagogiken som används, liksom den årliga verksamhetsplanen som preciserar denna plan. Vårdnadshavarna bereds ge möjlighet att delta i utarbetandet av den lokala kommunala planen för småbarnspedagogiken alltid då den förnyas eller uppdateras. Vårdnadshavarna skall därtill ha möjligheten att delta i planering och utvärdering av verksamheten på enhets- och barngruppsnivå minst två gånger per år. Verksamhetsenheterna kan själva välja det mest naturliga sättet för samarbetet med vårdnadshavarna. Speciell

uppmärksamhet ska fästas vid vårdnadshavarnas jämbördiga möjlighet att delta. Vid behov används också tolk för att möjliggöra vårdnadshavarnas deltagande.

1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har enligt lagen om småbarnspedagogik rätt till systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. För att uppfylla detta ska en plan för småbarnspedagogik utarbetas för varje barn på ett daghem eller i familjedagvård¹⁴. Barnets plan för småbarnspedagogik ska utgå från barnets behov och barnets bästa¹⁵. De mål som anges i planen ska gälla den pedagogiska verksamheten. Målen som beskrivs i barnens planer ska beaktas då verksamheten i barngruppen planeras och genomförs samt då lärmiljöerna och verksamhetskulturen utvecklas. Barnets plan för småbarnspedagogik ska utarbetas då barnet börjar på daghem eller i familjedagvård. Planen ska regelbundet preciseras i enlighet med barnets behov, minst en gång per år¹⁶.

Processen med barnets plan för småbarnspedagogik omfattar olika skeden. I processen deltar de personer som ansvarar för barnets undervisning, fostran och vård, tillsammans med vårdnadshavaren och barnet. Vid daghemmen ansvarar en person som har behörighet som lärare inom småbarnspedagogik för att barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas och utvärderas. Kompetensen hos en socionom inom småbarnspedagogik kan användas i synnerhet när det gäller barnens och familjernas kunskaper om servicesystemet. Speciallärare inom småbarnspedagogik deltar i bedömningen av barnets behov av stöd, stödåtgärder eller genomförandet av dem efter behov. Sakkunskapen hos en lärare inom småbarnspedagogik kan användas då en plan utarbetas för ett barn i familjedagvård. Sakkunniga och andra parter som stödjer barnets utveckling och lärande deltar vid behov i utarbetandet av planen.¹⁷

Barnets åsikt och önskemål ska klarläggas och beaktas i processen med barnets plan för småbarnspedagogik¹⁸. Personalen har ansvar för att hitta lämpliga sätt att klarlägga barnets perspektiv. Det är viktigt att vårdnadshavarens och personalens iakttagelser och uppfattningar om barnets utveckling och lärande samt förmåga att fungera i grupp beaktas i barnets plan.

14 Lag om småbarnspedagogik 23 §

15 Lag om småbarnspedagogik 4 § och RP 40/2018 rd: Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om småbarnspedagogik, kapitel 2

16 Lag om småbarnspedagogik 23 §

17 Lag om småbarnspedagogik 23 § och RP 40/2018 rd, s. 99

18 Lag om småbarnspedagogik 23 §

Då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas är det viktigt att känna till barnets kunnande, styrkor, intresseområden och individuella behov. Planen ska också beakta barnets språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Då planen utarbetas eller uppdateras ska man använda sig av barnets eventuella tidigare plan för småbarnspedagogik och av pedagogisk dokumentation (kapitel 4.2). De mål som anges i barnets plan för småbarnspedagogik ska beskriva hur man med den pedagogiska verksamheten stödjer barnets utveckling, lärande och välbefinnande.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska man ange barnets eventuella stöd för utveckling och lärande och hur stödet ska genomföras (kapitel 5.4)¹⁹. Om barnet har en långvarig sjukdom som kräver läkemedelsbehandling ska en plan för läkemedelsbehandling göras upp inom hälso- och sjukvården²⁰. I den mån uppgifterna i planen för läkemedelsbehandling är nödvändiga för att ordna småbarnspedagogik ska de antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik²¹. På lokal nivå kommer man överens om hur läkemedelsbehandlingen genomförs inom småbarnspedagogiken.

Genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik samt behovet av stöd, hur väl stödet räcker till och hur ändamålsenligt det är ska utvärderas och planen ska ses över minst en gång om året. Planen ska dock granskas alltid då barnets behov kräver det.²² Initiativet till att granska planen kan komma från personer som i sitt arbete kommer i kontakt med barnet eller från barnets vårdnadshavare. Då barnets plan för småbarnspedagogik utvärderas ska fokus särskilt läggas på hur verksamheten organiserats och hur pedagogiken genomförts.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska följande anges:

- barnets styrkor när det gäller utveckling och lärande samt barnets intressen
- mål som stödjer barnets utveckling, lärande och välbefinnande, de åtgärder som behövs för att uppnå målen och en utvärdering av hur målen uppnåtts
- barnets eventuella behov av stöd (kapitel 5)
- en eventuell plan för hur läkemedelsbehandlingen genomförs
- barnets, personalens och vårdnadshavarens gemensamma överenskommelser
- andra eventuella sakkunniga som varit med och utarbetat planen
- när planen har utarbetats, granskats och när den granskas nästa gång.

Barnets plan för småbarnspedagogik är sekretessbelagd²³. Enligt lagen om småbarnspedagogik har de personer som ansvarar för barnets småbarnspedagogik och de personer som deltar i

19 Lag om småbarnspedagogik 23 §

20 Hälso- och sjukvårdslag 8 § (1326/2010)

21 Lag om småbarnspedagogik 41 §

22 Lag om småbarnspedagogik 23 §

23 Lag om småbarnspedagogik 40 §

bedömningen av stödbehovet, stödåtgärderna eller deras genomförande trots sekretessbestämmelserna rätt att av varandra få och att till varandra och till dem som ordnar eller tillhandahåller småbarnspedagogik lämna sådana uppgifter om barnet som är nödvändiga för att anordna och tillhandahålla småbarnspedagogik och för att bedöma stödet. Syftet med informationsöverföringen är att trygga att småbarnspedagogiken genomförs utgående från barnets bästa. Bestämmelserna om att få och lämna ut uppgifter gäller också situationer när barnet övergår från småbarnspedagogik som ordnas av en kommun eller privat serviceproducent till småbarnspedagogik som ordnas av en annan kommun eller privat serviceproducent eller då barnet övergår från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen. Det att ett barn deltar i småbarnspedagogisk verksamhet är offentlig information. Det kan ändå finnas uppgifter som berör barnets deltagande i småbarnspedagogisk verksamhet som är sekretessbelagda.²⁴

Barnets plan för småbarnspedagogik i Vanda

Barnets plan för småbarnspedagogik är ett för barnet bärande, positivt verktyg med respekt för barndomen. Syftet med barnets plan för småbarnspedagogik är att vägleda och utveckla personalens pedagogiska arbete för att stöda barnets utveckling och lärande i gruppen, samt stödja vårdnadshavarna i deras fostrarroll.

I Vanda utarbetas en plan för småbarnspedagogik för varje barn i daghem, familjedagvård och gruppfamiljedagvård. Varje barns plan för småbarnspedagogik ska uppdateras tillsammans med vårdnadshavare årligen, i huvudsak i samband med samtalet i anslutning till barnets plan för småbarnspedagogik på hösten. Vid behov kan samtal ordnas oftare och därtill uppdateras barnets plan tillsammans med vårdnadshavarna under verksamhetsåret. T.ex. kan en uppdatering man kommit överens om vid lämnings- och hämtningsituationer noteras i barnets plan. Då barnet börjar i småbarnspedagogiken under verksamhetsårets gång ordnas ett samtal med vårdnadshavarna, när personalen hunnit bekanta sig med och observera barnet tillräckligt.

I början av verksamhetsåret organiserar personalteamet tid för att bekanta sig med barngruppen, skapa gruppsamhörighet samt för systematisk observation. Vårdnadshavarnas och personalens observationer av barnet ligger som grund för samtalen i anslutning till barnets plan. Målsättningen med samtalen är att skapa en gemensam förståelse för vilka pedagogiska lösningar i barngruppen stöder barnets växande och lärande och på vilket sätt var och ett barn beaktas som en del av gruppen. I barnets plan skrivs ett begränsat antal konkreta målsättningar på vilket sätt den pedagogiska verksamheten i gruppen utvecklas med beaktande av barnets styrkor, intresseområden och behov av stöd. Syftet är inte att barnets plan skall innehålla en heltäckande beskrivning av barnet, utan i planen fokuserar man på några centrala saker som är aktuella i barnets liv för tillfället. Barnet deltar i uppgörandet av sin egen plan på ett sätt som är anpassat

24 Lag om småbarnspedagogik 41 § och till exempel lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet 24 § (621/1999)

enligt barnets ålder och förmåga. I Vanda är det läraren inom småbarnspedagogik som utarbetar barnets plan för småbarnspedagogik och för diskussionen med vårdnadshavarna. I familjedagvård och gruppfamiljedagvård används i samband med uppgörandet av planen sakkunskapen hos den daghemsföreståndare som fungerar som förman för verksamhetsformen.

Läraren inom småbarnspedagogik gör tillsammans med barngruppsteamet upp en sammanfattning av barnens styrkor och intresseområden samt av de målsättningar som noterats i barnens planer. Sammanfattningen som uppdateras under verksamhetsåret fungerar tillsammans med information som samlats via övrig pedagogisk dokumentation, som grund för barngruppens verksamhetsplan.

1.4 Frågor som avgörs på lokal nivå

Den lokala planen för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik ska utarbetas på det sätt som anordnaren av småbarnspedagogik bestämmer i enlighet med lagen om småbarnspedagogik och i enlighet med de mål och riktlinjer som beskrivs i detta kapitel och i dessa grunder. I grunderna för planen för småbarnspedagogik anges i slutet av varje huvudkapitel vilka frågor som ska avgöras och beskrivas i den lokala planen för småbarnspedagogik.

I den lokala planen för småbarnspedagogik kan man använda text från grunderna för planen för småbarnspedagogik. Det väsentliga är ändå att öppna upp och konkretisera texten så att den styr och stödjer hur småbarnspedagogiken genomförs och utvecklas på lokal nivå.

På lokal nivå kan man utarbeta separata planer för de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken. Flera anordnare av småbarnspedagogik kan också gemensamt utarbeta lokala planer för småbarnspedagogik.

Den lokala planen för småbarnspedagogik kan godkännas i sin helhet eller delvis för kommunen, per enhet, grupp eller verksamhetsform. Då anordnaren är en privat serviceproducent kan planen godkännas på samma grunder som ovan eller gemensamt för hela verksamheten.²⁵ Den lokala planen ska utvärderas regelbundet och den ska utvecklas utgående från utvärderingen.

Då den lokala planen för småbarnspedagogik görs upp ska anordnaren av småbarnspedagogik besluta

- på vilka språk planen för småbarnspedagogik utarbetas och godkänns
- om planen för småbarnspedagogik helt eller delvis utarbetas per anordnare, enhet, grupp, verksamhetsform eller som regionala planer

25 Lag om småbarnspedagogik 22 §

- hur strukturen i planen för småbarnspedagogik ser ut, i vilken ordning frågor behandlas och hur planen publiceras
- på vilket sätt personalen inom småbarnspedagogiken, barnen och vårdnadshavarna är med och utarbetar, utvärderar och utvecklar planen för småbarnspedagogik²⁶
- på vilket sätt man samarbetar med sakkunniga inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och social- och hälsovården samt andra eventuella samarbetspartner när planen för småbarnspedagogik utarbetas
- på vilket sätt lokala särdrag, olika sätt att ordna småbarnspedagogisk verksamhet, utvecklingsmål och andra lokala planer som gäller barnen beaktas då planen för småbarnspedagogik görs upp
- på vilket sätt man utvärderar hur den lokala planen genomförs och hur man utvecklar den (se även kapitel 7).

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande beskrivas:

- processen med att utarbeta barnets plan för småbarnspedagogik ur ett lokalt perspektiv. I beskrivningen definieras samarbetet och ansvarsfördelningen när det gäller utarbetandet, uppföljningen och utvärderingen i enlighet med lagen om småbarnspedagogik och dessa grunder.
- förfaringssätt angående överföring och utbyte av sekretessbelagda uppgifter inom småbarnspedagogiken.

2. SMÅBARNSPEDAGOGIKENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL

Den småbarnspedagogiska verksamheten är en samhällsservice som har många uppdrag. Småbarnspedagogikens uppdrag är att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens helhetsmässiga uppväxt, utveckling och lärande. Småbarnspedagogiken ska främja jämlikhet och likabehandling mellan barnen och förebygga marginalisering. De kunskaper och färdigheter som barnen tillägnar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten stärker deras delaktighet och aktiva deltagande i samhället. Småbarnspedagogiken stödjer också vårdnadshavarna i det fostrande arbetet och möjliggör att de kan delta i arbetslivet eller studier.

2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken

Kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogik i den omfattning och i sådan form som behovet i kommunen förutsätter. Man ska sträva efter att ordna småbarnspedagogik nära dem som använder servicen och så att öppettiderna motsvarar det lokala behovet²⁷. Enligt lagen om

²⁶ Lag om småbarnspedagogik 20 §

²⁷ Lag om småbarnspedagogik 5 § 4 mom.

småbarnspedagogik kan småbarnspedagogisk verksamhet ordnas som daghemsverksamhet, som familjedagvård eller som öppen småbarnspedagogisk verksamhet²⁸. Barnets rätt till småbarnspedagogik gäller enligt lagen den verksamhet som ges på daghem eller i familjedagvård. Vårdnadshavaren beslutar om barnets deltagande i småbarnspedagogiken. Barn som deltar i förskoleundervisningen ska ha möjlighet att delta i småbarnspedagogisk verksamhet på det sätt som lagen föreskriver²⁹.

En kommun eller samkommun kan antingen själv anordna småbarnspedagogik eller köpa småbarnspedagogiska tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent. Om tjänsterna köps av offentliga eller privata serviceproducenter, måste kommunen eller samkommunen försäkra sig om att tjänsterna uppfyller den kvalitet som förutsätts av motsvarande kommunal verksamhet. Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de författningar som gäller småbarnspedagogik och enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik³⁰. Ett kommunalt organ eller en tjänsteinnehavare som organet utsett, Regionförvaltningsverket och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården ansvarar för handledningen, rådgivningen och tillsynen av privata serviceproducenter³¹.

Kommunen ska se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, svenska, finska eller samiska³². Om övriga språk föreskrivs i kapitel 4.6.

Förpliktelserna som styr småbarnspedagogiken bygger på Finlands grundlag, lagen om småbarnspedagogik och statsrådets förordning om småbarnspedagogik³³ samt på Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Den småbarnspedagogiska verksamheten regleras också av föreskrifter om förvaltningslagen³⁴ och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet³⁵. Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person³⁶. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då småbarnspedagogiken

28 Lag om småbarnspedagogik 1 §

29 Lag om småbarnspedagogik 1 och 12 §

30 Lag om småbarnspedagogik 5 § 2 mom.

31 Lag om småbarnspedagogik 52 §

32 Lag om småbarnspedagogik 8 § och RP 40/2018 rd, s. 88–89

33 Statsrådets förordning om småbarnspedagogik (753/2018)

34 Förvaltningslag (434/2003)

35 Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)

ordnas. Sådana är bland annat diskrimineringslagen³⁷, lagen om jämställdhet³⁸, Europakonventionen³⁹, FN:s konvention om barnets rättigheter⁴⁰, FN:s konvention om handikappades rättigheter⁴¹, FN:s deklaration om urfolkens rättigheter⁴² och FN:s globala mål för hållbar utveckling⁴³. Småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt principen om inkludering. Alla barn ska, oberoende av till exempel behov av stöd, handikapp eller kulturell bakgrund, ha möjlighet att delta i den gemensamma småbarnspedagogiska verksamheten.

Då barnet behöver stöd för sin utveckling och sitt välbefinnande och får stöd och service inom social- och hälsovården tillämpas socialvårdslagen⁴⁴, lagen om service och stöd på grund av handikapp⁴⁵, lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda⁴⁶ och hälso- och sjukvårdslagen⁴⁷ samt vad som annat föreskrivs om social- och hälsovårdstjänster i lagstiftningen.

De nationella målen för småbarnspedagogiken fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målen styr hur grunderna för planen för småbarnspedagogik, den lokala planen för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas.

Enligt lagen om småbarnspedagogik⁴⁸ är syftet med småbarnspedagogiken att

36 Finlands grundlag 6 § (731/1999)

37 Diskrimineringslag (1325/2014)

38 Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986)

39 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna 1990

40 FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

41 FN:s konvention om handikappades rättigheter 2007

42 FN:s deklaration om urfolkens rättigheter 2007

43 Globala mål för hållbar utveckling – Agenda 2030. FN:s toppmöte 2015

44 Socialvårdslag (1301/2014)

45 Lag om service och stöd på grund av handikapp (380/1987)

46 Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977)

47 Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010)

48 Lag om småbarnspedagogik 3 §

- 1) hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling,
- 2) stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet,
- 3) ordna mångsidig pedagogisk verksamhet med utgångspunkt i barns lek, rörelse, konst och kulturtradition samt ge barnet möjligheter till positiva upplevelser av lärande,
- 4) säkerställa en småbarnspedagogisk miljö som är utvecklande, främjar lärande och är hälsosam och trygg,
- 5) trygga ett verksamhetssätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och personalen inom småbarnspedagogiken,
- 6) erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnspedagogik, främja likabehandling och jämställdhet samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund,
- 7) identifiera barnets individuella behov av stöd och, när det uppkommit behov av stöd, ordna ett ändamålsenligt stöd inom småbarnspedagogiken, vid behov i form av mångprofessionellt samarbete,
- 8) utveckla barnets förmåga till samverkan och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlingssätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap,
- 9) säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt,
- 10) i samverkan med barnet och dess föräldrar eller andra vårdnadshavare främja en harmonisk utveckling hos barnet och dess holistiska välbefinnande samt stödja barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare i fostringsarbetet.

Anordnaren av småbarnspedagogik är skyldig att informera vårdnadshavarna om målen och verksamheten inom de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik. Vårdnadshavaren ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten som barnet deltar i. Vårdnadshavarna ska också regelbundet ges möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken på lokal nivå och vid enheten i fråga.

Barnens deltagande i småbarnspedagogiken varierar beroende på familjernas val, barnens lagstadgade rätt till småbarnspedagogik och enligt anordnarens beslut⁴⁹. Detta ska beaktas då de lokala planerna görs upp.

Lär miljön inom småbarnspedagogiken ska vara utvecklande och främja lärandet samt vara hälsosam och trygg med hänsyn till barnets ålder och utveckling. Lokalerna och redskapen ska vara ändamålsenliga och tillgängliga⁵⁰. Barn på daghem och i familjedagvård ska serveras fullvärdiga

49 Lag om småbarnspedagogik 12 och 19 §

måltider. Måltiderna ska vara ändamålsenligt ordnade och handledda.⁵¹ Småbarnspedagogiken ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Småbarnspedagogiken får inte användas som kanal för kommersiell påverkan. Småbarnspedagogik som baserar sig på alternativ pedagogik eller en särskild åskådning beskrivs närmare i kapitel 6.

Inom småbarnspedagogiken ska bestämmelserna om personalens behörighetsvillkor och dimensionering iakttas⁵². Kommunen ska i den utsträckning som motsvarar behovet inom småbarnspedagogiken ha tillgång till tjänster av en speciallärare inom småbarnspedagogik⁵³. Om övergångsbestämmelser som gäller personalens behörighet föreskrivs i lagen om småbarnspedagogik⁵⁴.

Vid anordnandet av småbarnspedagogik ska man beakta bestämmelserna om arbetarskydd och säkerhet samt om behandling av personuppgifter och dataskydd och lagar om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. Barnen ska skyddas från våld, mobbning och andra trakasserier med hjälp av systematiskt förebyggande åtgärder och omedelbart ingripande (kapitel 3.1)⁵⁵. Säkerheten ska systematiskt förbättras och regelbundet utvärderas.

Kommunen ska vid anordnandet av småbarnspedagogik samarbeta med de instanser som ansvarar för undervisning, idrott och kultur, socialvård, barnskydd, rådgivningsverksamhet och övrig hälsovård samt med andra nödvändiga aktörer⁵⁶. Personalen inom småbarnspedagogiken omfattas också av bestämmelserna om att styra personer till att söka socialservice och att göra en barnskyddsanmälan⁵⁷.

Hur småbarnspedagogiken ordnas i Vanda

50 Lag om småbarnspedagogik 10 §

51 Lag om småbarnspedagogik 11 §

52 Lag om småbarnspedagogik 25–33 § och 75 § samt statsrådets förordning om småbarnspedagogik (753/2018)

53 Lag om småbarnspedagogik 25 §

54 Lag om småbarnspedagogik 75 §

55 Lag om småbarnspedagogik 10 §

56 Lag om småbarnspedagogik 7 §

57 Socialvårdslag 35 § (1301/2014) och barnskyddslag (471/2007) 25 § (88/2010) och 25 a § (1302/2014)

I Vanda ordnas kommunal småbarnspedagogik i daghem, gruppfamiljedaghem, som familjedagvård, öppen småbarnspedagogisk verksamhet, där klubbverksamhet, de öppna daghemmen och invånarparkerna ingår.

Privat småbarnspedagogik ordnas i daghem, gruppfamiljedaghem och familjedagvård. Ansvar för övervakningen och handledningen av de privata daghemmen och gruppfamiljedaghemmen i Vanda innehas av chefen för småbarnspedagogiken och en sakkunnig inom småbarnspedagogik. För övervakningen och handledningen av de privata familjedagvårdarna svarar dessutom de daghemsföreståndare som överenskommit inom respektive område.

2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken

Verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken är daghemsverksamhet, familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet⁵⁸. Målen i lagen om småbarnspedagogik och i grunderna för planen för småbarnspedagogik styr alla verksamhetsformer av småbarnspedagogik. I lagen om småbarnspedagogik fastställs till vilka delar lagen gäller öppen småbarnspedagogisk verksamhet⁵⁹. De olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik skiljer sig från varandra i fråga om lärmiljöer, resurser, personalens utbildning och behörighetsvillkor, personalstruktur, barngruppens storlek och relationstalet mellan barn och personal. Då man utarbetar den lokala planen för småbarnspedagogik ska man beakta de olika verksamhetsformernas särdrag och målen ska preciseras enligt verksamhetsform.

Det är viktigt att vårdnadshavarna får tillräcklig information om alla verksamhetsformer med avseende på deras innehåll och särdrag. Kommunen ska ordna rådgivning och handledning för vårdnadshavarna angående de småbarnspedagogiska tjänsterna. Tillsammans med vårdnadshavaren ska man vid behov diskutera vilken verksamhetsform och vilken omfattning som gynnar barnet och svarar mot barnets behov. Rådgivning och handledning ska ges då familjen söker sig till de småbarnspedagogiska tjänsterna samt när barnet redan omfattas av tjänsterna.⁶⁰

Småbarnspedagogik som ges på daghem är den vanligaste formen av småbarnspedagogik. På daghemmen sker verksamheten i grupper. Barngrupperna kan bildas på olika sätt, till exempel utgående från barnens ålder, syskonrelationer eller behov av stöd. Grupperna ska vara pedagogiskt ändamålsenliga och bestämmelserna om personaldimensionering och gruppernas maximala storlek ska beaktas då grupperna bildas⁶¹. Daghemmens mångprofessionella personal är en resurs för en kvalitativ småbarnspedagogik när allas kompetens, ansvarsområden, uppgifter och

58 Lag om småbarnspedagogik 1 §

59 Lag om småbarnspedagogik 1 §

60 Lag om småbarnspedagogik 4 och 16 §

yrkesroller tas till vara på ett ändamålsenligt sätt. Ett daghem ska ha en föreståndare som ansvarar för verksamheten⁶².

Lagen om småbarnspedagogik betonar vikten av pedagogik och lärarnas och speciallärarnas pedagogiska ansvar⁶³. Lärarna inom småbarnspedagogik har det övergripande ansvaret för att planera verksamheten i barngrupperna, för att genomföra verksamheten planenligt så att målen uppnås samt för att utvärdera och utveckla verksamheten. Lärarna, speciallärarna, socionomerna, barnskötarna och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken ska planera och genomföra verksamheten tillsammans.

Familjedagvård är småbarnspedagogisk verksamhet som genomförs i en liten grupp. Familjedagvården ordnas i ett familjedaghem som kan vara ett privat hem eller något annat vårdställe med hemliknande förhållanden⁶⁴. Familjedagvård kan ordnas av en eller två familjedagvårdare eller i särskilda fall av tre familjedagvårdare⁶⁵. Då man beslutar om antalet anställda och om barngruppens storlek ska man beakta barn med funktionsnedsättning eller barn som i övrigt behöver stöd⁶⁶. Familjedagvårdaren ansvarar för verksamheten i sin grupp. Det pedagogiska ledarskapet och styrningen av verksamheten stödjer familjedagvårdarna när det gäller att planera och genomföra en målinriktad verksamhet.

Genomförandet av och tyngdpunkterna för öppen småbarnspedagogisk verksamhet varierar beroende på anordnarens beslut. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet kan ordnas till exempel som lekpark- eller klubbverksamhet. Verksamheten ska vara handledd och målinriktad. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet kan erbjuda till exempel utomhusvistelse, lek, konstfostran och fostran till fysisk aktivitet. Därtill kan öppen småbarnspedagogisk verksamhet erbjuda vårdnadshavarna ledd samvaro tillsammans med barnen samt andra sociala kontakter. Öppen småbarnspedagogisk verksamhet ska planeras så att målen i lagen om småbarnspedagogik kan beaktas. Målen ska beaktas i en större utsträckning ju mer regelbundet och oftare barnen deltar i verksamheten. I enlighet med verksamhetens karaktär kan vissa mål betonas mer än andra.⁶⁷

61 Lag om småbarnspedagogik 34–36 §

62 Lag om småbarnspedagogik 25 §

63 Lag om småbarnspedagogik 2, 25 och 35 §

64 Lag om småbarnspedagogik 1 §

65 Statsrådets förordning om småbarnspedagogik 2 § (753/2018)

66 Lag om småbarnspedagogik 38 §

67 Lag om småbarnspedagogik 3 § 2. mom. och RP 40/2018 rd, s. 85

Skiftomsorg ska i behövlig utsträckning ordnas för barn som behöver detta på grund av vårdnadshavarens arbete eller studier. Skiftomsorg kan ordnas på kvällstid, veckoslut och nattetid i form av daghemsverksamhet eller familjedagvård. Barns deltagande i småbarnspedagogik i form av skiftomsorg är ofta oregelbundet. Det här ska beaktas i planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten.⁶⁸

Småbarnspedagogikens verksamhetsformer i Vanda

Svenskspråkig småbarnspedagogik ordnas i daghem och gruppfamiljedaghem. Familjedagvård ordnas på finska. I Vanda ordnas också öppen småbarnspedagogisk verksamhet på finska i form av klubbar, öppna daghem och invånarparker. Daghemmen, gruppfamiljedaghemmen och familjedagvårdarna är både kommunala och privata. Mellan de olika verksamhetsformerna för småbarnspedagogik utförs ett operativt samarbete enligt de olika verksamhetsformernas behov. Vandas småbarnspedagogiska tjänster utvecklas tillsammans med familjerna med hjälp av servicedesign.

I alla verksamhetsformer inom småbarnspedagogik följs i tillämpliga delar Vandas plan för småbarnspedagogik. Målen i Vandas plan för småbarnspedagogik förverkligas i sin bredaste omfattning i den dagliga småbarnspedagogik som ordnas i daghemmen. Som handbok i arbetet inom familjedagvården följer man utöver Vandas plan för småbarnspedagogik dessutom det finskspråkiga dokumentet *Varhaiskasvatus perhepäivähoidossa*. De privata serviceproducenterna följer Vandas plan för småbarnspedagogik i tillämpliga delar och använder enligt önskemål egna kompletterande planer för småbarnspedagogiken.

Inom den öppna småbarnspedagogiska verksamheten i Vanda anordnas klubbverksamhet för barn i åldern 2,5–5 år. Verksamheten i klubbarna är planerlig och målinriktad. Vanda har också öppna daghem och invånarparker, där barnen kan delta i verksamheten tillsammans med en vårdnadshavare. Den öppna småbarnspedagogikens olika former finns beskrivna på finska i dokumenten: *Toiminta asukaspuistossa*, *Toiminta avoimessa päiväkodissa* och *Kerhotoiminta*. Dessutom har servicebeskrivningar sammanställts för alla serviceformer inom den öppna småbarnspedagogiken och dessa uppdateras regelbundet.

I skiftesomsorgen i Vanda är barnets bästa och barnets välmående i fokus. I samarbete med vårdnadshavarna planeras hur barnets småbarnspedagogik genomförs. Personalen beaktar barnens olika rytm och grad av vakenhet i verksamheten. Barnet får hjälp att gestalta dagens gång med hjälp av bilder, samtal och genom att förutse olika verksamheter. Barnen får stöd att fungera i olika grupsammansättningar. Pedagogiska lösningar säkerställer en stressfri miljö och möjliggör barnens delaktighet. Inlärningsmiljöerna stöder barnens välbefinnande och lärande under dygnets olika tider. Barnen har tillgång till utrymmen både för vila och fartfyllda aktiviteter.

⁶⁸ Lag om småbarnspedagogik 13 §

Hela dagen erbjuder olika möjlighet till pedagogisk verksamhet, vilket beaktas i skiftesomsorgen. Lärområden och projekt väljs så att alla barn har möjlighet att delta i målinriktad verksamhet. Verksamheten under kvällar och veckoslut stöder den närvarande barngruppens växande, utvecklande och lärande.

2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets uppväxt och lärtig

Småbarnspedagogiken är en viktig del av barnets uppväxt och lärtig. Småbarnspedagogiken lägger grunden för ett livslångt lärande. Barnet har med sig sina tidigare erfarenheter, där kommunikationen och den emotionella anknytningen mellan barnet och vårdnadshavaren är av central betydelse. Personalens uppgift är att skapa en förtroendefull relation till barnet. Samarbetet mellan personalen och vårdnadshavarna skapar kontinuitet och trygghet i barnens liv. Ett ömsesidigt, öppet och respektfullt bemötande är viktigt då målen för den småbarnspedagogiska verksamheten görs upp utgående från det enskilda barnet. För att familjernas och personalens fostrande arbete ska bilda en meningsfull helhet för barnet är det viktigt med ett regelbundet samarbete.

Utgångspunkten för en pedagogisk verksamhet är att personalen inser vilken betydelse barndomen har och att personalen har insikt i barns växande, utveckling och lärande. Lika viktigt är det att personalen känner varje enskilt barn och beaktar barnets individuella utveckling. En förutsättning för att känna varje barn är att relationerna mellan barnen och personalen är så varaktiga som möjligt⁶⁹.

Småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grunden för ett livslångt lärande. Att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen känner till utbildningssystemet och de centrala mål, särdrag och tillvägagångssätt som kännetecknar de olika stadierna inom systemet är utgångspunkten för en kvalitativ helhet. För att barnens välbefinnande, utveckling och lärande ska ske smidigt, ska även övergångarna planeras och utvärderas.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska skapa sådana samarbetsstrukturer och rutiner för informationsöverföring att övergångarna från hemmet till småbarnspedagogiken, inom småbarnspedagogiken, från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt. Vid övergångsskedena ska man samarbeta med vårdnadshavaren och ta hänsyn till barnets bästa. Vid överföringen av information kan man använda barnets plan för småbarnspedagogik och andra dokument som beskriver barnets utveckling och lärande och som har samlats in under den tid barnet har deltagit i den

⁶⁹ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 5 punkten

småbarnspedagogiska verksamheten. Vid överföringen av information ska gällande bestämmelser följas.⁷⁰

Småbarnspedagogiken som en del av vägen till uppväxt och lärande i Vanda

I småbarnspedagogiken i Vanda har det skapats en modell som används när ett barn börjar i småbarnspedagogiken, denna modell efterföljs i alla kommunala verksamhetsenheter. I denna verksamhetsmodell beskrivs vad som ska beaktas när en familj ansöker om en plats i småbarnspedagogik, praxisen för introduktions- och mjuklandningsskedet samt vad som är god praxis när den egentliga starten sker. I den kommunala svenskspråkiga småbarnspedagogiken görs i överenskommelse med vårdnadshavarna ett hembesök då barnet börjar i småbarnspedagogiken. Syftet med hembesöket är att ge vårdnadshavaren möjlighet att berätta om sitt barn och sina förväntningar på småbarnspedagogiken samt ställa frågor till personalen. Målet med en enhetlig modell för startskedet är att få igång ett gott samarbete med vårdnadshavarna, stödja barnet i övergången från vård i hemmet till småbarnspedagogiken samt att garantera en likvärdig start för vart och ett av de barn som kommer till småbarnspedagogiken i Vanda. Modellen beskrivs närmare på småbarnspedagogikens intranet. Med familjer med annan språklig och kulturell bakgrund förs diskussion och man kommer överens om, på vilket sätt barnets språkinläring och kulturella bakgrund beaktas då barnet inleder småbarnspedagogiken.

När ett barn byter grupp inom den egna verksamhetsenheten bör särskild uppmärksamhet fästas vid att barnet har möjlighet att bekanta sig med den nya gruppen på förhand. När ett barn byter verksamhetsenhet, ansvarar personalen i den förra gruppen för att den nödvändiga informationen om barnets växande, utveckling och lärande överförs till den nya gruppen eller verksamhetsenheten. Barnets planer för småbarnspedagogiken överförs i diskussion med vårdnadshavarna till den nya gruppen eller skickas per post till den nya verksamhetsenheten. Inom kommunen kan planerna överföras utan vårdnadshavarens tillstånd. Då ett barn flyttar till småbarnspedagogik som ordnas av en annan kommun eller privat serviceproducent överförs en kopia av barnets plan för småbarnspedagogik till det nya stället, med vårdnadshavarnas tillstånd. Om vårdnadshavarnas motsätter sig informationsöverföringen överförs ändå sådana uppgifter om barnet som är nödvändiga för att anordna och tillhandahålla småbarnspedagogik. När ett barn flyttas bort från småbarnspedagogiken i Vanda arkiveras planerna enligt anvisningarna för arkivering. Vid informationsöverföringen följer man de bestämmelser om sekretess och informationsöverföring som är i kraft.

För blivande förskolebarn ordnas gemensam verksamhet med förskolan. Daghemmen samarbetar med den förskola som finns närmast och som är naturlig att samarbeta med. Verksamheten planeras och förverkligas tillsammans. Aktiviteterna planeras så att barnen kan vara aktiva och arbeta tillsammans. De blivande förskolebarnen skall ha möjlighet att bekanta sig med en förskola minst två gånger året före förskolan inleds.

70 Till exempel lag om småbarnspedagogik 40–42 §

2.4 Värdegrunden

Värdegrunden i grunderna för planen för småbarnspedagogik baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter⁷¹, lagen om småbarnspedagogik⁷² och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁷³. Principerna omfattar att barnets bästa kommer i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras.

Barndomens egenvärde

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att skydda och främja barnens rätt till en god och trygg barndom. Småbarnspedagogiken bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i sin grupp.

Att växa som människa

Småbarnspedagogiken bygger på respekt för livet, de mänskliga rättigheterna samt människolivets okränkbarhet och en hållbar livsstil. Personalen ska stödja barnens utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred. Småbarnspedagogiken värdesätter bildning. Det synliggörs i det sätt på vilket var och en ser på sig själv, på andra människor, på sin omgivning och på kunskap samt i sättet och viljan att göra rätt. Personalen ska vägleda barnen att handla i enlighet med värdegrunden och att diskutera värderingar och ideal. Ingen form av mobbning, rasism eller våld ska accepteras.

Barnets rättigheter

Barnen har rätt att uttrycka sig, sina tankar och åsikter samt bli förstådda utgående från sina egna förutsättningar att kommunicera och uttrycka sig. Alla barn har rätt till god undervisning, omsorg och uppmuntrande respons. Barnen har rätt att leka, lära sig genom lek, glädjas över sitt lärande och bilda sig en uppfattning om sig själva, sina identiteter och världen utifrån sina egna perspektiv. Barnen har rätt till social gemenskap och att vara en del av en grupp. Barnen har rätt att få mångsidig information, hantera känslor och konflikter samt pröva på och lära sig nya saker.⁷⁴

71 FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

72 Lag om småbarnspedagogik 20 §

73 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2007

74 FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

Likabehandling, jämlikhet och mångfald

Småbarnspedagogiken främjar det finländska samhällets demokratiska värderingar så som likvärdighet, jämlikhet och mångfald. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina färdigheter och göra sina val oberoende av förväntningar baserade till exempel på kön, ursprung, kulturell bakgrund eller andra orsaker som gäller barnet som person. Personalen ska skapa en atmosfär som respekterar mångfald. Småbarnspedagogiken bygger på ett mångskiftande finländskt kulturarv som fortsätter att formas genom samverkan mellan barnen, deras vårdnadshavare och personalen.

Mångfald av familjer

En professionell, öppen och respektfull inställning till mångfalden av familjer och familjers olika språk, kulturer, åskådningar och religioner, traditioner samt syn på fostran skapar förutsättningar för ett bra fostringssamarbete⁷⁵. Barnens familjeidentitet och familjerelationer stöds så att varje barn får känna att den egna familjen är värdefull.

Hälsosam och hållbar livsstil

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att vägleda barnen att tillägna sig hälsosamma levnadsvanor. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina emotionella färdigheter och sitt estetiska tänkande. I småbarnspedagogiken ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska dimensionen. Småbarnspedagogiken ska lägga grunden för ekosocial bildning, så att människan förstår att den ekologiska hållbarheten är en förutsättning för social hållbarhet och mänskliga rättigheter.

Småbarnspedagogikens vision och värdegrund

Småbarnspedagogikens vision: *Glada, lärande och delaktiga barn växer upp till en hållbar framtid*, beskriver småbarnspedagogikens uppdrag. Visionen inspirerar och skapar mening för arbetet som görs tillsammans.

Vandas stads värderingar är öppenhet, kurage, ansvarsfullhet och gemenskap. Småbarnspedagogikens värderingar och handlingarna utgående från dem konkretiseras i verksamheten på följande sätt.

Öppenhet

Vi deltar och främjar delaktighet. Vi säkerställer olika parter delaktighet vid beredning av ärenden. Vi för dialog och förhåller oss öppet och respektfullt till olika samarbetsparter och perspektiv.

⁷⁵ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 6 punkten

Öppenhet märks även genom att vår verksamhet och beslutsfattande är transparent och motiverat. Vi kommunicerar proaktivt vid förberedande av ärenden. Vi motiverar våra beslut och synliggör motiveringarna samt synliggör vårt arbete via olika kanaler. Vi delar information och kunskande i rätt tid, öppet och så att den är tillgänglig för alla.

Gemenskap

Vi förbinder oss till gemensamma mål. Vår sporrande och positiva verksamhetskultur grundar sig på en gemensam grunduppgift och gemensamma målsättningar. Vi skapar kvalitet i småbarnspedagogiken genom växelverkan. Vi främjar barnens känsla av samhörighet och varje barn, familj och personal är en viktig del av gemenskapen. Leken har ett värde i sig själv och hjälper att bilda kamratförhållanden. Ingen lämnas ensam. Vi fungerar tillsammans och uppskattar varandra och varandras kompetens. Tillsammans övar vi känslö- och vänskapsfärdigheter. Min egen kompetens är ett gemensamt kapital som jag delar med mig av till andra.

Kurage

Vi är modiga och prövar fördomsfritt olika verksamhetssätt. Vi uppmuntrar och sporrar till en försökskultur och små innovationer i vardagen. Vi väljer modigt den bästa lösningen. Vi för en öppen och professionell diskussion, känner igen och ingriper i barnets och familjens behov av stöd. Vi uppmuntra barnet att försöka, utforska och lära sig. Tillsammans med barnen bygger vi roliga, spännande och intressanta lärmiljöer.

Ansvarsfullhet

Vi bär ansvar för vår egen och den gemensamma verksamheten och följderna av den. Vi utvecklar vår professionella kompetens. Vi förbinder oss till den gemensam strategin, gemensamma beslut och riktlinjer. Vi främjar en hållbar livsstil. Ansvarsfullhet innebär en hållbar livsstil, överlagda anskaffningar och främjande av barnets förhållande till naturen. Vi genomför åtgärderna i den resurssmarta vägkartan och föregår med gott exempel. Vi bekantar oss med närmiljön, tar hand om den och naturen. Vi återvinner, gör ekologiska val och reflekterar över orsak och verkan.

2.5 Synen på lärande

Grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger på en syn på lärande, enligt vilken barnen växer, utvecklas och lär sig genom att kommunicera med andra människor och den närmaste omgivningen. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Barn är nyfikna till sin natur och de vill lära sig nytt, repetera och upprepa. Lärande är en helhetsbetonad process och sker överallt. Lärande inbegriper kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser, språk och tankar. Barnen lär sig bland annat genom att iaktta och observera sin omgivning och genom att ta efter andras beteende. Barnen lär sig också

genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själv och genom skapande verksamhet.

Utgångspunkten för lärandet i småbarnspedagogiken är barnets tidigare erfarenheter, intressen och kunskaper. Det är viktigt att det som barnen ska lära sig har anknytning till barnens växande färdigheter, erfarenhetsvärld och kulturella bakgrund. Barn lär sig bäst då de mår bra och känner sig trygga. Positiva känsloupplevelser och kommunikation med andra främjar lärandet. Barngruppen och känslan av att ingå i en gemenskap är av central betydelse för barnets lärande och delaktighet. Barnen ska få handledning och stöd i sitt lärande. En målinriktad, lagom utmanande verksamhet som intresserar barnen inspirerar dem att lära sig mer. Varje barn ska få uppleva och känna glädje över att lyckas och lära sig och över sig själv som en lärande individ.

Leken är betydelsefull för lärandet hos barn i småbarnsåldern. Leken motiverar och ger barnet glädje samtidigt som den bidrar till att barnet lär sig många nya färdigheter och tillägnar sig kunskap. I småbarnspedagogiken ska lekens egenvärde för barnet och lekens pedagogiska betydelse för barnets lärande samt för barnets helhetsmässiga utveckling och välbefinnande uppmärksammas.

Synen på lärande inom småbarnspedagogiken i Vanda

Barn är lärande, aktiva och interaktiva aktörer i olika åldrar. Kunskap byggs upp i gemenskap med andra och ger näring åt nyfikenheten. Inlärningsmiljöerna uppmuntrar till aktivt samarbete med olika aktörer, sakkunniga och samfund.

2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

I grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger pedagogiken på en bestämd värdegrund, syn på barnet, barndomen och lärande. Med pedagogik avses en planerad och målinriktad, professionellt ledd verksamhet, som grundar sig på tvärvetenskaplig kunskap, framför allt pedagogisk och småbarnspedagogisk kunskap, som genomförs av yrkesutbildad personal i syfte att säkerställa att barnen mår bra och lär sig. Pedagogiken synliggörs i verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i den helhet som består av fostran, undervisning och vård. Betoningen på pedagogik inom hela den småbarnspedagogiska verksamheten förutsätter pedagogisk sakkunskap⁷⁶ och att personalen har en gemensam syn på hur barns lärande och välbefinnande kan främjas på bästa sätt.

Småbarnspedagogiken genomförs i samspel mellan personalen, barnen och omgivningen, där fostran, undervisning och vård bildar en enhetlig helhet. Dessa tre dimensioner kan granskas som separata begrepp men i den praktiska verksamheten hänger de ihop. Detta gör det möjligt att utgå

⁷⁶ Lag om småbarnspedagogik 2 och 23 §

från ett helhetsperspektiv för att främja barnets växande, utveckling och lärande. Fostran, undervisning och vård betonas på olika sätt i verksamheten för barn i olika åldrar och i de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik.

Fostran är verksamhet genom vilken kulturella värderingar, seder och normer förmedlas, formas och förnyas. Målet med fostran är att föra kulturarvet, viktiga värderingar och traditioner vidare till nästa generation. Barnen ska handledas att forma sina egna åsikter och förhålla sig kritiskt till rådande tanke- och handlingsmönster samt att handla etiskt hållbart. Fostransuppgiften är att medvetet handleda barnen att forma sina individuella identiteter så att de lär sig förstå hur deras handlingar påverkar andra människor och sin omgivning. Barnens utveckling ska stödjas så att de lär sig agera och använda sina kunskaper även till förmån för andra.

Undervisningen grundar sig på synen på lärande som har definierats i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Undervisningen ska främja barnens lärande och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om sig själva, andra människor och den omgivande världen. I småbarnspedagogiken ska barnen inspireras och motiveras att lära sig nytt samt handledas att använda olika sätt att lära sig. Undervisningen ska stödja och utnyttja barnens naturliga nyfikenhet och lust att upptäcka. Barnens ökande kunskaper, intressen, styrkor och individuella behov av stöd ska beaktas i undervisningen. Därutöver utgår undervisningen från målen för lärmiljöer (kapitel 3.2), mångsidig kompetens (kapitel 2.7) och pedagogisk verksamhet (kapitel 4).

Vård innebär att tillgodose fysiska grundbehov och emotionell omsorg om barnet. Målet är att barnet får känna sig uppskattat, förstått och får känna gemenskap med andra människor. Ömsesidiga och respektfulla relationer och positiv beröring och närhet utgör grunden för god vård och omsorg. Dagligen återkommande situationer, till exempel måltider, att klä på och av sig, vila och att sköta sin hygien, utgör en viktig del av barnets dag. Vårdsituationer inom småbarnspedagogiken är alltid samtidigt också fostran och undervisning, där barnen till exempel lär sig att kommunicera med andra, ta hand om sig själva, gestalta tid och tillägna sig goda vanor.

Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård inom småbarnspedagogiken i Vanda

En bra dag för barnet i småbarnspedagogiken utgörs av en helhet som består av fostran, undervisning och vård. Ju yngre barn desto mer genomgripande är lärandet. Lärande sker i alla situationer under barnets dag i småbarnspedagogiken. Särskilt viktigt är att olika vardagliga situationer utnyttjas i lärandet. Utöver de dagliga aktiviteterna lär sig barnet framförallt genom att leka. Personalen använder sig av leken som en pedagogisk metod i lärandet. I Vanda betonas lekpedagogik i all verksamhet.

I daghemmens småbarnspedagogik varierar de inbördes relationerna mellan fostran, undervisning och vård beroende på barnets ålder och rådande behov. Verksamheten i daghemmets barngrupp är målinriktad och planenlig. Barnens planer för småbarnspedagogik och barngruppens

verksamhetsplan styr processen för att pedagogiskt kunna vinna nytta av både den handledda verksamheten och de vardagliga situationerna.

Familjedagvård är målinriktad och planenlig småbarnspedagogik där vårdens andel betonas. Familjedagvårdaren sörjer för barnets grundläggande behov och använder sig av grundläggande vårdsituationer i fostran och undervisning. Familjedagvårdaren planerar verksamheten så att den motsvarar barngruppens behov. Vardagliga stunder skapar positiva och lekfulla helheter för lärande.

I klubbverksamheten betonas mångsidig ledd verksamhet. Klubbverksamheten planeras så att den svarar på gruppens behov. I den öppna daghemsverksamheten och invånarparksverksamheten betonas samarbetet med vårdnadshavarna och stödet för ett föräldraskap med positiva förtecken liksom för vårdnadshavarnas nätverksbildning. Också pedagogiska och didaktiska element ingår i verksamheten i och med de handledda aktivitetsstunderna som ordnas. Servicehandledningen är en betydelsefull del av samarbetet med vårdnadshavarna i det skede då familjen planerar övergå till andra serviceformer inom småbarnspedagogiken.

2.7 Mångsidig kompetens

Inom småbarnspedagogiken skapas en grund för barnens mångsidiga kompetens. Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter och att agera på det sätt som situationen kräver. Barnens värderingar, attityder och vilja att agera påverkar barnens sätt att tillämpa sina kunskaper och färdigheter. Behovet av mångsidig kompetens uppstår ur de förändringar som sker i den omgivande världen. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden kompetenser som överskrider och förenar olika kunskaps- och färdighetsområden. Utvecklingen av mångsidig kompetens bidrar till att barnen växer som individer och som medlemmar i sin grupp. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Målen för mångsidig kompetens löper som en röd tråd genom grunderna för planen för småbarnspedagogik till läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Målen för mångsidig kompetens har varit en utgångspunkt för beredningen av detta styrdokument och de ska beaktas i de lokala planerna för småbarnspedagogik.

En kvalitativ pedagogisk verksamhet stärker barnens mångsidiga kompetens. Utvecklingen av mångsidig kompetens påverkas av verksamhetskulturen, hur lärmiljöerna används och hur barnens välbefinnande och lärande stöds. Målen för mångsidig kompetens ska beaktas vid utvecklandet av

verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt inom fostran, undervisning och vård. Lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5 ska främja barnens mångsidiga kompetens.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik beskrivs fem delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet och digital kompetens
- förmåga att delta och påverka.

Nedan ges en beskrivning av vad de olika delområdena inom mångsidig kompetens innebär. Därutöver definieras småbarnspedagogikens uppdrag för varje enskilt delområde.

Mångsidig kompetens inom småbarnspedagogiken i Vanda

Inom småbarnspedagogiken i Vanda behandlas alla delområden inom mångsidig kompetens så varierande som möjligt med hjälp av metoder som är lämpliga med tanke på barnens ålder och utvecklingsnivå. Utvecklandet av delområdena inom mångsidig kompetens planeras och genomförandet utvärderas årligen som en del av barngruppernas verksamhetsplan. I samarbetet mellan för- och nybörjarundervisningen kommer man överens om gemensamma tyngdpunkter.

Förmåga att tänka och lära sig

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas i kommunikation med andra människor och omgivningen och skapar förutsättningar för utvecklingen av andra kompetenser och livslångt lärande. Den småbarnspedagogiska verksamheten ska lägga grunden för ett kreativt och kritiskt tänkande som är en förutsättning för att söka och strukturera information och skapa ny kunskap. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens förmåga att tänka och lära sig.

Barnens förmåga att tänka och lära sig utvecklas med hjälp av mångsidiga och meningsfulla upplevelser. Det ska finnas utrymme för att förundras och göra upptäckter samt känna glädje i lärandet. I leken har barnen möjlighet att använda sin fantasi och sin kreativitet, tillsammans pröva sina idéer och utforska världen. Barnens förmåga att strukturera, benämna och beskriva omgivningen och dess fenomen ska stödjas enligt deras ålder och utveckling. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och ifrågasätta. Barnen och de vuxna glädjer sig över framgångar tillsammans och barnen lär sig att uppmuntra varandra. Barnen uppmuntras att vara ihärdiga och att inte låta sig nedslås av misslyckanden och att hitta lösningar i olika situationer. Barnen ska handledas att vara uppmärksamma också under längre tider. En tillräcklig fysisk aktivitet dagligen

stödjer barnens förmåga att tänka och lära sig. Den pedagogiska dokumentationen av verksamheten (kapitel 4.2) och gemensamma reflektioner hjälper barnen att iaktta sitt lärande och känna igen sina styrkor. På så sätt stärks barnens tilltro till sina egna förmågor.

Förmåga att tänka och lära sig inom småbarnspedagogiken i Vanda

Frihet från brådska i alla situationer i småbarnspedagogiken är särskilt viktigt med tanke på förmågan att tänka och lära sig. Personalen ska ha tid att stanna upp i situationer där barnet lär sig och stödja förmågan att tänka och lära sig så att den utvecklas också i spontana situationer i vardagen. En kreativ, lugn, tolerant och lösningsinriktad lärmiljö ger utrymme för att utveckla förmågan att tänka och lära sig. Personalen ansvarar för att skapa en sådan stämning och dagsrytm i gruppen att det inte uppstår någon brådska.

Tema- och projektarbete som utförs som kompletta helheter stödjer utvecklingen av barnets förmåga att tänka och lära sig. Tema- och projektarbetet utgår från barnens intressen och de får aktivt vara med om att planera och utvärdera arbetet. Personalens verksamhet utgår från barnet. Olika arbetsmetoder används på ett mångsidigt vis. Särskilt betonas vikten av att stöda den fysiska aktiviteten och olika möjligheter att röra på sig.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Barnen växer i en värld som kännetecknas av kulturell, språklig och åskådningsmässig mångfald, vilket ger de sociala färdigheterna, kommunikationsfärdigheterna och den kulturella kompetensen ökad betydelse. Kulturell och kommunikativ kompetens kännetecknas av förmåga att lyssna, identifiera och förstå olika synsätt samt förmåga att reflektera över sina egna värderingar och attityder. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för människans identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med människor som har en annan kulturell och åskådningsmässig bakgrund förutsätter att man förstår och uppskattar sin egen och andras kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att främja barnens kulturella och kommunikativa kompetens.

Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer. Personalens sätt att bemöta andra människor på ett positivt sätt och deras positiva inställning till en mångfald av språk, kulturer och åskådningar fungerar som modell för barnen. Personalen ska handleda barnen att vara vänliga och att uppföra sig väl mot andra. En verksamhet som baserar sig på samarbete skapar möjligheter att öva sig i att kommunicera och uttrycka sig i olika situationer och med olika människor. Personalen ska tillsammans med barnen öva att sätta sig in i andras situationer, lära sig att granska företeelser ur olika perspektiv samt att lösa konfliktsituationer på ett konstruktivt sätt. På så sätt stärks barnens sociala färdigheter. Barnen ska få stöd i att forma sina kulturella identiteter. De upplevelser av och kunskaper om kulturarvet som barnet får i

småbarnspedagogiken stärker barnets förmåga att tillägna sig, använda och förändra kulturen. Till exempel lekar, måltider och fester ger goda möjligheter att dela erfarenheter om olika traditioner och vanor. Barnen ska stödjas i att utveckla en positiv inställning till mångfald.

Kulturell och kommunikativ kompetens samt interaktion i småbarnspedagogiken i Vanda

Vanda är en av Finlands mest mångkulturella städer. I småbarnspedagogiken i Vanda förstärks språk-, kultur- och åskådnings medveten verksamhetskultur och en språklig, kulturell och åskådningsmässig mångfald synliggörs på ett positivt sätt som en del av barngruppernas vardag och högtider. I Vanda innebär en språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik, en mångfald där språk, kultur, religion och åskådningar ingår som en del av helheten inom småbarnspedagogiken. Personalens öppna och positiva förhållningssätt till familjernas språk och kultur samt religion och åskådning är en grund för barnets växande samt ett bra samarbete med vårdnadshavarna

I barngrupperna bekantar man sig med de språk, kulturer och åskådningar av olika slag som förekommer i gruppen. Lärmiljöns olika kulturer syns i vardagen och i leken. Familjernas egen sakkunskap används som stöd när olika kulturer introduceras. Finländska och finlandssvenska kulturella traditioner och högtider beaktas under årets lopp. Genom att en för gruppen gemensam kultur- och högtidsårsklocka skapas varje höst garanterar man att alla barn i gruppen får sin egen kultur beaktad.

Flera modeller och verksamhetssätt vad gäller utvecklingen av delområdet kulturell och kommunikativ kompetens samt interaktion finns i Vandas handbok om språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik.

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande, säkerhet och trygghet samt att handleda dem att göra val som överensstämmer med en hållbar livsstil. Småbarnspedagogiken ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

Barnen ska stödjas att gradvis bli mera självständiga. Barnen ska få hjälp och de ska uppmuntras att be om hjälp vid behov. Barnen ska få träna olika färdigheter, till exempel att klä på sig, äta och sköta sin personliga hygien och ta hand om sina egna saker. Barnen ska vägledas att handla ansvarsfullt och tryggt i lärmiljöerna så som i naturen och i trafiken. Personalen ska tillsammans med barnen diskutera frågor som främjar deras välbefinnande, till exempel betydelsen av vila, kost, fysisk aktivitet och psykisk hälsa. Barnen ska få hjälp i att uttrycka och reglera sina känslor.

Barnens emotionella färdigheter stärks när barnen får lära sig att upptäcka, förstå och sätta ord på känslor. Barnen ska också få handledning i att respektera sin egen och andras kroppsliga integritet.

Att ta hand om sig själv och vardagskompetens inom småbarnspedagogiken i Vanda

Förutom att ta hand om sig själv och lära sig vardagskompetens utgör återkommande vardagliga göromål en källa till lärande för barnet. Med vardagspedagogik avses att man medvetet använder måltider, på- och avklädning, dagsvila, utevistelse, hygiensituationer samt olika övergångssituationer i strävan efter att uppfylla småbarnspedagogikens mål och integrera undervisningsinnehåll i dessa händelser. På så vis framhävs dessa vardagliga aktiviteter, vid sidan om leken och olika undervisningsstunder, som viktiga pedagogiska möjligheter. I småbarnspedagogiken i Vanda värdesätts och utnyttjas vardagspedagogiken i det dagliga lärandet och betydelsen av den förmedlas även till vårdnadshavarna.

Betydelsen av samarbete mellan vårdnadshavarna och småbarnspedagogiken framhävs i övningen av färdigheterna vad gäller att ta hand om sig själv och klara av vardagliga aktiviteter. För att dessa färdigheter ska utvecklas så bra som möjligt ska småbarnspedagogiken och vårdnadshavarna vara sinsemellan helt införstådda i verksamhetsmetoderna. Man lyssnar på vårdnadshavarnas önskemål vad gäller dagsvila och olika sedvänjor i samband med måltiderna samtidigt som barngruppens verksamhet som helhet tas i beaktande. Övning av olika färdigheter som har anknytning till säkerheten, både i den fysiska verkligheten och i media, förutsätter också en dialog med vårdnadshavarna.

Framförallt med de allra yngsta barnen läggs vikten vid att lära barnen att ta hand om sig själv och ge dem vardagskompetens, men dessa färdigheter övas under hela tiden i småbarnspedagogiken. I den grundläggande utbildningen är det med tanke på färdigheter för lärande viktigt att barnet klarar av att ta hand om sig själv och vardagliga färdigheter, och därför är småbarnspedagogikens betydelse stor när det gäller att öva dessa färdigheter.

Multilitteracitet och digital kompetens

Multilitteracitet och digital kompetens behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Multilitteracitet och digital kompetens främjar en jämlik fostran och utbildning. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja dessa färdigheter.

Multilitteracitet är en central grundläggande färdighet som behövs för att förstå mångfalden av kulturella meddelanden och den omgivande världen samt för kommunikation. Med multilitteracitet avses förmåga att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet

bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. Multilitteracitet omfattar olika färdigheter, till exempel bildkunskap, numerisk läskunnighet, mediekunskap och grundläggande läsfärdighet. Multilitteracitet är nära kopplat till förmågan att tänka och lära sig. Personalen ska tillsammans med barnen namnge olika företeelser och föremål och lära sig olika begrepp. Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera meddelanden i olika miljöer, även digitala. För att utveckla multilitteracitet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn.

Personalen ska tillsammans med barnen undersöka och observera informations- och kommunikationsteknikens roll i vardagslivet och stifta bekantskap med olika digitala verktyg, applikationer och spel. Digital dokumentation ska användas i samband med att barnen leker, undersöker, rör på sig samt upplever och producerar konst. Då barnen ges möjligheter att göra olika försök och att producera innehåll, självständigt och tillsammans med andra barn, med hjälp av digitala verktyg främjas deras kreativa tänkande, samarbetsförmåga och läsfärdighet. Personalen ska handleda barnen i att använda digitala verktyg på ett mångsidigt och tryggt sätt.

Multilitteracitet och digital kompetens inom småbarnspedagogiken i Vanda

Vid utvecklingen av multilitteracitet och digital kompetens utgår man i Vanda från att alla barn ska vara jämställda och att barnens delaktighet ökar. Inom småbarnspedagogiken i Vanda får barnen erfarenheter av att använda informations- och kommunikationsteknologi och kan utveckla sina multilitterära färdigheter utvecklas i olika lärmiljöer

För att utveckla multilitteraciteten och de informations- och kommunikationsteknologiska färdigheterna, dvs. den digitala kompetensen, drar man nytta av närmiljön och olika samarbetsparter, t.ex. biblioteket och kulturservicen och sådant som intresserar barnen. Nationella temaveckor, som mediekunskapsveckan, utnyttjas också aktivt.

I multilitteraciteten inom småbarnspedagogiken betonas övning och tolkning av olika sociala situationer samt interaktionen med andra. Övning i att tolka egna och andra människors känslotillstånd, ansiktsuttryck och andra kroppsliga signaler är också en del av multilitteraciteten.

Inom småbarnspedagogiken i Vanda följer man strategin för pedagogisk användning av informations- och kommunikationsteknologi i småbarnspedagogiken. I Vanda är den informations- och kommunikationsteknologiska utrustningen (ikt) en del av lärmiljön och användningen av den digitala utrustningen i verksamheten är planerad och målinriktad. Den informations- och kommunikationsteknologiska utrustningen används när man utforskar saker tillsammans. Personalen samtalar med vårdnadshavarna om barnets digitalakompetens och mångsidigt nyttjande av ikt-utrustning.

I arbetet med att stärka den digitala kompetensen får de kommunala verksamhetsenheterna hjälp av tutorer, gurupedagoger och ikt-stödpersoner.

Förmåga att delta och påverka

Förmåga att delta och påverka på ett aktivt och ansvarsfullt sätt lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. Inom småbarnspedagogiken respekterar man dessa centrala demokratiska principer. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens växande förmåga att delta och påverka samt att uppmuntra barnen att ta egna initiativ.

Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och bemöta deras initiativ stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska planera, genomföra och utvärdera verksamheten tillsammans med personalen. Barnen lär sig då samtidigt att kommunicera och att förstå betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och tillit. Personalen ska se till att varje barn har möjlighet att delta och påverka. Genom att delta och påverka utvecklas barnens uppfattning om sig själva, deras självförtroende ökar och deras sociala färdigheter utvecklas.

Förmåga att delta och påverka inom småbarnspedagogiken i Vanda

Barnet växer och lär sig i växelverkan med andra barn och med fostrarna. Barnet behöver erfarenheter av att hen med sina egna handlingar själv kan påverka sitt eget och gruppens välbefinnande. Det är personalens uppgift att säkerställa att varje barn får positiva erfarenheter av deltagande och påverkan. För att kunna stärka barnens delaktighet förutsätter det att personalen känner barnet bra. Arbete i smågrupper hjälper personalen att lära känna varje barn som individ. Genom att iaktta barnen identifierar man barnens individuella sätt att handla och lära sig. Personalens iakttagelser av barnen hjälper dem att förstå barnens initiativ, både verbala och icke-verbala. Personalen skapar förutsättningar och deltar i att förverkliga barnens förslag, idéer och önskemål. Utgångspunkten är att barnen blir hörda varje dag och att de sporras till att ge uttryck för sina egna åsikter.

Olika barnmöten, omröstningar och t.ex. gemensamt överenskommande om regler för gruppen främjar barnens möjligheter att påverka frågor som berör den egna gruppen och synliggör barnens möjligheter att påverka. Barnen deltar i planeringen och bedömningen av lärmiljön och gruppens verksamhet. I varje barngrupp utvecklas lämpliga sätt att delta och påverka. Dessa olika sätt för deltagande och påverkan ska utgöra en del av de avtalade strukturerna för gruppen.

Vid de årliga samtalen om småbarnspedagogiken fördjupar man sig tillsammans med barnet och vårdnadshavarna i frågor som berör barnet. Barnet deltar i att göra upp en individuell plan i enlighet med de egna förutsättningarna. Man tar del av barnets åsikter före samtalet och dessutom kan barnet under en tid delta i det. Mål, önskemål och intressen som lyfts fram i barnens planer för småbarnspedagogik beaktas i utformandet av gruppens verksamhetsplan.

2.8 Frågor som avgörs på lokal nivå

Då den lokala planen för småbarnspedagogik görs upp ska man diskutera vad småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål som beskrivs i detta kapitel innebär och hur man ska försäkra sig om att målen som fastställts för den småbarnspedagogiska verksamheten uppnås i de olika verksamhetsformerna.

Kapitel 2 innehåller delar som är ändamålsenliga att inkludera i den lokala planen för småbarnspedagogik. Sådana delar är

- målen enligt lagen om småbarnspedagogik,
- värdegrunden (kapitel 2.4),
- synen på lärande (kapitel 2.5) och
- mångsidig kompetens (kapitel 2.7).

Lokala tillägg kan göras till dessa delar.

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska därtill följande beskrivas:

- på vilket sätt den småbarnspedagogiska verksamheten ordnas och de olika verksamhetsformerna samt samarbetet dem emellan ur ett lokalt perspektiv
- förfaringssätten vid övergångarna, då barnet inleder deltagandet i småbarnspedagogisk verksamhet, flyttar från en grupp till en annan eller till ett annat verksamhetsställe samt då barnet inleder förskoleundervisningen eller flyttar till verksamhet som ordnas av en annan anordnare av småbarnspedagogik.

För de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken kan man utarbeta separata planer för småbarnspedagogik i enlighet med kapitel 1.2.

Värdegrunden, synen på lärande och målen för mångsidig kompetens ska beaktas och fördjupas i de kapitel som beskriver verksamhetskulturen, planeringen, genomförandet och utvärderingen av den pedagogiska verksamheten samt stödet för utveckling och lärande.

3. VERKSAMHETSKULTUREN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. Anordnaren av småbarnspedagogik och de personer som leder småbarnspedagogiken ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen inom de olika verksamhetsformerna och enheterna inom småbarnspedagogiken.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer och arbetssätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktat arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte.

Inom småbarnspedagogiken ska alla arbetssätt stödja barnets utveckling och lärande och kunna motiveras pedagogiskt. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i den småbarnspedagogiska verksamheten. Den har stor betydelse för hur småbarnspedagogiken genomförs och för hur målen uppnås. En verksamhetskultur som stödjer målen för det småbarnspedagogiska arbetet skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil.

Ledarskapet påverkar i hög grad verksamhetskulturen och dess utveckling och kvalitet. Utgångspunkten för ledarskapet inom småbarnspedagogiken är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla småbarnspedagogiken på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet (kapitel 4.1).

3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska även utvärderas och utvecklas. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling av verksamhetskulturen är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Då man planerar, anordnar och utvecklar småbarnspedagogik ska man i första hand se till barnets bästa. I fråga om ett enskilt barn, en barngrupp och barn i allmänhet ska barnets bästa beaktas separat i varje fall och situation.⁷⁷

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidén och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetssätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas. Barnen och vårdnadshavarna ska vara med och utveckla och utvärdera verksamhetskulturen.

Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken i Vanda

Inom småbarnspedagogiken i Vanda är man medveten om betydelsen av en god verksamhetskultur då det gäller att främja barnets uppväxt och utveckling, lärande och välbefinnande. Personalen skapar en positiv och uppmuntrande atmosfär som främjar gemenskapen i enheten. Personalen är medveten om atmosfärens betydelse och förbinder sig till en positiv och respektfull växelverkan. Samtidigt förbinder sig personalen i sitt arbete till Vandas värderingar och etiska principer. Småbarnspedagogikens vision och värdegrund beskrivs i stycke 2.4.

Personalen den som stöder och inspirerar barnen, möjliggör arbetet och som ser barnets utveckling i egenskap av positiva möjligheter. Kärnan i personalens arbete är mötet med barnen och familjerna, vilket förutsätter äkta närvaro, sensitivitet och goda interaktionsfärdigheter av personalen. Personalen förstår vardagens betydelse i barnets liv och utnyttjar händelser under dagen för att stöda, inspirera och handleda barnen på ett ändamålsenligt sätt.

⁷⁷ Lag om småbarnspedagogik 4 § och RP 40/2018 rd, s. 85

Utveckling och upprätthållande av verksamhetskulturen fordrar gemensamma pedagogiska samtal och stödande strukturer för hela arbetsgemenskapen. Att upprätthålla den professionella medvetenheten förutsätter en fortgående reflektion över det egna arbetet både inom teamet och i arbetsgemenskapen. Personalen är medvetna om sina olika ansvarsområden och uppskattar och utnyttjar den mångsidiga professionalismen. I Vandas svenskspråkiga kommunala daghem arbetar lärare inom småbarnspedagogik, barnskötare, barnskötare som är till stöd för växande och lärande samt assistenter. De arbetsturer som personalen i gruppen följer, liksom ansvarsfördelningen, planeras ur ett pedagogiskt perspektiv så att de svarar mot barngruppens och verksamhetsenhetens behov

Inom den kommunala småbarnspedagogiken i Vanda utvärderas och utvecklas verksamhetskulturen på flera nivåer. Daghemsföreståndaren ansvarar för utvecklingen och utvärderingen av småbarnspedagogikens verksamhetskultur enhetsnivå och läraren inom småbarnspedagogik på teamnivå. I Vanda har daghemmen en ledningsgrupp som består av lärarna inom småbarnspedagogik och som leds av daghemsföreståndaren. I enheten specificeras några målsättningar för utvecklande av verksamhetskulturen. I enheten besluter man om tyngdpunkter gällande målsättningar för att utveckla verksamhetskulturen. Målsättningarna utvärderas och uppdateras minst två gånger under verksamhetsåret i enhetens verksamhetsplan. Inom den kommunala småbarnspedagogiken bistår en konsulterande speciallärare inom småbarnspedagogik och språk- och kulturkoordinator vid behov gruppen med utvecklingen av verksamhetskulturen så att den stöder uppväxt, utveckling och inläring.

Den pedagogisk dokumentationen styr verksamheten till en fortlöpande utvärdering och utveckling av verksamhetskulturen. Teamet utvecklar verksamhetskulturen med hjälp av verksamhetsplanen. Under verksamhetsåret utvärderas den ständigt utvecklade verksamhetsplanen, minst två gånger per verksamhetsår, tillsammans med daghemsföreståndaren och/eller enhetens ledningsgrupp. Varje team upprättar dessutom årligen ett teamavtal där beskrivningen av personalens arbetssätt utgör en del av verksamhetskulturen. Med hjälp av Paletten för stöd för utveckling och lärande utvärderas och utvecklas verksamhetskulturen så att den stöder utveckling och lärande. Paletten för stöd för utveckling och lärande beskrivs närmare i kapitel 5.

Att anamma och utveckla verksamhetskulturen i enlighet med planen för småbarnspedagogik är en del av utvecklingen av personalens mångsidiga kunnande. För att utveckla kunnandet används mångsidiga metoder. Dessa är t.ex. pedagogiska samtal, introduktion, mentorskap, arbetsrotation, skuggning, bokcirklar, nätkurser och att arbeta i par.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Småbarnspedagogiken bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya tillvägagångssätt. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynsfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar till att främja lärande.

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen för småbarnspedagogiken i Vanda

Principerna för en lärande gemenskap förverkligas genom barnens och personalens gemensamma lärande; genom utforskande, att förundras tillsammans, sporra varandra och genom att glädjas av lärandeprocesserna. Målsättningen för småbarnspedagogiken i Vanda är att i enlighet med inkluderingsprinciperna, stöda allas lärande och vid behov avlägsna hinder för lärande.

Regelbunden uppdatering av kunnande sker delvis genom att personalen skaffar information på eget initiativ och delvis genom ömsesidigt och interaktivt lärande, både i och ytterom den egna enheten. Kompetensutvecklingen kompletteras av olika arrangerade fortbildningstillfällen och evenemang. Mångsidigt och mångprofessionellt kunnande och behållningen av utbildningar förmedlas till alla medlemmar i arbetsgemenskapen i enheternas pedagogiska forum.

En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att göra och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Till verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken hör personalens interna samarbete och kommunikationen med vårdnadshavarna och närmiljön. Medlemmarna i gemenskapen ska respektera varandra och uppskatta samarbete. Genom samarbete i gruppen ska man uppmuntra barnen till uppbyggande kommunikation och till att fungera som medlemmar i gruppen. Personalen ska stödja barnen att utveckla kamratrelationer och värna om vänskap. I en trygg gemenskap tar man itu med konflikter och man lär sig att lösa dem konstruktivt.

En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation inom småbarnspedagogiken i Vanda

Inom småbarnspedagogiken är leken den viktigaste verksamhetsformen som stöder barnens utveckling och lärande. I leken utvecklas barnets jaguppfattning, självkänsla och färdigheter. Leken stärker också relationerna mellan barnen och deras interaktionsfärdigheter. Varje barn har rätt att delta i gruppens gemensamma lekar. Personalens roll är att utforma lekgrupperna så att alla blir delaktiga i leken. I leken övar sig barnen på att göra val och problemlösningsfärdigheter, reglera känslor och återspegla sina egna erfarenheter på den omgivande världen. Många slags situationer och aktiviteter i vardagen ger barnen idéer och tankar som överförs till deras lekar.

Lekarna varierar från barnens fritt valda lekar till pedagogiskt planerad lek. Personalens delaktighet behövs i all lek och särskilt i skapandet av gemensamma lekvärldar. Också vårdnadshavare kan tas med i byggandet av gemensamma lekvärldar, varvid lekens värld följer med ända hem. Dessutom framträder leken i gruppens vardag som lekfull växelverkan och glada skojiga upptåg. Lekar och skoj stöder gemenskapen och skapar en positiv stämning i gruppen. För leken behövs tillräckligt med utrymme, redskap samt tid och ro. Både inomhus- och utomhusutrymmen används som lekmiljöer. Också utomhuslekar iakttas och utvecklas aktivt. Informations och kommunikationsverktyg används för att berika leken och för dokumentation.

Leken och dess innehåll utformas i enlighet med barnens ålders- och utvecklingsnivå samt barnens erfarenheter. Lekinriktade arbetssätt skapar variation i inlärningssituationerna, ökar lärandets glädje och upprätthåller motivationen. Personalen handleder, stöder och skapar möjligheter för en mångsidig och långvarig lek samt utnyttjar leken som en pedagogisk metod. Personalens uppgifter varierar från att skapa förutsättningar för lek till att vara deltagare eller observatör. Genom att iakttä leken får personalen värdefull information om barnens utvecklings- och inlärningsnivå samt vad barnen är intresserade av. Denna information utnyttjas i handledningen av barnens lärande och övrig verksamhet. När det gäller lekar samtalar man med vårdnadshavarna om barnens intressen och möjliggör att inspirerande lekteman överförs från småbarnspedagogiken till hemmet och från hemmet till småbarnspedagogiken.

En närmare beskrivning av leken som källa till utveckling, lärande och välbefinnande ges i kapitel 4.4.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling⁷⁸ och jämställdhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Sensitivt bemötande och en känsla av att bli sedd och hörd på ett positivt sätt stärker barnens delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av den fostrande gemenskapen.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person⁷⁹. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämställdhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, handikapp, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och tillvägagångssätt och att kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Småbarnspedagogiken ska vara genussensitiv. Personalen ska uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämlikt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stödjer utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet inom småbarnspedagogiken i Vanda

Småbarnspedagogiken utgår alltid från jämlikheten och jämställdheten mellan människor. Frågor om rättvisa och jämställdhet behandlas på ett naturligt sätt i samband med vardagliga händelser. Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken är medveten om sina egna förutfattade meningar om kön, kultur och åskådningar och fundera vilken inverkan de har på mötet med barn och familjer. En genus-, kultur- och åskådningssensitiv personal signalerar barnen att alla människor accepteras som de är. Teamet ansvarar för att det skapas en tolerant atmosfär.

Småbarnspedagogiken är genussensitiv. En genussensitiv personal identifierar sin egen benägenhet att förhålla sig olika till barn efter kön och ger barnen utrymme att vara sig själv utan könsförväntningar. Barnet ska oberoende av kön ha möjlighet att leka olika lekar och göra olika saker enligt individuella intresseområden. Inom småbarnspedagogiken i Vanda uppmuntras alla barn att handla enligt sina egna intresseområden. Lek- och smågrupper delas upp utifrån

⁷⁸ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 6 punkten

⁷⁹ Diskrimineringslag 7 och 8 § (1325/2014)

pedagogiska grunder, inte utifrån kön. Man samtalar med vårdnadshavarna om frågor i anslutning till könssensitivitet.

Inom småbarnspedagogiken utvärderas förverkligandet av likabehandling i enlighet med Vandas plan för jämställdhet och likabehandling. Inom småbarnspedagogiken beaktas varje familjs och barns familjekultur. Personalen möter barnet utifrån barnets behov, personlighet och familjekultur, så att barnet upplever sig vara jämställd och likvärdig oberoende av kön, social eller kulturell bakgrund eller etniskt ursprung. Inom småbarnspedagogiken beaktas vårdnadshavarnas och barnens delaktighet i frågor som rör likabehandling och jämställdhet.

Att höra till en kamratgrupp och en känsla av gemenskapen främjar lärande. Då barnet börjar i småbarnspedagogiken ser man till att varje barn hittar sin plats i gruppen och upplever sig höra till gemenskapen. Barnens lärande stöds vid behov med hjälp av olika lösningar av stöd för växande och lärande, i enlighet med principerna om likabehandling.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Småbarnspedagogiken är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Landets kulturarv och nationalspråk samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas inom småbarnspedagogiken. Det förutsätter att personalen har kunskap om andra kulturer och olika åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även tillsammans skapa nya tillvägagångssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling.

I en språkmedveten småbarnspedagogik är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stödjer barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet inom småbarnspedagogiken i Vanda

I Vanda är småbarnspedagogiken språk- och kulturmedveten. Med detta avses mångfald där språk, kulturer, religioner och åskådningar är sammanlänkade i den småbarnspedagogiska helheten.

Inställningen till mångfald är positiv. I Vanda har det utarbetats ett flertal modeller och verksamhetssätt som stöder kulturell mångfald och språkmedvetenhet. Dessa modeller har tagits upp i Vandas handbok om språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik, som är avsedd att användas som arbetsredskap av daghemspersonal och daghemsföreståndare. Handboken finns på småbarnspedagogikens intranet. Perspektiven på språk och kultur specificeras närmare i kapitel 4.6 i detta dokument.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts inom småbarnspedagogiken. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

Inom småbarnspedagogiken ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning och andra former av trakasserier⁸⁰. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att upptäcka och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I fall av trakasserier, mobbning eller våld diskuterar personalen med barnens vårdnadshavare och söker lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten inom småbarnspedagogiken förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas inom småbarnspedagogiken.

Välbefinnande, och trygghet inom småbarnspedagogiken i Vanda

80 Lag om småbarnspedagogik 10 §

Personalen inom småbarnspedagogiken förbinder sig i sitt arbete till verksamhetsmodeller som stöder barnens välbefinnande. I arbetet för välbefinnande betonas den preventiva aspekten. Personalens uppgift är att förutse de risker och utmaningar i anslutning till barnens välbefinnande och trygghet, som uppkommer i barngruppen och lärmiljöerna. Inom småbarnspedagogiken består arbetet för välbefinnande av samarbete med familjer, en trygg uppväxtmiljö som är gynnsam för uppväxt och lärande, stödande av barnets uppväxt och utveckling och lärande, samt samarbete som stöder välbefinnandet. Arbetet för välbefinnande sker både i grupp och på ett individuellt plan. Personalens handlingar i vardagen avgör hur arbetet för välbefinnande förverkligas i verksamhetsenheten. Barnens individuella behov beaktas t.ex. genom att de ges möjlighet till olika alternativ för att ta det lugnt och vila

Vid samtliga småbarnspedagogiska verksamhetsenheter i Vanda utarbetas en säkerhetsplan som uppdateras varje år. I samband med uppdatering av planen utnyttjas utbildningsstyrelsens direktiv för säkerhetsplanering inom småbarnspedagogiken. (Säkerhetsmanual för undervisningsväsendet 2016) Enhetens säkerhetsplan behandlas med hela personalen varje höst. I Vanda har kommunvisa instruktioner utarbetats för barnens välbefinnande och säkerhet. De består bland annat av instruktioner för situationer i händelse av olycks- och sjukdomsfall, när ett barn rymmer och anvisningar för hur man håller fast ett barn vid gränslöst och aggressivt beteende. De hittas på småbarnspedagogikens intranet. Barnen deltar i planeringen av säkerheten i sin omgivning.

Förebyggande av mobbning

I alla enheter inom småbarnspedagogiken i Vanda uppgörs en *Plan för att förebygga och ingripa i mobbning*. För planen har ett gemensamt botten uppgjorts. I planen definieras mobbning samt beskrivs enheternas verksamhetsmodell för förebyggande av och ingripande i mobbning och för vidarebehandling av mobbningssituationer. Planen uppdateras årligen. I barngruppernas verksamhetsplaner beskrivs mera detaljerat vilka konkreta sätt prövas och används i gruppen för att förebygga och ingripa i mobbning.

Personalen fungerar sensitivt och upptäcker barnens initiativ samt svarar på dem på ett sätt som stöder delaktigheten. Barnen upplever att de blivit hörda och uppskattade oberoende av personliga egenskaper eller språk, kultur-, åskådningsbakgrund. Skapande av en omtänksam atmosfär börjar då barnet kommer till för småbarnspedagogiken, där barnet varmt tas emot genom att man hälsar på barnet, om möjligt på barnets eget språk. Personalen är medveten om olika barns personliga sätt att samverka. För att stöda kommunikationen används vid behov kompletterande kommunikation, så att varje barn blir bemött och hört under dagen.

Personalen ser till att alla barn upplever sig som en del av gruppen. Personalen är intresserad av barnen och framhäver deras styrkor dagligen. Personalen gläds, förundras och skojar tillsammans med barnen. Personalen stöder gruppbyggnaden, gruppbyggnaden och försäkras om varje barns delaktighet. För att kartlägga och stöda växelverkan mellan barnen, kan man som hjälp använda t.ex. observation av verksamheten i barngruppen och sociogram. I gemenskapen byggs och upprätthålls en atmosfär där alla har det bra och är trygga, har en känsla av likvärdighet samt upplever en atmosfär som är fri från mobbning. Personalen samarbetar med vårdnadshavarna för

att öka gruppsammanhållningen och förebygga och ingripa i mobbning. Enhetens gemenskap stärks genom gemensam verksamhet och samarbete över gruppgränserna.

I gruppen övar man aktivt känslo- och vänskapsfärdigheter och gott uppförande. Systematisk observation av leken och stöd för att sluta sig till leken stöder förebyggandet mobbning. Med hjälp av varierande lek- och smågrupper skapar man möjlighet till mångsidiga vänskapsförhållanden. Personalen säkerställer att varje barn får delta i leken. Personalen stöder barnen i känslo- och självregleringsövningar och i att bemöta andra barn. I gruppen känner man igen och benämner känslor och tröstar varandra.

Kroppskännedom och säkerhetsfostran

Personalen samtalar med barnen om olika kroppsdelar, kroppsintegritet och rätt att bestämma över sin egna kropp. Barnen får rätt information i lämpliga doser. Man bekantar sig med kroppen på många olika sätt; genom barnlitteratur, ritande eller genom att använda en docka. Man samtalar med barnen om att tycka om någon, de egna rättigheterna samt om lämplighets- och säkerhetsregler. Man talar om sexualitet på ett positivt sätt och svarar på frågor ur barnens synvinkel och med beaktande av barnens ålder.

Man bekantar sig med den sk. "baddräcksregeln" med barnen. De kroppsdelar som täcks av baddräkten är privata och värdefulla och barnet har rätt att bestämma över dessa delar själv. Ingen har rätt att röra vid, titta eller tala fult om dessa delar utan barnets lov. Barnet lär sig att själv ta hand om sin kropp. Barnet lär sig att alla kroppsdelar är lika värda, och det är viktigt att uppskatta och vårda den egna kroppen. Man samtalar även om bra och trygg beröring och lär barnen att vid behov försvara sig själv, om något känns skrämmande eller obehagligt. Barnen lär sig säkerhetskunskaper genom att stärka barnens förmåga att försvara sig själv på ett positivt sätt och vara medveten om sina gränser och rättigheter. Andras kroppar och självbestämmanderätt bör respekteras.

Miljömedvetenhet inom småbarnspedagogiken i Vanda

Väggkarta för resurssmarthet fastställer Vandas långsiktiga miljömålsättning. Med resurssmarthet avses förmåga att använda naturtillgångar ansvarsfullt och med eftertanke på ett sätt som stöder välbefinnande och hållbar utveckling. Väggkartans åtgärder specificeras i småbarnspedagogikens plan för förverkligande, där stärkande av barnens förhållande till naturen är i fokus

Miljöfostran beskrivs närmare i kapitlet *Jag utforskar min omgivning*

3.2 Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken

Inom småbarnspedagogiken är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg samt tillgänglig⁸¹. Med lärmiljöer avses lokaler, platser, gemenskaper, metoder, redskap och tillbehör som stödjer barnens utveckling, lärande och kommunikation. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Lärmiljöerna ska utvecklas så att de mål som fastställs för småbarnspedagogiken kan uppnås och så att de stödjer barnens sunda självkänsla och utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig. Lärmiljöerna ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska vara prydliga och rena.

Lärmiljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lärmiljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lärmiljöerna.

I lärmiljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lärmiljöerna ska formas enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt riktlinjerna för småbarnspedagogisk verksamhet (kapitel 4). I lärmiljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och kommunikationen. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en barncentrerad verksamhet.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lärmiljö som präglas av inbördes respekt och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

Lärmiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta traditionella könsstereotypa mönster. Lärmiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparken och den övriga byggda miljön utgör lärmiljöer för den småbarnspedagogiska verksamheten. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

Barnen ska få använda mångsidiga och säkra lekredskap och övriga redskap i tillräcklig omfattning. Redskapen ska vid behov anpassas till barnens individuella behov av stöd. Informations- och kommunikationstekniken är en del av en mångsidig och inkluderande lärmiljö för barnet. Digitala

⁸¹ Lag om småbarnspedagogik 10 §

verktyg ska användas på ett ändamålsenligt sätt inom småbarnspedagogiken. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med anordnarens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer och besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lärmiljöer. Planeringen av lärmiljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken i Vanda

Den psykiska och sociala lärmiljön bildas av växelverkan mellan barnen, växelverkan mellan personalen samt växelverkan mellan barnen och personalen. Interaktionen mellan barnet och personalen samt mellan barnen är välfungerande och mångsidig. Barnet vågar vara sig själv och handla på ett sätt som är naturligt för barnet. I en god psykisk lärmiljö finns det utrymme och tid för närhet som visar hänsyn till barnet, som att hålla barnet i famnen.

Personalen bär ansvaret för skapandet av den psykiska och sociala lärmiljön. Inom småbarnspedagogiken stärker man kompisfärdigheterna och ser till att varje barn hör till gruppen. En god gruppanda förebygger mobbning och stärker barnens delaktighet.

Den fysiska lärmiljön ska vara trygg och sund i fråga om lokaliteter, verktyg för lärande och närmiljön som inbegriper naturen och den byggda miljön. Informations- och kommunikationsapparater är en del av lärmiljön. Samarbete med t.ex. biblioteks-, idrotts- och kulturväsendet samt organisationer, företag och naturskolor skapar mångsidigare lärmiljöer och stöder småbarnspedagogikens målsättningar.

Flexibla och modifierbara lärmiljöer erbjuder barnet utmaningar samt möjligheter till att självständigt begrunda, utforska, lösa problem och pröva sig fram. Lärmiljöerna skapas tillsammans med barnen och med stöd av pedagogisk dokumentation. Redskap och material som är avsedda att användas av barn är tillgängliga för barnen och barnen handleds och uppmuntras till att ta hand om dem på ett ändamålsenligt sätt. En estetisk och trivsamt lärmiljö bjuder på upplevelser och inspiration samt inverkar positivt på lärandet och det psykiska välbefinnandet.

Ur barnens synvinkel gestaltas den dagliga verksamheten i gruppen med hjälp av klara strukturer. En tillräcklig regelbundenhet i dagordningen gör barnets liv förutsägbart och minskar rastlöshet. Personalen skapar regelbundna verksamhetssätt i gruppen, vilka på ett smidigt sätt motsvarar barnens behov och situationer som förändras. Bilder som strukturerar dagsförloppet stöder barnens företagsamhet och hjälper dem att reglera de egna aktiviteterna. Bilder ska vid behov användas i alla vardagliga situationer och vara tillgängliga för barnen.

Lärmiljöerna utvecklas och utvärderas tillsammans med barnen och vid personalens regelbundna teammöten. I barngruppernas- och enheternas verksamhetsplanerna beskrivs utvecklande av lärmiljöerna. Gruppens psykiska lärmiljö kan beskrivas och utvärderas i teamavtalet. Lärmiljöerna utvärderas och utvecklas också med hjälp av Paletten för stöd för växande och lärande.

3.3 Samarbete inom småbarnspedagogiken

Genom samarbete ska man stödja den småbarnspedagogiska verksamheten så att varje barn får ta del av fostran, undervisning och vård enligt sin egen utveckling och sina egna behov. Anordnarna av småbarnspedagogik bär ansvaret för att samarbetet är systematiskt och för att samarbetet vid behov är mångprofessionellt.

Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken⁸². Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig till att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt.

När det gäller det fostrande arbetet ska värderingar, mål och ansvar diskuteras såväl inom personalen som med vårdnadshavarna. Samarbetet ska vara ömsesidigt och av personalen förutsätts initiativtagande och aktivitet. I samarbetet ska familjernas mångfald, barnens individuella behov samt frågor som gäller vårdnad och föräldraskap beaktas. Vid behov ska en tolk användas under diskussionerna för att säkerställa att alla parter blir förstådda⁸³.

Samarbetet kan ha olika syften och se olika ut under barnets tid inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är viktigt att personalen och vårdnadshavarna utbyter information om barnens dagliga upplevelser. Det är också viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningarna för att trygga barnets välbefinnande som helhet.

Samarbetet med vårdnadshavarna är särskilt viktigt vid övergångsskedena, till exempel då barnet börjar i småbarnspedagogiken, vid övergångar inom småbarnspedagogiken, då ett barn byter daghem eller då barnet börjar i förskoleundervisningen. Den gemensamma diskussionen är särskilt viktig då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas (kapitel 1.3) och samarbetet med vårdnadshavarna betonas också då barnets stöd för utveckling och lärande planeras och

⁸² Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 10 punkten

⁸³ Språklag 18 § (423/2003) och utlänningslag 203 § (301/2014)

genomförs (kapitel 5). En förtroendefull atmosfär skapar förutsättningar för samarbete mellan vårdnadshavarna och personalen också i utmanande situationer, till exempel då det finns anledning till oro om barnets välbefinnande.

Barnens vårdnadshavare ska ges möjligheter att delta i planeringen och utvecklingen av målen för den småbarnspedagogiska verksamheten och det fostrande arbetet tillsammans med personalen och barnen. Informations- och kommunikationsteknik används i samarbetet med vårdnadshavarna. Samarbetet kan också främja vårdnadshavarnas kontakt sinsemellan. Vårdnadshavarnas nätverkande och gemensamma aktiviteter vid olika evenemang stärker gemenskapen och stödjer personalen i deras arbete.

Samarbetet med vårdnadshavarna inom småbarnspedagogiken i Vanda

Skapandet av ett fungerande samarbete börjar vid det första mötet. I Vanda ordnas ett inledande samtal mellan vårdnadshavarna och personalen inom den kommunala småbarnspedagogiken, innan barnet börjar inom småbarnspedagogiken. I överenskommelse med vårdnadshavarna görs även ett hembesök innan barnet börjar i den svenskspråkiga kommunala småbarnspedagogiken. Tillräckligt med tid reserveras för barnet och vårdnadshavaren för att bekanta sig med barngruppen. Barnet och föräldern bekantar sig tillsammans med barngruppens verksamhet. Praxis för inledandet av kommunal småbarnspedagogik har fastställts i en gemensam verksamhetsmodell som finns på småbarnspedagogikens intranet. På Vanda.fi-sidorna finns information till vårdnadshavarna om att börja i småbarnspedagogiken.

I samarbetet mellan småbarnspedagogiken och hemmet tar man hänsyn till familjens språkliga och kulturella bakgrund. Särskild vikt fästs vid mötet med familjer med olika språklig och kulturell bakgrund samt vid sensitivt bemötande och stödande av barn för att bli medlem i en grupp. Vid samtalen och på föräldramöten använder man vid behov tolkar. Fester och olika tillställningar inom småbarnspedagogiken skapar en otvungen miljö för barn och vårdnadshavare att bekanta sig med kultur, seder och festtraditioner både i Finland och i närområdet.

I grunden för ett lyckat samarbete ligger en tydlig och fungerande kommunikationskultur som bygger på ömsesidighet i fråga om uppskattning, förtroende, öppenhet och hörande av den andra parten. Ett gott samarbete förutsätter inte att man har samma åsikt i alla frågor, utan det är snarare ett sätt att komma fram till en gemensam förståelse om barnet. Saker som rör barnet meddelas till vårdnadshavarna i första genom personliga samtal eller på ett sätt som gemensamt avtalats med vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna ska dagligen ges tillräckligt med information om barnets dag inom småbarnspedagogiken. I varje barngrupp överenskommer man i samarbete med vårdnadshavarna om hur man informerar om gruppens händelser. De avtalade informationssätten antecknas i barngruppens verksamhetsplan. Olika medel för elektronisk dokumentation och social media utnyttjas på ett mångsidigt och säkert sätt. Med hjälp av dokumentation ger man vårdnadshavarna en inblick i barnens vardag inom småbarnspedagogiken. Barnen kan själv delta i dokumenteringen.

Vid varje verksamhetsenhet inom småbarnspedagogiken ordnas ett föräldramöte på hösten då verksamhetsperioden inleds. Utöver detta ordnas andra föräldramöten och gemensamma fester vid behov. Också de vårdnadshavare som inte kunnat medverka får information om föräldramötenas innehåll i efterhand. Målet med föräldramötena är att stärka samarbetet, informera om småbarnspedagogikens verksamhet och praxis, ge vårdnadshavarna möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken (Lagen om småbarnspedagogik 7 b §) samt stöda bildandet av nätverk mellan vårdnadshavarna.

Samarbetet mellan vårdnadshavarna utvärderas och utvecklas på enhetsnivå i småbarnspedagogikens verksamhetsplan, i barngruppens verksamhetsplan samt utifrån respons som lämnats in och resultaten från undersökningar om kundnöjdhet. På kommunnivå utvärderas samarbetet genom enkäter med olika teman riktade till vårdnadshavarna. Småbarnspedagogikens kontaktpersons uppgift är att kordinera samarbetet mellan vårdnadshavarna och småbarnspedagogiken tillsammans med VANVARY ry (Vantaan vanhempainyhdistysten alueyhdisty ry)

Mångprofessionellt samarbete

Syftet med det mångprofessionella samarbetet är att försäkra sig om att den småbarnspedagogiska verksamheten vid verksamhetsenheterna motsvarar barnens behov. Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommuner som anordnar småbarnspedagogik bedriva mångprofessionellt samarbete samt skapa de samarbetsstrukturer som behövs⁸⁴.

Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med inom småbarnspedagogiken. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stödjer verksamhetens mål. Samarbetet mellan kommunens småbarnspedagogiska verksamhet och de privata serviceproducenterna som erbjuder småbarnspedagogisk verksamhet inom kommunen är centralt. Andra samarbetspartner inom småbarnspedagogiken är till exempel organisationer, församlingar, polisen samt kost- och städservice.

Inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska man också samarbeta med rådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbetet ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas. I den omfattande hälsoundersökningen ingår, med vårdnadshavarens skriftliga samtycke, personalens bedömning av hur ett barn under skolåldern klarar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten. Personalens bedömning är en

84 Lag om småbarnspedagogik 7 och 22 §

viktig del av bedömningen av barnets helhetsmässiga växande, utveckling och välbefinnande och vid tidig identifiering av barnets behov av stöd i ett mångprofessionellt samarbete.⁸⁵

Mångprofessionellt samarbete inom småbarnspedagogiken i Vanda

Samarbete mellan professionella inom olika områden är viktigt när det gäller att stödja barnens välbefinnande. I Vanda görs småbarnspedagogiken ett tätt samarbete med bl.a. grundläggande utbildningen, biblioteket, idrotts- och kulturtjänsterna, församlingar och föreningar. Dessutom görs ett mångprofessionellt samarbete med social- och hälsovårdstjänsterna samt med övriga rehabiliterande parter. Personalen inom småbarnspedagogiken måste känna till vilken arbetsfördelning olika samarbetsparter har och kunna vägleda barnet och familjen till ändamålsenliga tjänster.

Småbarnspedagogiken i Vanda samarbetar med rådgivningen. Med vårdnadshavarnas tillstånd kan man, före ålderskontroller utförs eller vid behov, vara i kontakt med rådgivningen. I samband med fyraårskontrollen (modellen Hyve i huvudstadsregionen) är samarbetet tätare. I modellen använder sig rådgivningen av de samtal kring barnets plan för småbarnspedagogiken som förs mellan småbarnspedagogiken och familjen, varvid informationen, med vårdnadshavarnas tillstånd, överförs till hälsovårdare och läkare inför de kontroller som utförs. Efter hälsokontrollen får småbarnspedagogiken med vårdnadshavarnas tillstånd de uppgifter som samlats in om barnet och kompletterats av rådgivningen.

Familjerådgivningen erbjuder de instanser som samarbetar sakkunnighjälp i frågor som anknyter till barns och ungas psykiska utveckling och familjers välbefinnande. Barnens vårdnadshavare kan ta kontakt med familjerådgivningen i frågor som gäller barnets växande och utveckling samt för att utreda familjens stödbehov. Småbarnspedagogiken samarbetar också med rehabiliterande instanser, till exempel olika terapitjänster för barn och andra undersökande instanser.

Småbarnspedagogiken har en verksamhetsmodell och strukturer för att förverkliga samarbetet med barnskyddet. Småbarnspedagogikens verksamhetsenheter går varje år igenom verksamhetsmodellen och anvisningarna för barnskyddet. Anvisningarna för samarbete med barnskyddet finns i småbarnspedagogikens intranet.

I Vanda används en verksamhetsmodell med namnet Osallisena perheen elämässä (delaktig i familjens liv). Verksamhetsmodellen består av verksamhetsprincipen och verksamhetssätten för "Delaktig i familjens liv". Den gemensamma ärendelistan/anteckningsunderlaget för mångprofessionella samarbetsförhandlingar är avsedd att användas av anställda och kunder gemensamt. Genom att använda den gemensamma ärendelistan/anteckningsunderlaget försäkrar man sig om att särskilt barnets och familjens synpunkter och behov blir hörda och beaktade vid förhandlingarna och när man tillsammans kommer överens om målen.

85 Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga 7, 9 och 13 § (338/2011) samt lag om småbarnspedagogik 7 §

Samarbetet med aktörer utanför småbarnspedagogiken utförs alltid i enlighet med föreskrifterna om sekretess och dataöverföring. Ett öppet samarbete mellan de instanser som deltar i behandlingen av barnets ärenden är av största vikt med tanke på att ärendena ska kunna skötas så smidigt som möjligt. Tillståndsärenden som anknyter sig till dataöverföring och samarbete diskuteras alltid tillsammans med vårdnadshavarna.

Utförligare information om service för barnfamiljerna i Vanda och samarbetsmodeller finns på småbarnspedagogikens intranet

3.4 Frågor som avgörs på lokal nivå

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande beskrivas:

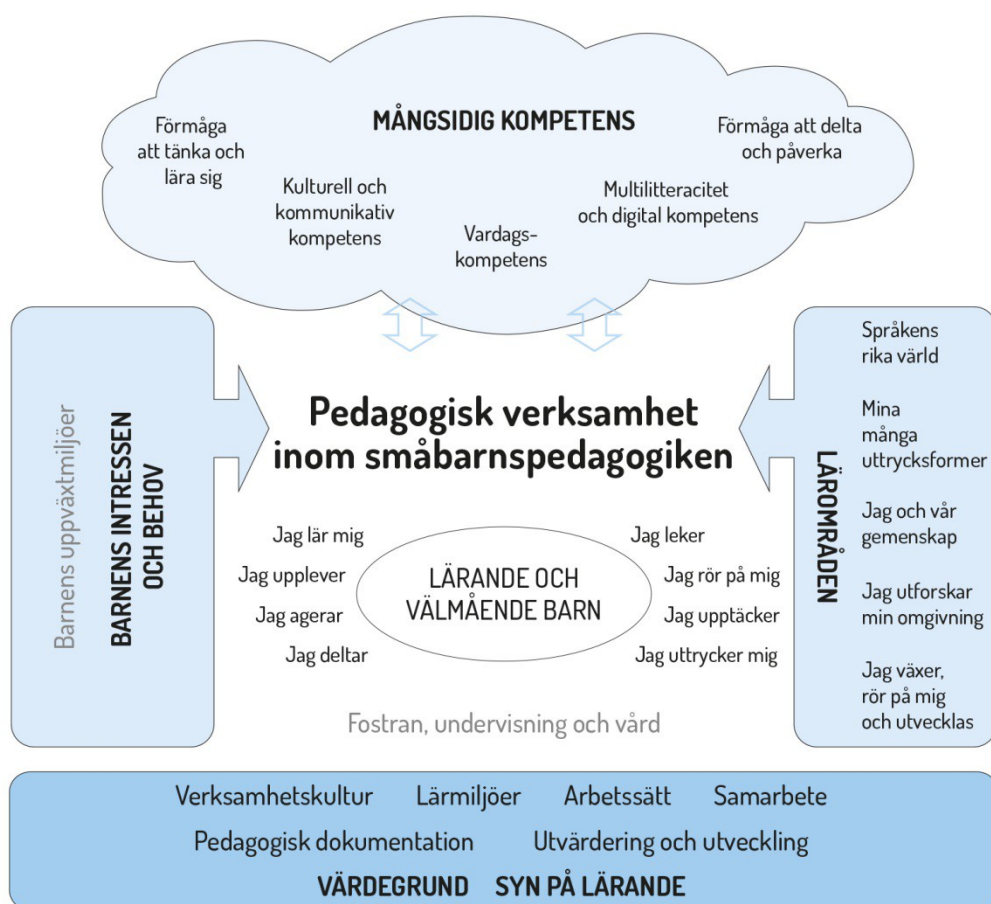
- målen för att utveckla verksamhetskulturen och metoderna för att utvärdera den
- lärmiljöerna och metoderna för att utvärdera dem
- målen och tillvägagångssätten för samarbetet med vårdnadshavarna
- målen, strukturen och tillvägagångssätten för mångprofessionellt samarbete
- metoderna för att utvärdera olika samarbetsformer
- hur man förebygger mobbning, våld och trakasserier. Hur man ingriper vid mobbning, våld och trakasserier och hur man följer upp att åtgärderna genomförs.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att samtliga verksamhetsenheter kan precisera målen för att utveckla sin verksamhetskultur och lärmiljöerna samt precisera tillvägagångssätten för samarbete. Preciseringarna kan antecknas i den lokala planen i enlighet med anordnarens beslut.

4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska präglas av ett helhetsskapande angreppssätt. Målet är att främja barnens lärande och välbefinnande samt mångsidiga kompetens (figur 1). Den pedagogiska verksamheten förverkligas i samverkan mellan barnen och personalen och i den gemensamma verksamheten. Barnens spontana verksamhet, personalens och barnens gemensamma idéer till verksamhet och verksamhet som planerats av personalen ska komplettera varandra. Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska genomsyra den helhet som består av fostran, undervisning och vård.

Figur 1. Referensram för den pedagogiska verksamheten

En målinriktad verksamhet utgår från värdegrunden (kapitel 2.4), synen på lärande (kapitel 2.5), en verksamhetskultur som stödjer värdegrunden och synen på lärande (kapitel 3) samt mångsidiga lärmiljöer (kapitel 3.2), samarbete (kapitel 3.3) och arbetssätt (kapitel 4.3). Barnens intressen och behov samt viktiga aspekter som anknyter till barnens uppväxtmiljö ska utgöra utgångspunkter för

planeringen av verksamheten. En annan utgångspunkt är lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5. En förutsättning för kvalitativ pedagogisk verksamhet är systematisk dokumentation, utvärdering och utveckling (kapitel 4.2 och 7). Planeringen av verksamheten ska även styras av målen för mångsidig kompetens (kapitel 2.7).

Mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten ska preciseras i de lokala planerna för småbarnspedagogik. Vid preciseringen av målen ska man ta hänsyn till de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken, personalstrukturen och andra särdrag. Den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik (kapitel 1.3) ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten i barngruppen. Den småbarnspedagogiska verksamheten och förskoleundervisningen ska bilda en kontinuerlig helhet som är meningsfull för barnet och ger barnet möjlighet till framsteg i sitt lärande.

Den pedagogiska referensramen för småbarnspedagogiken i Vanda

Den pedagogiska referensramen i Vanda består av Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018) samt Vandas plan för småbarnspedagogik (2019) som kompletterar grunderna. Referensramen konkretiseras med hjälp av verksamhetsplanerna. Verksamhetsplanerna bearbetas som en fortlöpande, cyklisk process med hjälp av observation, utvärdering, planering, försök och utveckling. Verksamhetsplanerna ger riktlinjer för utvecklandet av den pedagogiska verksamheten, verksamhetskulturen och lärmiljöerna under verksamhetsåret. Verksamhetsplanernas framsteg utvärderas och uppdateras på basen av den utvärdering man gjort. Enheterna beslutar om på vilket sätt vårdnadshavarna får information om innehållet i verksamhetsplanerna.

I barngruppernas verksamhetsplaner använder man sig av sammanfattningen av målsättningarna och teman från barnens planer för småbarnspedagogik samt av den utvärderingsinformation man får om gruppen med hjälp av pedagogisk dokumentation. Vid planeringen av ett nytt verksamhetsår används utvärderingar från tidigare år. De utvecklingsmål som antecknats i barngruppens verksamhetsplan förverkligas genom att man tillsammans med barnen utvärderar, planerar och experimenterar. Det som barnen i gruppen intresserar sig för och deras idéer samlas in på ett mångsidigt sätt, tex. genom att dokumentera på en projektvägg och återkomma till dokumentationen och utveckla materialet fortlöpande. Vid planeringen av barngruppens verksamhet beaktas de frågor som vårdnadshavarna upplever som viktiga och deras kunskande och sakkännedom kan utnyttjas i teman som barngruppen undersöker och arbetar kring. Barngruppens lärare inom småbarnspedagogik ansvarar för genomförandet och utvärderingen av den pedagogiskt planerade verksamheten, tillsammans med den övriga personalen i teamet.

Vid genomförandet av den pedagogiska verksamheten beaktas de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken. För familjedagvården och den öppna verksamheten har man i Vanda utarbetat planer som kompletterar den pedagogiska referensramen i de olika verksamhetsformerna.

4.2 Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en central arbetsmetod för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är en kontinuerlig process där observationer, dokument och en gemensam tolkning av dessa skapar förståelse för den pedagogiska verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen möjliggör att barnen och vårdnadshavarna kan delta i utvärderingen, planeringen och utvecklingen av verksamheten.

Den pedagogiska dokumentationen ger information om barnens liv, utveckling, intressen, tankar, lärande och behov samt om barngruppens verksamhet, på ett konkret och mångsidigt sätt. Med hjälp av enskilda dokument, till exempel fotografier, teckningar eller personalens observationer, kan man tillsammans med barnen iaktta barnens utveckling och lärande. Barnens kunskaper och färdigheter, intressen och behov blir synliga genom den pedagogiska dokumentationen och ska utgöra grunden för planeringen av verksamheten.

Målet med en systematisk dokumentation är att personalen ska lära känna det enskilda barnet och förstå relationerna barnen emellan samt förstå på vilket sätt personalen och barnen i gruppen kommunicerar med varandra. Syftet med pedagogisk dokumentation är att förverkliga småbarnspedagogisk verksamhet utgående från barnen. Den information och förståelse som dokumentationen bidrar till ska användas till exempel för att arbetssätten, lärmiljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet kontinuerligt ska kunna anpassas enligt barnens intressen och behov. Barnets plan för småbarnspedagogik är en del av den pedagogiska dokumentationsprocessen (kapitel 1.3). Systematisk dokumentation behövs också då man bedömer barnens behov av stöd för utveckling och lärande (kapitel 5).

Dokumentation som har samlats in under en längre tid är en viktig del av utvärderingen av den pedagogiska verksamheten och personalens självvärdering av verksamheten (kapitel 7.1).

Pedagogisk dokumentation inom småbarnspedagogiken i Vanda

Genom den pedagogiska dokumentationen stärker man barnens delaktighet i planeringen av den egna verksamheten och synliggöra barnens tankar, deras intressen och lärande. Personalen har ansvar för att använda den pedagogiska dokumentationen som en arbetsmetod, för att möjliggöra barnets delaktighet.

Syftet med den pedagogiska dokumentationen är att hjälpa personalen att tillsammans med barnen utvärdera, planera och utveckla barngruppens verksamhet, lärmiljöer och verksamhetskultur i en riktning som stöder barnen som individer och del av en grupp. I pedagogisk dokumentation samlas observationer och material på mångsidiga sätt, tillsammans med barnen, personalen och vårdnadshavarna. Man återkommer till dokumentationerna och utgående från dem synliggörs stunder i barngruppens och det enskilda barnets vardag samt bygger man gruppen gemensamma sociala verklighet

Barnets plan för småbarnspedagogiken är en viktig del i den pedagogiska dokumentationsprocessen. Barnets plan för småbarnspedagogiken används under hela verksamhetsåret som ett verktyg för den pedagogiska dokumenteringen, genom att utvärdera och dokumentera hur de mål som stöder barnets utveckling, lärande och välbefinnande förverkligas. Vårdnadshavarna kommer med viktig information om sitt barn till fostraran. Tillsammans med barnen och vårdnadshavarna tolkas dokument som framställts på olika sätt samt utvärderas och planeras verksamheten utgående från dessa.

Genom att använda olika sätt för pedagogisk dokumentation, t.ex. sagotering, anteckningar, videon och fotografier samt barnens arbeten och digitala produktion kan man öka vårdnadshavarnas kunskap om sina barns småbarnspedagogik. Detta gör för sin del det möjligt för vårdnadshavarna att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken. Olika digitala dokumentations möjligheter samt sociala medier nyttjas på ett tryggt sätt.

4.3 Mångsidiga arbetssätt

Småbarnspedagogikens uppdrag och mål samt barnens ålder, behov, förutsättningar och intressen ska styra valet av arbetssätt. Barn lär sig naturligt genom aktiverande arbetssätt som främjar kreativitet och delaktighet. Exempel på detta är spontan och ledd lek, utforskande, fysisk aktivitet och att uppleva och uttrycka konst. Också informations- och kommunikationsteknik ska utnyttjas i verksamheten. Arbetssätten ska vara mångsidiga och de ska vara både verktyg och föremål för lärandet. Därför är det viktigt att personalen handleder barnen att pröva och använda olika arbetssätt både i mindre och större grupper och självständigt. Barnen ska uppmuntras att fråga och fundera samt att dra slutsatser och lösa problem tillsammans.

Personalen förutsätts ha yrkeskompetens och sensitivitet att uppfatta pedagogiska möjligheter i olika situationer. Det innebär bland annat förmåga att lägga märke till barnens initiativ och känslotillstånd samt att förändra och anpassa sitt agerande enligt det. Yngre barns initiativ är ofta kroppsliga och non-verbala, vilket förutsätter sensitiv närvaro av personalen och en god kännedom om barnen för att personalen ska kunna förstå och bemöta barnens initiativ.

Barnen ska delta i planeringen och valet av arbetssätt enligt sina förutsättningar. De ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och hela kroppen och att pröva olika arbetssätt. En variation av arbetssätt ger barn i olika åldrar och barn som lär sig på olika sätt möjlighet att uppleva att de lyckas. Mångsidiga arbetssätt förutsätter mångsidiga lärmiljöer. Personalens och barnens kompetens ska tas till vara då man använder sig av olika arbetssätt och då man tillsammans provar och utvecklar nya arbetssätt.

Mångsidiga arbetssätt i småbarnspedagogiken i Vanda

För varje barn måste man hitta lämpliga arbetssätt, som stärker de färdigheter som barnet redan har och gör det möjligt för barnet lära sig nya färdigheter. Arbetssätten varierar enligt barnens ålders- och utvecklingsnivå.

I småbarnpedagogiken i Vanda betonas lek och lekfulla metoder som arbetssätt. Leken måste ges utrymme och möjligheter genom att gruppens verksamhet och struktur planeras så att leken stöds. I lärandesituationer används lek och lekfullhet, till exempel genom att utnyttja olika tematiska och narrativa lärmeter. Personalens roll i leken kan variera från utomstående iakttagare till aktiv lekkamrat. Personalens olika roller varierar och utnyttjas i verksamheten. Barnens lek iakttas aktivt ur ett pedagogiskt perspektiv och iakttagelserna beaktas vid planeringen.

I Vanda används informations- och kommunikationsteknologi pedagogiskt som ett stöd för lärande och lek. I Kommunala daghem används pekplattor, telefoner, kameror, dataprojektorer, datorer samt olika stora screener. Tutorer och gurupedagoger stöder den pedagogiska användningen av dessa. Personalen använder olika informations- och kommunikationsteknologiska apparater i sitt arbete med barn, så att varje barn får en mångsidig erfarenhet av dessa.

Fysisk aktivitet är ett viktigt arbetssätt i småbarnspedagogiken i Vanda. Förutsättningen för en lyckad fysisk fostran är att personalen deltar och hänger sig åt verksamheten. Verksamheten ges en rytm där lugnare arbetstempo och fysisk aktivitet växlar om vartannat i lämpliga proportioner. Lärmiljön bearbetas så att den stöder fysisk aktivitet, med beaktande av alla trygghets- och säkerhetsaspekter. Tiden för utomhusvistelse samt vänte- och övergångssituationer utnyttjas för att öka rörligheten, till exempel genom ledda fysiska lekar. De gemensamma fysiska lekarna har också andra syften, till exempel att överföra lektraditioner till en ny generation och stärka upplevelsen av delaktighet och gemenskap. Personalen utnyttjar närmiljön och naturen för att möjliggöra mångsidiga fysiska aktiviteter.

Småbarnspedagogiken förverkligas i grupper av olika storlek. Pedagogiskt utformade och ändamålsenliga smågrupper gör det möjligt att bemöta barnet individuellt och möjliggör barnens delaktighet. De yngsta barnens trygghetskänsla stöds av mer beständiga smågrupper. Smågrupper som är flexibla enligt olika verksamhetsformer blir en allt viktigare pedagogisk metod när barnen växer. Varje barn har rätt till gruppens hela personal, oberoende av ålder. Läraren inom småbarnspedagogik har ansvar för observationerna och stödandet av varje barns växande, utveckling och lärande i gruppen.

Personalens förmåga att tillägna sig nya arbetssätt stöds genom kompetensutveckling och individuella resultat- och utvecklingssamtal en gång per år. De anställda utvärderar de arbetssätt som de använder sig av, bland annat vid teamdiskussioner och i samband med utvärderingen av verksamhetsplanen för småbarnspedagogiken två gånger om året. Barnens och vårdnadshavarnas delaktighet i planeringen och utvärderingen av arbetssätten beaktas. Samtalen i samband med barnens plan för småbarnspedagogik ger värdefull information för valet av arbetssätt och utvecklingen av dessa.

4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande

Leken är central inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att erbjuda barnen möjligheter till olika slags lekar. Leken främjar barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Även om barnet självt inte upplever leken som ett verktyg för lärande, utan ett sätt att vara och leva samt gestalta världen, så lär sig barnet genom leken. Upplevelser som väcker barnens känslor, nyfikenhet och intresse stimulerar till lek.

För barnet är det leken i sig som är viktig. Leken ger barnen glädje och välbehag. I leken är barnen aktiva aktörer. De strukturerar och utforskar världen omkring sig, utvecklar sociala relationer och skapar mening utifrån sina erfarenheter. I leken bildar barnen sig en uppfattning om sig själva och andra människor. I leken härmar barnen, skapar nytt och modifierar vad de ser. Samtidigt gestaltar och testar de sina drömmar och önskningar. Med fantasins hjälp kan barnen pröva olika roller och idéer som annars inte skulle gå att förverkliga. I leken kan barnen bearbeta svåra upplevelser och tryggt pröva, försöka och göra misstag.

I leken förenas centrala element som främjar lärandet: entusiasm, att göra tillsammans och att utmana de egna färdigheterna. Leken utvecklas och tar sig olika former i takt med ökad erfarenhet av lek. Kommunikationen mellan personalen och barnen samt barnen emellan lägger grunden för barnens tanke- och språkutveckling och deras växande förmåga att leka. I leken iakttar, prövar och lär sig barnen gruppens regler. Då barnen leker i grupp lär de sig att reglera sina känslor och sin vilja samt att ta andra människors perspektiv i beaktande. Genom leken stärks gemenskapen och den positiva atmosfären.

Leken är ett centralt arbetssätt inom småbarnspedagogiken. I den pedagogiska verksamheten kan man kombinera till exempel drama, improvisation eller sagor för att utveckla lekens gång och bygga upp lekvärldar. Personalen ska inse vilken betydelse det har för barnens välbefinnande och lärande att de får koncentrera sig på att undersöka, uttrycka sig spontant och kreativt samt leka fartfyllda och aktiva rörelselekar. Olika situationer kan berikas genom lek. Ramsor, ordlekar, sånger och lekfull samvaro stärker en positiv atmosfär, vilket stödjer barnens lärande och välbefinnande.

Personalen ska trygga förutsättningarna för lek, handleda leken på ett lämpligt sätt och se till att alla barn har möjlighet att delta i gemensamma lekar utifrån sina förutsättningar och sin förmåga. Personalen ska systematiskt och målinriktat stödja barnens lek och handleda den antingen utanför leken eller genom att själv vara med i leken. Personalens fysiska och psykiska närvaro stödjer kommunikationen mellan barnen och förebygger konfliktsituationer.

Personalen ska även iaktta och dokumentera barnens lek. Genom att observera leken får personalen insikt i barnens tänkande och intressen, deras känslor och upplevelser. Observationerna ska användas för att planera och handleda leken och den övriga verksamheten. Personalen ska vara lyhörd, ha yrkeskompetens och ett genussensitivt förhållningssätt för att upptäcka barnens initiativ till lek och kunna bemöta dem på ett lämpligt sätt.

Långvarig lek kräver tid, utrymme, lugn och ro samt lämpliga lekredskap och material som är tillgängliga för barnen. Lärmiljöerna ska anpassas efter leken, eftersom leken inte nödvändigtvis håller sig inom det anvisade området.

Kännedom om barnkultur och medier riktade till barn hjälper personalen att förstå barnens lekar. Även olika spel och digitala verktyg erbjuder många slags möjligheter för barnens lek. I en lärmiljö som uppmuntrar till lek lär sig även den vuxna. Med vårdnadshavarna ska personalen diskutera lekens betydelse och iakttagelser i anknytning till barnens lekar. På detta sätt kan man främja att leken fortsätter hemma eller i den småbarnspedagogiska verksamheten.

Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande i småbarnspedagogiken i Vanda

Leken är ett viktigt verktyg för gemenskapen och gruppbildningen. Personalens uppgift är att se till att alla barn har en möjlighet till lek och att ingen lämnas utanför. Barnet väljer sina lekar utgående från egna färdigheter och intressen. Här kan olika tavlor med lekval samt bilder fungera som hjälp. I småbarnspedagogiken lär man sig att leka med alla. Vid mobbning och meningsskiljaktigheter i lekar ingriper man genast och det aktuella problemet behandlas tillsammans med barnen, t.ex. genom att sätta ord på det som hänt.

Varje dag i småbarnspedagogiken ska ge rum och tid för lek. När olika lärmiljöer planeras ska möjligheten till långvariga lekar beaktas, också så att leken kan fortsätta i flera dagar. De pedagogiska möjligheterna vid utomhuslek identifieras och utnyttjas. I Vanda betonas skogen som en lekmiljö.

Leken observeras, dokumenteras och utvärderas på samma sätt som all övrig verksamhet. De möjligheter som olika ikt-apparater ger utnyttjas i leken och dokumentationen av den.

4.5 Lärområden

Lärområdena beskriver den pedagogiska verksamhetens centrala mål och innehåll. Lärområdena styr hur personalen tillsammans med barnen ska planera och genomföra en mångsidig och helhetsskapande pedagogisk verksamhet. Barnen har rätt att få mångsidiga upplevelser inom de olika lärområdena. Lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens. Lärområdena är indelade i fem helheter i enlighet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan nämligen⁸⁶:

- Språkens rika värld
- Mina många uttrycksformer

86 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014

- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas.

En helhetsskapande pedagogisk verksamhet gör det möjligt att granska och undersöka olika företeelser och fenomen i ett brett perspektiv. Den centrala utgångspunkten för verksamheten är barnens frågor och intressen. Teman kan till exempel växa fram i samband med lekar, sagor, utflykter eller i spontana kommunikationssituationer mellan barnen och personalen samt i kommunikationen barnen emellan. Det sätt på vilket målen för lärområdena förverkligas varierar beroende på temat, situationen och hur barnen lär sig. Personalen ska se till att den pedagogiska verksamheten främjar utvecklingen och lärandet hos barn i olika åldrar.

Den helhetsskapande pedagogiska verksamheten i Vandas småbarnspedagogik

I Vanda förverkligas inom barngrupperna aktiverande projekt som planerats tillsammans och utgående från barnens önskemål och intressen. Projektarbetsmodellen innebär helhetsmässigt genomförd verksamhet och lek kring ett bestämt tema. Genom projektverksamheten lär barnen sig många kunskaper och färdigheter och deras övergripande kunskaper och samarbetsfärdigheter utvecklas. Personalen uppgift är att se till att varje barn blir hörd i sin grupp och får medverka i gruppens verksamhet.

Språkens rika värld

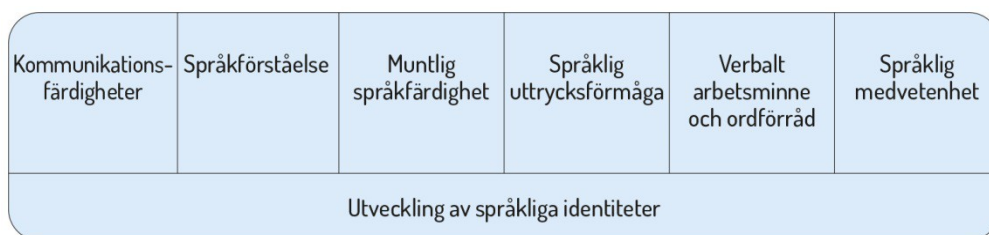
Småbarnspedagogen har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**. Barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och kulturer ska stärkas. Då man stödjer språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.7). Språkutvecklingen har också samband med andra delområden inom mångsidig kompetens, bland annat kulturell och kommunikativ kompetens. När barnens språkliga färdigheter utvecklas ger det barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

För barnen är språket både ett föremål och ett verktyg för lärandet. Med hjälp av sin språkliga uttrycksförmåga kan barnet hantera olika situationer och företeelser, kommunicera med andra, uttrycka sig och skaffa information. En mångsidig språkmiljö och samarbete med vårdnadshavarna stödjer barnens språkliga utveckling. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen regelbundet få uppmuntrande respons på sin språkliga uttrycksförmåga och sina kommunikationsfärdigheter.

Barnen kan lära sig flera språk samtidigt, till exempel så att språken utvecklas och används på varierande sätt i olika sammanhang. Inom verksamheten ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i vissa hem talas det flera språk. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språklig och kulturell

mångfald synliggöras i samarbete med vårdnadshavarna, vilket stödjer utvecklingen av barnens språkliga identiteter. Preciseringar gällande språk och kultur behandlas i kapitel 4.6.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. **De språkliga identiteterna utvecklas** när barnen får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

Figur 2. Språkutvecklingens centrala delområden inom småbarnspedagogiken

Med tanke på utvecklingen av **kommunikationsfärdigheter** är det viktigt att barnen upplever att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Det är centralt att personalen är sensitiv för och reagerar även på barnens non-verbala budskap. Utvecklingen av kommunikationsfärdigheter stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med personalen och med varandra.

Genom en mångfald av språkliga modeller stödjer man barnens **språkförståelse**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets språkförståelse ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Utvecklingen av barnens **muntliga språkfärdighet** ska följas upp och handledas. Barnen ska uppmuntras att tala i olika situationer både med vuxna och med varandra, vilket främjar förmågan att använda och förstå talat språk. Tillsammans med barnen ska man också iaktta tonfall och betoningar.

Den **språkliga uttrycksförmågan** ska stimuleras och barnen och personalen ska tillsammans fundera över användningen av språk i olika situationer. Syftet är att stärka förmågan att anpassa språket enligt situationen. Barnen ska få öva sig i att berätta, förklara och diskutera. När barnen får leva sig in i olika situationer, använda humor och lära sig goda vanor stärks deras språkliga uttrycksförmåga. Genom att barnen bekantar sig med olika typer av texter utvecklas den språkliga uttrycksförmågan och förmågan att skilja på talat och skrivet språk.

Barnens språkliga uttryck berikas då deras **verbala arbetsminne och ordförråd** utökas. Till personalens uppgift hör att medvetet stödja denna utveckling. För att stödja utvecklingen av det verbala arbetsminnet kan t.ex. ramsor och sånglekar användas. Att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord främjar utvecklingen av barnens verbala arbetsminne och ordförråd. En rofylld tid för diskussioner, läsning och berättelser ger barnen möjlighet att fundera över ords och texters betydelser och att lära sig nya begrepp i olika kontexter.

Att iaktta olika språk i närmiljön stödjer utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Personalen ska väcka och öka barnens intresse för talat och skrivet språk och småningom också för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk styrs barnens uppmärksamhet från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till ord, stavelser och ljud. Barnen ska uppmuntras att lekskriva och lekläsa.

I småbarnspedagogiken ska rika och varierande texter användas. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med barnlitteratur på ett mångsidigt sätt. Barnen ska få höra berättelser och de ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap ska

dokumenteras. För att stödja multilitteraciteten inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska vid sidan om talat språk också bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter användas.

Språkens rika värld i Vandas småbarnspedagogik

Alla tänkbara vardagssituationer utnyttjas för att skapa en rik och mångsidig språkmiljö. Situationer, olika saker och känslor förses med benämningar och fostraren använder ett mångsidigt och rikt språk. En pedagogiskt planerad och genomförd småbarnspedagogisk verksamhet stöder varje barns språkliga utveckling. I Vanda satsas det på att barnens språkliga identiteter utvecklas genom att de olika modersmålen hos barnen i gruppen beaktas och respekteras.

Samarbete med Vanda stadsbibliotek

I småbarnspedagogiken bekantar man sig under verksamhetsåret med användningen av bibliotek och biblioteket som lärmiljö. Det kan ske genom besök på biblioteket eller till exempel genom bibliotekslekar i småbarnspedagogiken. Biblioteksbussen för också sina tjänster direkt till ytterdörren på många daghem. Tillsammans med biblioteket kan man utnyttja redan existerande samarbetsformer och skapa nya samarbetsformer utgående från de intresseområden som barngruppen representerar. Biblioteket stödjer småbarnspedagogiken i undervisningen av mediekompetens och multilitteracitet. Småbarnspedagogiken har en möjlighet att utvidga sin lärmiljö till bibliotekets lokaler. Målsättningen är att göra samarbetet till en naturlig del av småbarnspedagogikens och bibliotekets vardag.

Mina många uttrycksformer

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att på ett målinriktat sätt stödja utvecklingen av barnens **musikaliska, visuella, verbala och kroppsliga uttrycksförmåga** och att låta barnen bekanta sig med kulturarvet och olika konstarter. Barn uttrycker sig ofta på ett helhetsbetonat sätt och kombinerar olika uttrycksformer på ett kreativt sätt. Att uppleva och uttrycka konst främjar barnens förutsättningar för lärande, deras sociala färdigheter, positiva självbild och förmåga att förstå och strukturera sin omvärld. Förmågan att tänka och lära sig utvecklas då barnen undersöker, tolkar och skapar mening genom att öva att uttrycka sig på olika sätt. Förmågan att fantisera och föreställa sig olika saker är central också då barnets etiska tänkande utvecklas. Att bekanta sig med kulturarvet, konst och olika uttrycksformer stärker barnens mångsidiga kompetenser också när det gäller delområdena multilitteracitet och förmåga att delta och påverka (kapitel 2.7).

Kulturen är en viktig del av barnets identitet. Småbarnspedagogiken ska ge barnen möjligheter att se och uppleva konst och annan kultur på ett mångsidigt sätt. Upplevelser av konst och kultur stärker barnens förmåga att ta till sig, ta del av och skapa kultur. Samtidigt lär sig barnen att förstå konstens och kulturarvets betydelse och värde.

Genom att uttrycka sig på olika sätt upplever och gestaltar barnen världen på ett sätt som tilltalar och inspirerar dem. Konstnärliga uttrycksformer uppmuntrar barnen att synliggöra sina iakttagelser, känslor och kreativa tankar. Olika uttrycksformer ska utforskas med hjälp av olika sinnen, arbetssätt, lärmiljöer och genom att ta vara på kulturutbudet i närmiljön. Estetiska och inspirerande lärmiljöer, tillgång till mångsidiga redskap och material samt tillräcklig handledning har stor betydelse då barnen bekantar sig med olika uttrycksformer.

Konstfostran omfattar både spontan och på förhand planerad verksamhet. I skapande och lärande processer betonas att barnen ska få möjligheter att försöka och undersöka samt öva olika arbetsfaser och dokumentera dem. Varje barns individuella sätt att uttrycka sig ska stödjas och barnens gemensamma kreativa processer ska ges tillräckligt med tid och utrymme. Att utnyttja personalens, barnens och samarbetspartnernas specialkompetens berikar konstfostran.

Inom småbarnspedagogiken är målet att utveckla barnens förmåga att **uttrycka sig musikaliskt** genom att ge barnen musikaliska upplevelser och stärka deras intresse och förhållande till musiken. Barnen ska uppmuntras att lyssna till och uppleva musik och att iaktta ljudmiljön. Barnens förmåga att uppfatta musik, ljudlängd, ljudnivå, ljudstyrka och klangfärger utvecklas genom lekfull musikalisk verksamhet. Man sjunger och säger ramsor tillsammans, prövar olika instrument, lyssnar till musik och rör sig till musik. Barnen ska få erfarenheter av grundrytm, ordrytm och av att använda kroppen som instrument. Barnen ska uppmuntras att använda sin fantasi och att uttrycka tankar och känslor som musiken väcker, till exempel i bilder eller genom att berätta och dansa. Barnen ska också få erfarenheter av att skapa musik tillsammans och öva inför mindre musikframföranden samt uppleva glädjen över att lyckas i ett framförande.

När det gäller den **visuella uttrycksförmågan** är målet att utveckla barnens förhållande till bildkonst, annan visuell kultur och kulturarvet. Barnen ska ges möjligheter att njuta av att skapa bilder och få estetiska upplevelser och erfarenheter av konst. Barnen ska träna sitt visuella tänkande och sin förmåga att iaktta och tolka bilder genom att uttrycka sig visuellt på flera olika sätt. Förmågan att skapa bilder utvecklas med hjälp av olika sinnen och genom att skapa samband med andra uttrycksformer. Barnen ska få pröva att skapa bilder på olika sätt och med olika verktyg och material, till exempel genom att måla, rita, bygga och skapa mediepresentationer. Tillsammans med barnen ska man iaktta och analysera bilder, konstverk, medieinnehåll och föremål som barnen själva producerat och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om budskapet i bilderna. Bilder ska studeras med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska få träna sin förmåga att planera och lösa problem på ett kreativt sätt och fördjupa sin kunskap om konstruktioner, material och tekniker i slöjd, till exempel genom att modellera, bygga, sy och snickra. Avsikten är att ge barnen möjligheter att glädjas över att skapa, uppleva och upptäcka samt att njuta av att vara kreativa och sätta sin egen prägel på arbetet. Barnen ska ges möjligheter att experimentera med, undersöka och kombinera olika mjuka och hårda material samt att lära sig de tekniker som behövs i arbetet. Barnen ska få planera och skapa olika verk och föremål. I samband med arbetet kan man undersöka och ta vara på såväl hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund som lokala hantverkstraditioner.

Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig verbalt och kroppsligt** till exempel med hjälp av drama, dans och lek. Målet är att övningarna och lekarna ska ge barnen möjlighet att uppleva, uttrycka sig och kommunicera verbalt och kroppsligt på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av kreativa processer som planeras, genomförs och utvärderas gemensamt. I verksamheten ska man på ett mångsidigt sätt använda till exempel barnlitteratur, ordkonst, olika former av teater, dans och cirkus.

Olika slag av uttrycksformer i Vandas småbarnspedagogik

Varje barn har rätt till konst och kultur. I småbarnspedagogiken är målet för kulturfostran att barnet lär känna kulturutbudet i Vanda och får ta del av mångsidiga konst- och kulturupplevelser. I kulturfostran läggs tyngdvikten vid lekfulla och praktiska arbetssätt och allsidigt utbud av olika konstformer. Alla barn som tar del av småbarnspedagogiken har rätt att få uppleva konst och möjligheten att uppleva nya saker med alla sina sinnen. Det centrala är att få uttrycka sig konstnärligt och göra saker tillsammans. Personalen sporrar barnet att pröva på och fundera över olika saker och ger utrymme för barnets kreativitet och egna initiativ. Informations- och kommunikationsteknologi nyttjas mångsidigt för att stöda uttrycksformerna. Personalen möjliggör att barnens initiativ och idéer bearbetas och införlivas med den småbarnspedagogiska verksamheten. Man ser till att dra nytta av barnens och fostrarnas olika styrkor.

Fester och evenemang kan inkludera framträdanden eller gå ut på att barnen, vårdnadshavarna och personalen gör saker tillsammans. I Vandas daghem ska minst en av verksamhetsårets fester vara framställande. Barnen deltar i planeringen av fester och evenemang på det sätt som motsvarar deras ålder och utvecklingsnivå.

Samarbete med Vanda kulturservice

Vanda stads kulturservice stödjer småbarnspedagogiken när det gäller att introducera barnen i kultur och konstens olika uttrycksformer och få dem att uppleva och själva prova på. Kulturservicen erbjuder barngrupperna många konst- och kulturmål som besöksmål. Varje halvår skickar Kulturservicen i Vanda ut broschyrer över evenemangen och besöksmålen till daghemmen. Metodguiderna för konstfostran finns tillgängliga på adressen: <http://www.lastenkulttuuri.fi/sv/>.

Jag och vår gemenskap

Då barnen börjar i den småbarnspedagogiska verksamheten blir deras livsmiljö utanför hemmet större. Utöver det egna hemmets traditioner, vanor, värderingar och åskådningar möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Småbarnspedagogikens uppdrag är att utveckla barnens förmåga att förstå mångfalden i närmiljön och att öva sig att fungera i den. Uppdraget betraktas ur olika perspektiv: **etiskt tänkande, åskådning, närmiljöns förflutna, nutid och framtid samt media**. I verksamheten kan man på ett mångsidigt sätt använda till exempel sagor, musik, bildkonst, lek, drama, olika medieinnehåll samt gäster, besök och evenemang i den närmaste omgivningen.

Lärområdet stödjer barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Personalen ska stödja barnens förmåga till **etiskt tänkande** genom att tillsammans med barnen fundera på etiska frågor som förekommer i olika sammanhang eller som barnen funderar över. Det kan handla om teman som vänskap, skillnaden mellan rätt och fel eller rättvisa. Det kan också handla om rädsla, sorg och glädje. Etiska frågor ska behandlas så att barnen kan känna sig trygga och accepterade. Tillsammans med barnen ska man också fundera över gruppens regler och varför de behövs.

Inom **åskådningsfostran** ska man tillsammans i första hand bekanta sig med de religioner och övriga åskådningar som finns i barngruppen. Irreligiositet betraktas vid sidan av åskådningar. Målet är att främja ömsesidig respekt och förståelse gentemot olika åskådningar samt stödja barnens kulturella och åskådningsrelaterade identiteter. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med olika åskådningar och traditioner som hänger ihop med dem. Åskådningarna kan undersökas på ett naturligt sätt i samband med till exempel årstidsfester och evenemang samt i olika situationer i vardagen så som vid påklädning eller vid måltider. Det ska finnas utrymme för barnen att förundras och de vuxna ska tillsammans med dem fundera på frågor om livet.

När det gäller åskådningsfostran ska personalen samarbeta med vårdnadshavarna samt ta hänsyn till och respektera varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Åskådningsfostran stödjer barnens mångsidiga kompetens bland annat inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Genom att fundera över **närmiljöns förflutna, nutid och framtid** riktas barnens intresse mot historiska frågor och byggandet av en hållbar framtid. Mångfalden i barnens uppväxtmiljöer granskas också.

Barnen ska ges möjligheter att leva sig in i historiska händelser och situationer. Viktiga informationskällor är barnen själva och deras personliga historia samt personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen. Också vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv kan utnyttjas. Det förflutna kan utforskas till exempel med hjälp av lekar och musik som var aktuella när barnens mor- och farföräldrar var barn.

Nutiden iakttas genom att personalen tillsammans med barnen diskuterar aktuella frågor som barnen funderar över eller är intresserade av. Mångfalden i närmiljön ska undersökas och respekteras. Personalen undersöker tillsammans med barnen till exempel människors, könens och familjernas mångfald. Målet är att barnen ska lära sig förstå att människor är olika men ändå lika värda.

Utöver det förflutna och nutiden är det viktigt att fundera över framtiden och hur vi kan påverka och bidra till en hållbar framtid. Det kan man göra till exempel i samband med att man planerar lekar till den kommande årstiden eller då man planerar den egna lärmiljön. Tillsammans med barnen kan man till exempel bygga framtida fantasivärldar eller reflektera kring framtiden utgående från yrken som intresserar barnen.

Inom småbarnspedagogiken har **mediefostran** som uppdrag att stödja barnens förutsättningar att vara aktiva och uttrycka sig i gruppen. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med

olika medier och pröva att producera medieinnehåll på ett lekfullt sätt i trygga miljöer. Man ska tillsammans fundera över medieinnehåll som anknyter till barnens liv och innehållets sanningsenlighet. Samtidigt utvecklar barnen sina färdigheter i käll- och mediekritik. Barnen ska få handledning i att använda medier på ett ansvarsfullt sätt med hänsyn till sitt eget och andras välbefinnande. Teman som förekommer i medierna kan tas upp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av drama.

Jag och vår gemenskap i Vandas småbarnspedagogik

Utgångspunkten för den småbarnspedagogiska verksamheten är att verka tillsammans och att stödja vänskap mellan barnen. Personalen svarar för den allmänna atmosfären och ser till att alla får vara med. Sociala och emotionella färdigheter övas.

I småbarnspedagogiken i Vanda syns mångfalden av kulturer och åskådningssätt. Barnens färdigheter att förstå mångfalden i samhället stärks och barnen ges stöd i att uppskatta familjetraditioner och sedvänjor. I småbarnspedagogiken lär man känna det finländska och finlandssvenska kulturarvet, liksom det övriga språk-, åskådnings-, och kulturarv som gruppen företräder, genom att delta i kalenderårets olika fester, bekanta sig med åskådningarnas traditioner, berättelser och sedvänjor och ta med t.ex. vårdnadshavarna samt far- och morföräldrarna i samarbetet. I småbarnspedagogikens lärmiljöer lyfter man fram barnens olika språk, kultur- och åskådningsbakgrund.

Småbarnspedagogikens åskådningsfostran bygger på att man samarbetar med vårdnadshavarna. Personalens åskådningssensitivitet är viktig liksom att inta en öppen och respektfull attityd till olika slag av familjer och olika synsätt, religioner och traditioner. Med vårdnadshavarna ska en dialog föras om åskådningsfostran och utnyttjas familjernas sakkunskap angående deras kultur, religion och åskådning. Samarbetet grundar sig på dialog och ömsesidigt förtroende.

Småbarnspedagogiken är religiöst obunden. Detta betyder i småbarnspedagogikens åskådningsfostran att olika åskådningars synsätt behandlas i den småbarnspedagogiska verksamheten. Till åskådningsfostran inom småbarnspedagogiken hör att tillsammans med barnen fundera över olika livsfrågor och att samtalen förs i en atmosfär av acceptans och respekt. De förda samtalsinnehåll delges alltid vårdnadshavarna så snart det bara är möjligt.

Olika samarbetspartner erbjuder möjlighet till utvidgade lärmiljöer. I åskådningsfostran kan man samarbeta med samfund som företräder olika religioner och åskådningar i närområdet. Religiösa evenemang och tillfällen som ordnas i samverkan, ordnas ytterom den plats där den småbarnspedagogiska verksamheten ordnas. Vårdnadshavarna informeras på förhand om innehållet i den gemensamma verksamheten. Vårdnadshavarna fattar beslut om barnets deltagande. För de barn som inte deltar i tillfällena ordnas alltid alternativ planerad småbarnspedagogisk verksamhet. Verksamheten ordnas så att ingen behöver uppleva sig stå utanför gruppen.

Utbildningsstyrelsen har publicerat anvisningar (2018) för åskådningsfostran och religiösa evenemang inom småbarnspedagogiken på sina internet sidor.

Jag utforskar min omgivning

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att ge barnen färdigheter att iaktta, strukturera och förstå sin omgivning. Barnen ska handledas att utforska och röra sig i naturen och den byggda miljön. Småbarnspedagogiken ska stödja utvecklingen av barnens **matematiska tänkande** och stärka en positiv inställning till matematiken. Småbarnspedagogiken ska även omfatta **miljöfostran och teknologifostran**. Egna iakttagelser, upplevelser och erfarenheter i anslutning till lärmiljöerna hjälper barnen att förstå orsakssammanhang och att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet (kapitel 2.7).

Målet med småbarnspedagogiken är att erbjuda barnen, oberoende av på vilket stadium av sitt **matematiskt tänkande** de befinner sig, glädje över insikt och lärande. Barnen ska stifta bekantskap med matematiken och dess delområden på ett åskådligt och lekfullt sätt. Barnen ska handledas att upptäcka former, antal och förändringar i vardagliga situationer och i näromgivningen. Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska iakttagelser genom att presentera och utforska dem till exempel med kroppen eller med hjälp av olika redskap och bilder. Barnen ska ges möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter och förändringar. Barnen ska också uppmuntras att hitta problem som anknyter till lärmiljön, fundera över dem, dra slutsatser och söka lösningar på dem.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska stödjas mångsidigt i interaktiva situationer, till exempel genom lek och med hjälp av material som intresserar barnen. Barnen ska uppmuntras att iaktta antal i miljön och, i takt med att färdigheterna ökar, att kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Förmågan att se och räkna upp talföljder kan utvecklas till exempel med hjälp av rim och ramsor. Tillsammans med barnen prövar man att mäta och övar plats- och jämförelsebegrepp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av olika redskap.

Barnens förmåga att uppfatta rum och plan ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka kroppar och former och att leka med dem. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Tidsbegreppet utforskas till exempel genom att iaktta årstiderna och dygnets olika tider.

Syftet med **miljöfostran** är att stärka barnens förhållande till naturen, lära dem att bete sig ansvarsfullt i miljön och handleda dem att stegvis tillägna sig en hållbar livsstil. Miljöfostran omfattar tre dimensioner: att lära sig i miljön, att lära sig om miljön och att agera till förmån för miljön. Den närbelägna naturen och den byggda miljön är både föremål för lärande och lärmiljöer.

Att göra utflykter i naturen och i den byggda miljön samt att undersöka omgivningen är en viktig del av den småbarnspedagogiska verksamheten. Genom positiva upplevelser lär sig barnet att njuta av naturen och närmiljön och det stärker barnets förhållande till sin omgivning. Olika naturfenomen iakttas med flera sinnen och under olika årstider och man diskuterar och undersöker dem. Samtidigt lär sig barnen att använda begrepp som hör ihop med omgivningen. Genom att öva sig att känna igen olika växt- och djurarter stärks kunskapen om naturen. Tillsammans med barnen

övar man att söka information om frågor som intresserar dem. Naturen kan också vara en plats för estetiska upplevelser och avkoppling.

Barnen ska handledas att värda naturen och dess växter och djur. Tanken med miljöfostran är att barnen ska tillägna sig en hållbar livsstil och öva färdigheter som den förutsätter. Sådana färdigheter är bland annat att inte skräpa ned i samband med utflykter, att lära sig måttlighet och sparsamhet, att förhålla sig ansvarsfullt i samband med måltider, att spara energi och att minska avfallet genom till exempel återvinning, reparation av föremål och återanvändning. Samtidigt ska barnen handledas att fästa uppmärksamhet vid konsekvenserna av olika handlingar.

Syftet med **teknologifostran** är att uppmuntra barnen att bekanta sig med undersökande och experimenterande arbetssätt. Barnen ska handledas att upptäcka teknik i omgivningen och att hitta på egna kreativa lösningar. Barnen ska även uppmuntras att ställa frågor, att gemensamt söka svar på dem och att dra slutsatser.

Personalen ska tillsammans med barnen iakttä tekniska lösningar i vardagen och bekanta sig med digitala verktyg och hur de fungerar. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid en trygg användning av maskiner och apparater. Barnen ska ges möjligheter att förverkliga sina egna idéer till exempel genom att bygga med olika material och testa hur olika apparater fungerar. De ska också uppmuntras att beskriva sina lösningar. Tillsammans ska man lösa problem och glädjas över att lyckas. Målet är att barnen genom egna erfarenheter ska komma till insikt om att tekniken är ett resultat av mänsklig aktivitet. I verksamheten kan man använda tekniska lösningar som finns i närmiljön, till exempel i leksaker, och undersöka hur de fungerar.

Jag utforskar min omgivning i Vandas småbarnspedagogik

I Vandas småbarnspedagogik är naturen en lättillgänglig lärmiljö. Nästan alla barngrupper har en närskog på gångavstånd. Målet är att alla grupper genomför regelbundna skogsutfärder för att stärka barnens förhållande till naturen. I naturen får barnen erfarenheter och upplevelser tillsammans med andra, men skogen erbjuder också möjlighet till lugn och ro.

Bildningsväsendet i Vanda har ett miljöprogram som i tillämpliga delar genomförs i småbarnspedagogiken. Tillsammans med barnen diskuteras på ett åldersenligt vis om de val som görs i vardagen och om möjligheten till måttfull konsumtion. Detta bidrar till att hållbar utveckling kan genomföras i gruppen. Med barnen sorteras sopor och fäster man uppmärksamhet vid hur energi och vatten används. Daghemmen kan delta i de EkoTeko-tävlingar som arrangeras av Vanda stad.

Utvecklingen av matematiska färdigheter inleds redan i tidiga år. Lärmiljöerna för barn i olika åldrar bör granskas ur det perspektivet att barnen ska ha möjligheter att utforska olika saker och fenomen även ur en matematisk synvinkel. I lärmiljön nyttjas olika digitala medel och innehåll, som sporrar barnet till insikt. Olika slag av material och inlärningspel även i digital form finns att tillgå i enlighet med barnens utvecklingsnivå. Barnen får tillsammans fundera över t.ex. matematiska och naturvetenskapliga fenomen. Utvecklingen av det matematiska tänkandet stöds genom lekar av det slag där tidiga matematiska begrepp och färdigheter kan tas med, t.ex. vid bakning eller i butikslekar. Barnen lär sig grunderna i programmeringstänkandet t.ex. via regellekar och program och

applikationer som främjar slutledningsförmåga. Barnens matematiska färdigheter stöds gennsenssensitivt. Vårdnadshavarna sporrar att befrämja de tidiga matematiska färdigheterna också hemma.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Detta lärområde omfattar mål som anknyter till **fysisk aktivitet, matfostran, hälsa, trygghet och säkerhet**. Ett uppdrag inom småbarnspedagogiken är att tillsammans med vårdnadshavarna lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa och välbefinnande och som främjar fysisk aktivitet. Lärområdet stödjer barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdet vardagskompetens (kapitel 2.7).

Syftet med småbarnspedagogiken är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Barnen ska uppmuntras att vara ute, leka och röra på sig under alla årstider. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges tillräckliga möjligheter att fritt röra på sig både inomhus och utomhus. Den fysiska fostran ska vara regelbunden och barncentrerad, mångsidig och målinriktad. Tillräcklig fysisk aktivitet är viktig för barnets sunda uppväxt, utveckling, lärande och välbefinnande. Fysisk aktivitet innebär olika typer av rörelseaktiviteter och olika ansträngande sätt att röra på sig, till exempel att leka inomhus och utomhus, samt att göra utflykter och delta i ledda rörelsestunder. Att röra på sig tillsammans utvecklar barnens sociala färdigheter, så som kommunikationsfärdigheter och självregleringsförmåga. Den fysiska aktiviteten ska vara en naturlig del av barnets dag. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen uppmuntras till fysisk aktivitet också på fritiden i olika utrymmen och i olika terränger och förhållanden utomhus.

Småbarnspedagogiken har även som uppdrag att utveckla barnens kroppskännedom och -kontroll samt grundläggande motoriska färdigheter, till exempel balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Man ska använda sig av olika sinnen och använda redskap av olika material som inspirerar barnen att röra på sig. Den fysiska aktiviteten ska varieras på ett naturligt sätt med avseende på längd, intensitet och tempo. Barnen ska få erfarenheter av att röra på sig individuellt, parvis och i grupp. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen få erfarenheter av olika rörelselekar, till exempel traditionella gårdslekar, sago- eller musikgymnastik. Man ska utnyttja de olika årstiderna så att barnen har möjligheter att lära sig för årstiderna typiska sätt att röra på sig utomhus.

Regelbunden och ledd fysisk aktivitet spelar en stor roll för barnens helhetsmässiga utveckling och motoriska lärande. Därför är det viktigt att systematiskt observera hur barnens motoriska färdigheter utvecklas. Personalen ska planera dagsstrukturen, inomhus- och utomhusmiljön samt verksamhetens innehåll så att barnen kan njuta av att röra på sig i olika sammanhang på flera olika sätt. Redskapen ska vara tillgängliga för barnen så att de kan använda dem också för spontana aktiviteter och lekar. Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att se till att redskapen är trygga.

Syftet med **matfostran** är att främja ett positivt förhållningssätt till mat och ätande samt stödja mångsidiga och hälsosamma matvanor. Barnen ska handledas att äta självständigt, mångsidigt och

tillräckligt. De dagliga måltiderna ska avnjutas i en lugn atmosfär och barnen ska få lära sig gott bordsskick, att ge mat och att äta tillsammans. Med hjälp av olika sinnen och genom att noga studera maten bekantar man sig med maträtter, deras ursprung, utseende, sammansättning och smak. Samtal, sagor och sånger om mat utvecklar barnens ordförråd angående mat.

I småbarnspedagogiken ska man tillsammans med barnen fundera över faktorer som är förknippade med **hälsa, trygghet och säkerhet**. Barnens förmåga att sköta sin hälsa och personliga hygien ska stödjas. Tillsammans med barnen ska man diskutera betydelsen av att röra på sig, vila och ha goda mänskliga relationer för välbefinnandet och hälsan. Barnen ska få lära sig om säkerhet i dagliga situationer. Det kan till exempel vara påklädnings-, måltids-, lek- eller utomhussituationer. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen bekanta sig med regler för hur man rör sig tryggt och de ska öva sig att röra sig tryggt i trafiken. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp och att handla tryggt i olika situationer och miljöer.

Jag växer, rör på mig och utvecklas i Vandas småbarnspedagogik

Att röra på sig är ett för barnet naturligt sätt att fungera. Barnen uttrycker sig själva i rörelse och utvecklar sina motoriska färdigheter under lek. De fysiska aktiviteterna ska vara en positiv upplevelse för barnet. De sinnesupplevelser som aktiviteterna medför intar en väsentlig roll i processen med att finna en livslång glädje i att röra på sig. Personalens uppgift är att för varje barn skapa möjligheterna att lyckas i samband med fysiska aktiviteter. Den vuxnas exempel och aktiviteter som utförs tillsammans är en väsentlig del av glädjen i att röra på sig. I barnens fysiska aktiviteter ska man medvetet sträva efter att komma ifrån tävlan och att de egna prestationerna jämförs med andras prestationer.

Barnens fysiska aktivitet observeras och i samtalen i samband med planen för småbarnspedagogik diskuteras om hur mycket barnet rör på sig varje dag. Ett barn under skolåldern borde röra på sig tre timmar om dagen (Glädje, lek och gemensamma aktiviteter – Rekommendationer för fysisk aktivitet under de första åren, UKM). En del av detta förverkligas i hemmet och en del under dagens lopp inom småbarnspedagogiken. Inom de småbarnspedagogiska enheterna bör man fundera ut hur fysisk aktivitet kan möjliggöras i vardagliga situationer och under dagens lopp. Särskilt ska uppmärksamhet fästas vid aktiveringen av barn som annars av naturen inte rör så mycket på sig.

Att omforma lärmiljöerna så att den stödjer fysisk aktivitet är av stor vikt när det gäller att få barnen att röra på sig mer. Utrustning som sporrar till fysisk aktivitet inom- och utomhus ska i mån av möjlighet finnas till barnens fria förfogande. Teknologi som sporrar till fysisk aktivitet nyttjas som en del av lärmiljöerna, som t.ex. applikationer som använder positionsinformation. Utfärder i näromgivningen och i olika slags terräng används för att öka den fysiska aktiviteten. Målsättningen är att barnen alltid rör på sig själva när det är möjligt. I småbarnspedagogiken i Vanda idkas utevistelse i mån av möjlighet i alla väder. På samma gång lär man ut vikten av att klä sig efter vädret. Det är viktigt att fostraren föregår med gott exempel och har en sporrande attityd, liksom att den allmänna atmosfären är positiv till fysisk aktivitet. Under utevistelsen ordnas ledda

rörelselekar när så är möjligt. Onödiga förbud som hindrar fysisk aktivitet ska undvikas, men tryggheten uppmärksammas i samband med lek och rörelse.

Samarbete med idrottsservicen

Vandas idrottsservice svarar för konceptet Daghemmet i rörelse och stödjer småbarnspedagogiken genom att erbjuda aktiva och mångsidiga småbarnspedagogiska aktivitetsdagar. Idrottsservicen upprätthåller utlåning av idrottsredskap där idrottsredskap kan lånas åt barngrupper. Idrottshallar, näridrottsplatser, friidrottsplaner, ishallar och friluftsleder fungerar som lärmiljöer. Småbarnspedagogikens verksamhetsenheter kan exempelvis be idrottsservicen dra skidspår i närheten av daghemmet. Dessa åtgärder genomförs inom ramarna för resurserna och när väderleksförhållandena så tillåter. Småbarnspedagogiken, idrottsservicen och idrottsföreningarna planerar i samarbete idrottsevenemang och kompetensutveckling. Det nationella "Glädje i Rörelse"-programmet stöder enheterna att utveckla en rörelsefrämjande verksamhetskultur.

4.6 Preciseringar gällande språk och kultur

Utgångspunkten i grunderna för planen för småbarnspedagogik är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten. I småbarnspedagogiken ska barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund ses som något positivt som berikar gruppen. En språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av den småbarnspedagogiska helheten.

Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommunen se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, svenska, finska eller samiska. För ett barn som använder teckenspråk kan småbarnspedagogik ges på teckenspråk. Småbarnspedagogik kan också ges på romani.⁸⁷ Även andra språk kan användas i småbarnspedagogiken ifall det inte äventyrar förverkligandet av målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin modersmålsutveckling i svenska eller finska. Ett samarbete mellan personal, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stödjer barnens möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen uppmuntras att kommunicera med varandra.

Det finns barn i den småbarnspedagogiska verksamheten som pratar både **svenska och finska** som modersmål. Det är av stor betydelse för dessa tvåspråkiga barns språkliga utveckling och identitetsutveckling att båda språken får stöd och att barnen uppmuntras att använda dem.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen har rätt till sitt eget språk och sin

87 Lag om småbarnspedagogik 8 § och RP 40/2018 rd, s. 88–89 samt teckenspråkslag (359/2015)

egen kultur⁸⁸. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i verksamheten. När småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på något av de tre samiska språken, är verksamhetens särskilda mål att stärka barnens språkutveckling och förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **romska barn** har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska barnens språkliga utveckling stödjas i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. I mån av möjlighet ska man ge barnen möjlighet att använda och tillägna sig romani. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det romska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **teckenspråkiga barn** kan genomföras antingen i en separat grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, hörselskadade eller hörande. Målet för småbarnspedagogiken för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

I den småbarnspedagogiska verksamheten ska **barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas målinriktat och utgående från barnens behov och förutsättningar på alla områden som barnets språkliga kunskaper och färdigheter omfattar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjlighet att använda och tillägna sig svenska eller finska som andraspråk. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig svenska eller finska. Förmågan att förstå och förmågan att producera språk ska knytas samman. På detta sätt lär sig barnet att göra iakttagelser och uttrycka sina tankar, känslor och åsikter på ett eget och för situationen lämpligt sätt. En del av barnen blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då barnet börjar i småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogiken stödjer barnets integrering i det finländska samhället. Vårdnadshavarna ska få höra om den finländska småbarnspedagogikens mål, innehåll och metoder. Personalen ska diskutera familjens språkmiljö, språkval, flerspråkiga och kulturella identiteter samt utvecklingen och betydelsen av barnets modersmål – ett eller flera – med vårdnadshavarna.

88 Finlands grundlag 17 § 3 mom. (731/1999)

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och lära sig sitt eget eller sina egna modersmål. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska som andraspråk ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj. Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

Preciseringar gällande språk och kultur inom småbarnspedagogiken i Vanda

I Vanda är den språk- och kulturmedvetna småbarnspedagogikens mål att stödja utvecklingen av varje barns språkliga och kulturella identitet samt visa och lära barnen att uppskatta och respektera olika språk, kulturer, religioner och åskådningar. På detta sätt främjas den kulturella hållbara utvecklingen, vidgas barnens världsåskådning samt förstärks barnens förmåga att förstå samhällets mångfald och fungera som en medlem av samhället. Chefen för respektive verksamhetsenhet inom småbarnspedagogiken ansvarar för sin enhets språk- och kulturmedvetna småbarnspedagogik. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken har majoriteten av barnen både finska och svenska som hemspråk. Småbarnspedagogik på svenska är ofta ett medvetet val av vårdnadshavarna. Personalen vid den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Vanda fäster särskild uppmärksamhet vid att stöda och stärka barnens svenska språk genom att stöda och delta i leken samt med hjälp av mångsidiga pedagogiska metoder och en god språklig modell i vardagen.

Svenska som andra språk (S2)-undervisningen är en del av den språk- och kulturmedvetna småbarnspedagogiken. I Vanda ges S2-undervisning för de barn som pratar något eller några andra språk än svenska eller finska hemma. För dessa barn använder man i Vanda begreppet två- eller flerspråkiga barn. S2- undervisningsmodellen kan även anpassas för barn med både svenska och finska som hemspråk. En lärare inom småbarnspedagogik ansvarar för genomförandet av sin grupps S2-undervisning, planeringen, utvärderingen och den pedagogiska dokumenteringen av undervisningen och för samarbetet med vårdnadshavarna. Hela personalen deltar i den språk- och kulturmedvetna småbarnspedagogiken samt i genomförandet av S2-undervisningen.

Alla situationer och lärostunder inom småbarnspedagogiken är språkinlärningssituationer. Att använda bilder i lärmiljön hjälper barnet att förstå och bli förstått. Utöver den svenskspråkiga lärmiljön behöver barnet systematiskt och pedagogiskt planerad S2-undervisning. Genom målinriktad S2-undervisning ser man till att barnet har möjlighet att lära sig tillräckligt med svenska ord och strukturer. S2-undervisningens uppgift inom småbarnspedagogiken är att på ett övergripande sätt utveckla barnets kunskaper i svenska så att barnet förstår och blir förstått i olika kommunikationssituationer och klarar av att tillägna sig ett språk enligt sådan inlärning som lämpar sig för barnets ålder. Personalens språk- och kulturmedvetenhet och S2-kunskaper förstärks med hjälp av utbildningar, spridning av god praxis och ömsesidigt lärande.

I Vanda arbetar småbarnspedagogikens språk- och kulturkordinatorer, vilkas uppgift är att konsultera och handleda anställda inom den kommunala småbarnspedagogiken i frågor gällande två- och flerspråkiga barn samt förstärka existerande kompetens. Läraren inom

småbarnspedagogik kontaktar i första hand en språk- och kulturkoordinator i frågor som gäller två- eller flerspråkiga barns inläring av det svenska språket inom den kommunala småbarnspedagogiken. Språk- och kulturkoordinatorerna konsulterar och handleder personalen vad gäller ordnande av småbarnspedagogik också för barn som använder språken samiska och romani. I fråga om ordnande av småbarnspedagogik för teckenspråkiga barn är personalen i kontakt med en konsulterande speciallärare inom småbarnspedagogik. Grundidén för ordnandet av småbarnspedagogik för barn i alla språk- och kulturgrupper i Vanda utgörs av integrering samt närserviceprincipen.

Inom småbarnspedagogiken i Vanda används en mångprofessionell verksamhetsmodell Råven för 5-åriga två- och flerspråkiga barn. Med hjälp av verksamhetsmodellen Råven försöker man se till att de barn som behöver mer omfattande språkligt stöd upptäcks innan förskoleundervisningen börjar. Verksamhetsmodellen stödjer genomförandet av S2-undervisningen inom småbarnspedagogiken. Daghemsföreståndaren ansvarar för att familjerna informeras om Råven-verksamhetsmodellen.

Det är viktigt att tillsammans med vårdnadshavarna för två- och flerspråkiga barn diskutera den finländska småbarnspedagogikens mål och principer samt det finländska skolsystemet. I planeringen av verksamheten beaktas särskilt två- och flerspråkiga familjers möjligheter att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken.

Barnets egna modersmål värdesätts och de olika språken syns och hörs i den småbarnspedagogiska lärmiljön. I barnets plan för småbarnspedagogik som görs upp tillsammans med vårdnadshavarna diskuterar man hur barnets modersmål utvecklas och stöds samt S2-undervisningen. Gemensamt överenskomna mål och verksamhetssätt tas upp i planen för flerspråkighet som ingår i planen för småbarnspedagogik.

Information och verksamhetsmodeller för språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik har sammanställts i Vandas handbok om språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik som utarbetats för personalen.

Småbarnspedagogik på två språk

Småbarnspedagogik på två språk ska baseras på ett beslut fattat av kommunen eller en privat aktör. Syftet med småbarnspedagogisk verksamhet på två språk är att ta till vara barnens sensitiva period för tidig språkinläring genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen ska erbjudas tillfällen att tillägna sig språken och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Samtidigt läggs grunden för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö ska väcka barnens språkliga nyfikenhet och lust att experimentera. Olika kulturer

möts också på ett naturligt sätt i den småbarnspedagogiska verksamheten som ordnas på detta sätt.

Småbarnspedagogik på två språk indelas i omfattande och mindre omfattande. I omfattande småbarnspedagogik på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken.

Omfattande småbarnspedagogik på två språk

Tidigt fullständigt språkbad i de inhemska språken i småbarnspedagogiken

Språkbad på finska kan ordnas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och språkbad på svenska kan ordnas inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Utöver det kan språkbad på samiska ordnas inom såväl den svensk- som den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbad i de inhemska språken är ett program som börjar i småbarnspedagogiken och fortsätter genom hela den grundläggande utbildningen. Språket i småbarnspedagogiken, undervisningsspråket i förskolan och skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Småbarnspedagogiken ska huvudsakligen ske på språkbadsspråket. Utvecklingen av barnens modersmål – ett eller flera – ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Målet för verksamheten är att var och en i personalen konsekvent använder endast ett språk: antingen språkbadsspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på. Barnen ska uppmuntras att använda språkbadsspråket, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och vidare till grundläggande utbildning i form av språkbad.

Annan omfattande småbarnspedagogik på två språk

I annan omfattande småbarnspedagogik på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Språket i fråga kan vara modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att de olika språkgrupperna får tillräckligt stöd för sin språkutveckling. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska från fall till fall i samråd med vårdnadshavarna överväga när ett sådant arrangemang stödjer barnets utveckling.

I småbarnspedagogik på två språk ska verksamheten planeras så att småbarnspedagogiken bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av personalens språkbruk och barnens aktiviteter. I mån av möjlighet ska var och en i personalen använda endast ett av språken aktivt. Barnen ska ha möjlighet att bli förstådda även på sitt modersmål, då det är svenska eller finska. Barnen ska uppmuntras att använda de två språken inom verksamheten. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och grundläggande utbildning antingen på två språk eller på svenska eller finska.

Mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk

Språkberikad småbarnspedagogik

Med språkberikad småbarnspedagogik avses här sådan småbarnspedagogik, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målet är att stödja språkutvecklingen, motivera barnen och möjliggöra ett mångsidigare språkval. Målet kan också vara att övergå till språkberikad undervisning eller annan förskoleundervisning eller grundläggande utbildning på två språk eller till på annat sätt tidigarelagd språkundervisning.

Språkboverksamhet

Med språkboverksamhet avses inom småbarnspedagogiken sådan verksamhet som stärker barnens kunskap om deras egen kultur och erbjuder dem möjlighet att lära sig ett utrotningshotat minoritetsspråk eller urfolksspråk som talas i familjen eller släkten. Principerna i språkboverksamheten kan påminna om språkbadsprinciperna.

Småbarnspedagogik på två språk i Vanda

I Vanda ordnas språkbad på svenska, småbarnspedagogik på svenska, småbarnspedagogik på finska samt omfattande småbarnspedagogik på engelska. Förskoleundervisning ordnas som förskoleundervisning i form av språkbad på svenska, språkberikad förskoleundervisning på engelska med finska som huvudsakligt undervisningsspråk samt omfattande förskoleundervisning på engelska. Vidare ordnar resultatområdet för svenskspråkig service förskoleundervisning på svenska. Från förskoleundervisningen är det möjligt att fortsätta till grundläggande utbildning på samma språk. Undervisningsnämnden beslutar om var tvåspråkig småbarnspedagogik och förskoleundervisning erbjuds samt om språkutbudet.

4.7 Frågor som avgörs på lokal nivå

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten preciseras med hänsyn till barnens ålder och utveckling samt de olika verksamhetsformernas särdrag. I den lokala planen kan man för de olika verksamhetsformerna precisera den pedagogiska verksamhetens mål och innehåll.

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande beskrivas och preciseras:

- riktlinjerna för planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten samt metoderna för uppföljningen och utvärderingen
- riktlinjerna och tillvägagångssätten för den pedagogiska dokumentationen
- riktlinjerna för valet och användningen av mångsidiga arbetssätt
- på vilket sätt barnens lek stöds
- målen och innehållen för lärområdena
- på vilket sätt barnens intressen och delaktighet beaktas vid planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten

- på vilket sätt den småbarnspedagogiska verksamheten ordnas för olika språk- och kulturgrupper
- på vilket sätt den småbarnspedagogiska verksamheten på två språk genomförs, ifall verksamheten ordnas på två språk
- på vilket sätt barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn får stöd för att lära sig svenska eller finska
- på vilket sätt samarbete och rutiner som gäller familjens språkval och stödet för modersmålet ordnas.

5. STÖD FÖR BARNETS UTVECKLING OCH LÄRANDE

I småbarnspedagogiken ska barnets utveckling och lärande stödjas på ett sätt som motsvarar barnets behov. För barnet är det viktigt att stödet ges kontinuerligt och konsekvent under tiden i småbarnspedagogiken och då barnet börjar i förskoleundervisningen.

5.1 Principerna för stöd

Stöd för utveckling och lärande är en del av den kvalitativa verksamheten inom småbarnspedagogiken och riktar sig till alla de barn som är i behov av stöd. Inom småbarnspedagogiken ska man identifiera barnets behov av stöd och ordna det på ett ändamålsenligt sätt då behov av stöd uppstår, vid behov genom mångprofessionellt samarbete⁸⁹. Genom tillräckligt tidigt och rätt riktat stöd kan man främja barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Samtidigt kan man förebygga problem och förhindra att problemen växer och blir allt mer komplexa. Småbarnspedagogiken ska genomföras enligt principen om inkludering.

Stödet ska ordnas utgående från barnets styrkor och behov av stöd för utveckling och lärande. Stödet för utveckling och lärande ska omfatta såväl lösningar som möter barnens individuella behov som lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska personalen se till att alla barn känner sig accepterade som individer och som medlemmar i gruppen. Genom att uppmuntra barnet och ge barnet möjligheter att lyckas stöds utvecklingen av barnets positiva självbild.

Samarbete mellan barnet, vårdnadshavaren, läraren inom småbarnspedagogiken, specialläraren inom småbarnspedagogiken och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken är viktigt för att barnets behov av stöd ska identifieras samt när stödet planeras, genomförs och utvärderas. Hela personalen ska i enlighet med sin utbildning, sin arbetsbeskrivning och sitt ansvarsområde observera behovet av stöd och ge det stöd som behövs. Kompetensen hos speciallärare inom småbarnspedagogik används i specialundervisnings- och fostringsuppgifter som berör barn som behöver stöd och för att konsultera och handleda den övriga personalen⁹⁰. Sakkunniga inom social- och hälsovården ska vid behov delta i planeringen, genomförandet och utvärderingen av barnets stöd⁹¹. På begäran av anordnaren av småbarnspedagogiken ska de delta i bedömningen om bedömningen av stödbehovet kräver det⁹².

89 Lag om småbarnspedagogik 7 §

90 Lag om småbarnspedagogik 30 § och RP 40/2018 rd, s. 103

91 Lag om småbarnspedagogik 7 §

92 Lag om småbarnspedagogik 23 §

För ett barn på daghem eller i familjedagvård ska behovet av stöd antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. I planen antecknas ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet för barnets utveckling och lärande samt stödåtgärderna och hur de ska genomföras och utvärderas⁹³.

Stödet för barnets utveckling och lärande ska ordnas som en del av den dagliga småbarnspedagogiska verksamheten. Stödet ska i första hand ges genom olika flexibla arrangemang i barnets egen daghems- eller familjedagvårdsgrupp. Då man gör en bedömning av barngruppens storlek ska man beakta vad som är bäst för de barn som behöver stöd och vilka stödbehov som finns, så att målen för småbarnspedagogiken kan uppnås i gruppen⁹⁴.

Inom småbarnspedagogiken kan ett enskilt barn eller en grupp ha en assistent som har i uppgift att stödja det enskilda barnet eller barn i gruppen och göra det möjligt för dem att delta i verksamheten. Stödet kan med hänsyn till barnets bästa också ordnas delvis eller helt i en särskild grupp.⁹⁵

Stödet kan också ges inom öppen småbarnspedagogisk verksamhet i enlighet med anordnarens beslut. I samråd med vårdnadshavaren kan man också komma överens om att barnet flyttar till regelbunden småbarnspedagogisk verksamhet på ett daghem för att få det stöd som barnet behöver.

Principerna för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken i Vanda

Inom småbarnspedagogiken i Vanda indelas barnets stöd i allmänt, intensifierat och särskilt stöd för utveckling och lärande. Stöd ges så länge det behövs och enligt den nivå som barnet behöver. Målet för stödet enligt trestegsmodellen är att stärka barnets rätt att få stöd tillräckligt tidigt, vid rätt tidpunkt och på ett flexibelt sätt. Stödbehovet kan variera från tillfälligt till kontinuerligt och från mindre till mer omfattande. Stödet som ges beror på hurudant och hur omfattande barnets stödbehov är. Barnets vård, fostran och undervisning samt de behövliga pedagogiska stödåtgärderna och möjliga strukturella stödåtgärder ordnas så långt det är möjligt i den miljö barnet är bekant med.

Utgångspunkten för utveckling och lärande är att det stöd som barnet behöver kopplas till verksamheten i barngruppen på ett sådant vis, att barnet som är i behov av stöd ges möjlighet att vara delaktigt i olika situationer. När det gäller barn i behov av stöd är personalens viktiga uppgift att stärka växelverkan mellan barnen så att barnet kan delta i verksamheten utgående från egna förutsättningar och uppleva sig som jämbördigt med andra barn. Detta genomförs genom att skapa

93 Lag om småbarnspedagogik 23 §

94 Lag om småbarnspedagogik 34 och 35 § samt RP 40/2018 rd, s. 105–106

95 Lag om småbarnspedagogik 34 och 35 §

pedagogiskt ändamålsenliga smågrupper som bidrar till att stödja barnets upplevelse av jämbördighet och växelverkan med andra.

För de barn som behöver stöd för utveckling och lärande är det väsentligt att hitta en lärtig där barnens gynnsamma utveckling, lärande samt stödåtgärdernas kontinuitet i småbarnspedagogiken tryggas samt vid övergången till förskoleundervisning och vidare till den grundläggande utbildningen.

Inom småbarnspedagogiken i Vanda har Riktlinjer för stöd för utveckling och lärande utarbetats. Dessa beskriver noggrannare de strukturer, processer och ansvar som hänför sig till stödet för utveckling och lärande. Riktlinjerna finns på Vanda stads webbsidor och på småbarnspedagogikens intranet.

5.2 Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stöd

Småbarnspedagogiken ska ordnas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren, så att varje barn får ta del av fostran, undervisning och vård enligt sin utveckling och sina behov⁹⁶. Samarbetet med vårdnadshavaren är särskilt viktigt då barnet har behov av stöd. Barnet kan även få stöd genom andra tjänster för barn och familjer, till exempel barnrådgivningen, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor eller handikappservicen. Det är viktigt att de lokala tjänsterna för barn och familjer utgör en ändamålsenlig helhet då stödet för barnet ordnas.⁹⁷

Möjligheten att få stöd, de centrala principerna för stöd, det överenskomna stödet och hur stödformerna ska genomföras ska diskuteras med vårdnadshavaren. Barnet ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt sätt och i enlighet med sin ålder och utveckling.

Vårdnadshavaren ska kontaktas genast om det framgår att ett barn har utmaningar i anslutning till sin utveckling eller sitt lärande eller om personalen känner oro för barnets välbefinnande. Vårdnadshavaren ska ges information om hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Målen med stödet nås bäst när alla parter deltar i samarbetet. Med hänsyn till barnets bästa ska barnet inom den småbarnspedagogiska verksamheten få det stöd barnet behöver för sin utveckling och sitt lärande, även om vårdnadshavaren inte förbinder sig att samarbeta.⁹⁸

Det mångprofessionella samarbetet ska utgå från barnets bästa. Med barnrådgivningen, barnskyddet, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor och annan socialservice ska man komma

⁹⁶ Lag om småbarnspedagogik 3 § 1 mom. 1 och 10 punkten

⁹⁷ Lag om småbarnspedagogik 7 § och RP 40/2018 rd, s. 87–88

⁹⁸ Lag om småbarnspedagogik 3, 4, 40 och 41 §

överens om samarbetsrutinerna och principerna när ett barns ärende behandlas eller i situationer som kräver myndigheters ingripande. Mångprofessionellt samarbete ska i första hand ordnas med vårdnadshavarens samtycke. Bestämmelserna om sekretess och utbyte av uppgifter ska följas i samarbetet⁹⁹.

Småbarnspedagogisk verksamhet ordnas också inom den specialiserade sjukvården. Genom samarbete mellan småbarnspedagogiska tjänster och sjukhuset eller inrättningen i fråga ska kontinuiteten i småbarnspedagogiken säkerställas med hänsyn till barnets hälsa och kondition. Det är särskilt viktigt att barnet kan bibehålla trygga mänskliga relationer.

Svårt handikappade och sjuka barn kan behöva förlängd läroplikt¹⁰⁰. Beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan läroplikten börjar. Barnets vårdnadshavare ska i god tid få information om hur den förlängda läroplikten ordnas i praktiken. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan¹⁰¹ föreskrivs om beslut i anknytning till förlängd läroplikt och olika alternativ att ordna förlängd läroplikt.

Samarbetet med barnen, vårdnadshavarna och övriga sakkunniga under tiden för stöd inom småbarnspedagogiken i Vanda

Personalen inom småbarnspedagogik bör känna till arbetsfördelningen mellan de olika samarbetsparterna och kunna hänvisa barnen och familjerna till rätt service. Kartläggningen av barnets behov av stöd görs tillsammans med den konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogik, och vid behov konsulteras olika sakkunniga.

Vid utvärderingen av barnets behov av stöd görs samarbete med barnrådgivningen, de kommunala undersökande och habiliterande instanserna samt specialistsjukvården. Med hjälp av småbarnspedagogikens beskrivning av barnet överförs information om barnets stödbehov, med vårdnadshavarnas samtycke. Mångprofessionellt samarbete görs regelbundet angående barnets plan för småbarnspedagogik.

Småbarnspedagogiken har en klar verksamhetsmodell och struktur för samarbete med barnskyddet och tjänster enligt socialvårdslagen, så som familjesocialarbetet. Instruktioner och verksamhetsmodellen för samarbete med barnskyddet och tjänster enligt socialvårdslagen behandlas årligen i enheterna för småbarnspedagogik.

99 Lag om småbarnspedagogik 40–42 §

100 Lag om grundläggande utbildning 25 § 2 mom. (628/1998)

101 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014, kapitel 5.5 Särskilt stöd

Familjerådgivning erbjuder mångprofessionell experthjälp angående barnens psykiska utveckling och aspekter angående familjernas välbefinnande. Barnens vårdnadshavare kan söka hjälp av familjerådgivningen för att få svar på frågor angående barnens växande och utveckling samt för att utreda familjens behov av stöd i utmanande livssituationer.

Samarbete med handikappservicen görs speciellt i de fall då barnet rekommenderats habiliterande småbarnspedagogik som en del av specialomsorgsprogrammet. Angående förlängd läroplikt görs samarbete med den grundläggande utbildningen.

För att stöda personalen inom småbarnspedagogik finns noggrannare information om samarbetspraxis på småbarnspedagogikens intranet.

5.3 Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken

Deltagandet i den småbarnspedagogiska verksamheten lägger en god grund för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas genom olika pedagogiska arrangemang och arbetssätt. Sådana är till exempel systematisk differentiering av verksamheten, flexibel gruppindelning och anpassning av lärmiljöerna. En tydlig dagordning och rytm i de dagliga aktiviteterna stödjer alla barn.

Barnet kan behöva endast lite stöd under en kort tid. Då kan det räcka med enskilda stödformer eller arrangemang för att påverka situationen så snabbt och på ett så tidigt stadium som möjligt. En del barn behöver omfattande och regelbundet stöd eller flera stödformer som kompletterar varandra samtidigt.

Inom småbarnspedagogiken kan ett barn få stöd på många sätt. Arbetssätten och lärmiljöerna ska anpassas efter barnets individuella behov. Stödet kan omfatta **pedagogiska** och **strukturella arrangemang** och **andra arrangemang som stödjer välbefinnandet**. **Pedagogiska arrangemang** är till exempel stöd av en speciallärare inom småbarnspedagogiken¹⁰², som antingen konsulteras eller är tillgänglig periodvis, individuell handledning, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel och digitala verktyg. Stödet kan också omfatta användning av tecken och bilder eller annat stöd för språket och kommunikationen. **Strukturella arrangemang** är bland annat att minska antalet barn i gruppen och att vidta åtgärder som gäller personaldimensioneringen eller personalstrukturen. **Andra arrangemang som stödjer välbefinnandet** är till exempel handledning och konsultation av sakkunniga inom social- och hälsovården.

Då barnets behov av stöd beror på gravt handikapp, svår sjukdom, gravt försenad utveckling eller då behovet av stöd anknyter till den socioemotionella utvecklingen behöver barnet i allmänhet kontinuerligt och individuellt stöd på heltid. Barnet kan ha svårigheter inom flera områden eller ett

102 Lag om småbarnspedagogik 30 §

mycket stort behov av stöd inom ett visst område. Barnets stöd för utveckling och lärande i barngruppen förutsätter planering, specialkompetens och eventuellt olika slags arrangemang eller hjälpmedel. Barnet behöver hjälp för att komma till rätta i gruppen, en differentierad verksamhet och tid för att träna grundläggande färdigheter. Det kan förutsätta utveckling av personalens specialpedagogiska kompetens eller sjukvårdskompetens eller mångprofessionellt samarbete med sakkunniga inom social- och hälsovården.

För att stödja barnets utveckling, lärande och välbefinnande ska man kontinuerligt observera, dokumentera och bedöma barnets behov av stöd och hur stödåtgärderna inverkar och räcker till. Den första åtgärden är att granska arbetssätten och lärmiljöerna och hur de lämpar sig för barnet. Utifrån granskningen görs en bedömning av om en ändring av arbetssätten och lärmiljöerna kunde leda till bättre pedagogiska lösningar för barnet. Bedömningen och planeringen av stödet baserar sig på en tillräckligt mångprofessionell sakkunskap.

Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken i Vanda

Bedömning av stödbehovet

I Vanda används Paletten för stöd för utveckling och lärande, för att utvärdera och utveckla handlingssätt, undervisningsarrangemang och lärmiljöer. Den hjälper personalen att utveckla sina arbetsmetoder så att de svarar på barnens individuella behov i gruppen. Paletten fungerar som ett pedagogiskt hjälpmedel i planeringen och utvärderingen av stöd och undervisning som barnet behöver. Den utmanar teamen att utvärdera sin verksamhet, fastställa ändringsbehov och hitta utvecklingsmetoder. Med hjälp av Paletten diskuterar personalen barnets möjlighet till stöd i ett så tidigt skede som möjligt och på ett förebyggande sätt. Paletten utnyttjas när barngruppens verksamhetsplan utarbetas, utvärderas och utvecklas.

I bedömningen, planeringen och genomförandet av barnets stödbehov utnyttjas vårdnadshavarnas syn på barnet, observationer som gjorts av barnet, resultat från hälsoundersökningar och andra bedömningar som gjorts av barnet, tidigare utarbetad barnets plan för småbarnspedagogik samt specialläraren inom småbarnspedagogiks sakkunskap. Barnets plan för småbarnspedagogik kompletteras efter behov.

Utgångspunkter för stödarrangemang

I Vanda strävar man till att ordna det stöd barnet behöver på ett inkluderande sätt på barnets egen plats i småbarnspedagogiken. Hela personalteamet deltar i stödjandet av barnet, med pedagogisk handledning av läraren inom småbarnspedagogik och specialläraren inom småbarnspedagogik. Daghemsföreståndarens uppgift är att garantera att barnet får det stöd hen behöver och att stödet riktas rätt. Den konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogik handleder och konsulterar personalen genom coachande arbetssätt i frågor som gäller barngruppens verksamhet och ordnande av stöd.

Småbarnspedagogikens verksamhetskultur ska i enlighet med inklusionsprinciperna främja alla barns utveckling och lärande. En likabehandling förutsätter att möjligheterna att delta garanteras

för alla och att individuella behov tas i beaktande. I valet av arbetssätt beaktas barnens individuella och utvecklingsmässiga skillnader. Lek, konst, fysisk aktivitet, funktionalitet samt informations- och kommunikationsteknikens möjligheter utnyttjas när stöd för utveckling och lärande ordnas. Positiva sinnesupplevelser, lärandets glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och uppmuntrar till att utveckla sitt eget kunnande. Uppmuntrande handledning förstärker barnets tillit till sina egna möjligheter.

Särskild uppmärksamhet fästs vid barnets vänskaps- och kamratrelationer. Barnet behöver erfarenheter av att bli godkänd som hen är i den egna gemenskapen. Sociala och emotionella färdigheter övas tillsammans med vuxna och andra barn. Det väsentliga är att förstärka känslan av gemenskap och tillhörighet samt delaktighet. En god kamratgrupp inverkar positivt på barnets utveckling. I barngruppens verksamhetskultur bör man sammanjämka det enskilda barnets individuella behov och gemenskapen i gruppen. I kamratgruppen har barnet möjlighet att knyta vänskapsrelationer och höra till gruppen. Kamratgruppen utvecklar också sociala och kunskapsmässiga färdigheter på ett mångsidigt sätt. Den vuxnas uppgift är att hjälpa barnet att klara av olika känslotillstånd och hjälpa barnet att komma över dem.

I barngruppen kan man utgående från barnets individuella behov, genomföra pedagogiska arrangemang eller med andra ord pedagogiska stödformer. Pedagogiska stödformer är t.ex. pedagogiskt ändamålsenlig smågruppsverksamhet, förutseende, strukturerande av verksamheten, kompletterande kommunikation som stöder och ersätter talat språk samt speciallärares konsulerande och strukturella stöd till personalen. De pedagogiska stödformerna planeras och preciseras vid behov, tillsammans med gruppens personal, vårdnadshavarna och eventuella andra sakkunniga inom social- och hälsovården. Som stöd för planeringen och utvärderingen av de pedagogiska stödformerna kan man använda Paletten för stöd för utveckling och lärande. De pedagogiska stödformerna inleds genast då barnet behöver dem och de dokumenteras i barnets plan.

Utöver pedagogiska stödåtgärder används olika strukturella arrangemang, så kallade strukturella stödåtgärder, i Vandas kommunala småbarnspedagogik. Dessa utgörs bland annat av placering av en barnskötare för stöd för utveckling och lärande eller assistent i barngruppen. Utöver detta kan gruppen förminskas. Tolkningstjänster används vid behov.

Förslagen till arrangemangen av de strukturella stödåtgärderna behandlas i arbetsgruppen för stöd för utveckling och lärande. Daghemsföreståndaren skickar stödåtgärdsförslaget inklusive bilagor (småbarnspedagogikens beskrivning av barnet som läraren inom småbarnspedagogik gjort) till verksamhetsenhetens konsulerande speciallärare inom småbarnspedagogik. Den konsulerande specialläraren inom småbarnspedagogik fungerar som föredragande i arbetsgruppen för stöd för utveckling och lärande och chefen för småbarnspedagogik fungerar som beslutsfattare.

Gruppens lärare inom småbarnspedagogik informerar vårdnadshavarna om de strukturella stödåtgärdernas arrangeras. Stödet barnet får, dokumenteras i barnets plan för småbarnspedagogik så fort som möjligt.

Särskilda hjälpmedel som stöder utveckling och lärande

Familjen får sådana hjälpmedel som barnet behöver för medicinsk rehabilitering från specialsjukvården. I sådana situationer i kommunala daghem där barnet på grund av sina egna specialbehov behöver pedagogiska hjälpmedel som stöd för sitt lärande, utarbetar daghemsföreståndaren tillsammans med den konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogik en fritt formulerad ansökan till chefen för småbarnspedagogik. Till ansökan bifogas ett expertutlåtande om behovet av hjälpmedel. Chefen för småbarnspedagogiken beslutar om anskaffningen av hjälpmedel. För mindre anskaffningar används daghemmets anslag. Hjälpmedlen används systematiskt och användningen och nyttan av dem utvärderas i barnets pedagogiska dokument.

Stödnivåer inom småbarnspedagogiken i Vanda

Allmänt stöd

Då vårdnadshavarna eller personalen upptäcker ett behov av stöd för växande och lärande, reagerar man genast genom att planera och ta i bruk sådana pedagogiska stödformer som behövs i den småbarnspedagogiska lärmiljön.

Det allmänna stödet börjar då personalen diskuterar med vårdnadshavarna om barnets behov av stöd och de pedagogiska stödformerna, och de antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Inom den kommunala småbarnspedagogiken ger den konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogik konsultation och handledning för personalen under det allmänna stödet. Den konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogik stöder personalen i arbetet med att hitta och tillämpa pedagogiska metoder och verktyg för varje enskilt barn. Som stöd för planering av de pedagogiska stödformerna kan man nyttja social- och hälsovårdens expertrådgivning och konsultation.

Intensifierat stöd

Barnet har rätt att få intensifierat stöd om barnet inte kan ges tillräckligt med stöd med hjälp av det allmänna stödet. Det intensifierade stödet är regelbundet och i det utnyttjas samtidigt olika stödformer. Syftet med det intensifierade stödet är att möjliggöra barnets fullbördiga deltagande i småbarnspedagogiken. Barnets behov av intensifierat stöd bedöms i samarbete med vårdnadshavaren. Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att inleda processen för att ordna intensifierat stöd. Den konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogik handleder och konsulterar inför inledandet av det intensifierade stödet.

Det intensifierade stödets pedagogiska stödåtgärder vidtas genast då stödbehovet uppstår. Eventuella strukturella stödåtgärder vidtas då de beviljats av chefen för småbarnspedagogik vid

resultatenheten. Barnets behov av stöd och de pedagogiska och strukturella stödåtgärderna under det intensifierade stödet antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik.

Behovet av intensifierat stöd och samt förverkligande och effekten av de strukturella stödåtgärderna utvärderas regelbundet under verksamhetsåret. Om det konstateras att det inte längre finns ett stödbehov eller om det är befogat att ändra stödet, förs ändringen till arbetsgruppen för stöd för utveckling och lärande kännedom. Barngruppens lärare inom småbarnspedagogik ansvarar för att informationen överförs till den konsulterande speciallärare inom småbarnspedagogik som för ärendet vidare till arbetsgruppen för stöd för utveckling och lärande. I samband med detta återgår barnet tillbaka till det allmänna stödet.

Särskilt stöd

I Vanda får barn som fått beslut om förlängd läroplikt särskilt stöd. Vid beslutsprocessen angående särskilt stöd beaktas barnets individuella (och omfattande) behov av stöd, möjligheten till fortsatt stöd inom den grundläggande utbildningen samt behovet av lagstadgade stödformer inom särskilt stöd. Beredandet och besluten om förlängd läroplikt baserar sig på ett skriftligt expertutlåtande, samt hörande av vårdnadshavarna. Pararellt med beredandet om förlängd läroplikt bereds också beslutet om särskilt stöd. Direktören för det svenska resultatområdet gör beslut om förlängd läroplikt och särskilt stöd. Särskilt stöd erbjuds främst inom den kommunala småbarnspedagogiken.

I Vanda bereds beslut om förlängd läroplikt som samarbete mellan den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken. Konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogik bereder besluten om förlängd läroplikt. Beslut om förlängd läroplikt och särskilt stöd fattas av direktören för det svenska resultatområdet, direktören för den grundläggande utbildningen. Beslut om särskilt stöd fattas av chefen för småbarnspedagogik efter ett beslut om förlängd läroplikt

5.4 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd

Barnets behov av stöd, stödåtgärderna och hur de ska genomföras samt ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Läraren inom småbarnspedagogik och/eller specialläraren inom småbarnspedagogik ansvarar för att göra upp och utvärdera planen i samarbete med den övriga personalen och barnets vårdnadshavare. När planen görs upp och utvärderas ska vårdnadshavarens och barnets delaktighet stödjas. Barnets åsikt ska klargöras och beaktas då planen görs upp och utvärderas (kapitel 1.3).

Stödet ska utvärderas och planen ska granskas minst en gång om året. Stödets inverkan ska utvärderas regelbundet och planen ska ändras vid behov. Hur målen för verksamheten har uppnåtts ska antecknas i planen och målen ska ändras så att de motsvarar det nya behovet. Om behovet av stöd och stödåtgärderna har upphört ska detta antecknas i planen. En bedömning av barnets behov av stöd görs också alltid då barnet börjar i förskoleundervisningen. I grunderna för

förskoleundervisningens läroplan föreskrivs om stöd för barnets växande och lärande för barn i förskoleundervisningen.

Då ett barn får stöd för sin utveckling och sitt lärande ska det i barnets plan för småbarnspedagogik, förutom det som står beskrivet i kapitel 1.3, antecknas följande:

Pedagogiska och strukturella lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar angående personaldimensioneringen och gruppstrukturen
- lösningar i anslutning till barnets stöd, till exempel differentiering av verksamheten, individuell handledning, smågruppsverksamhet eller användning av tecken och bilder
- tolknings- och biträdestjänster samt användning av hjälpmedel.

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren
- ansvarsfördelningen när det gäller hur barnets stöd genomförs
- tjänsterna som tillhandahålls av specialister, till exempel speciallärare inom småbarnspedagogik
- handledningen och konsultationen av sakkunniga inom social- och hälsovården
- eventuella transportarrangemang och vem som ansvarar för dem.

Uppföljning och utvärdering av stödet

- uppföljningen av hur målen har nåtts
- utvärderingen av stödåtgärdernas effekt och tidpunkterna för utvärderingen.

Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd i Vanda

Allmänt stöd

Personalen och vårdnadshavarna kommer i samarbete överens om formerna för allmänt stöd, vid behov i samarbete med den konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogik och andra sakkunniga. De allmänna stödets former dokumenteras i barnets plan för småbarnspedagogik.

Plan för intensifierat stöd

För alla barn som deltar i småbarnspedagogik i Vanda utarbetas en plan för småbarnspedagogik, som vid behov innehåller en plan för intensifierat stöd. Sakkunnigutlåtanden utnyttjas med vårdnadshavarens tillstånd. Personalen kommer överens med vårdnadshavarna om vilka pedagogiska lösningar vi använder för att stöda barnet.

Daghemsföreståndaren ansvarar för att en plan för intensifierat stöd utarbetas för barn som är i behov av intensifierat stöd. Läraren inom småbarnspedagogik utarbetar tillsammans med vårdnadshavarna barnets plan för småbarnspedagogik, som innefattar planen för intensifierat stöd.

I utarbetandet av planen används den konsulterande specialläraren inom småbarnspedagogiks sakkunskap. Även andra sakkunniga kan delta i utarbetandet.

Planen för intensifierat stöd bör utarbetas omedelbart efter att det intensifierade stödet godkänts. Genomförandet av barnets plan för intensifierat stöd följs upp regelbundet. Planen för barn som får intensifierat stöd ska utvärderas kontinuerligt, minst två gånger under verksamhetsåret eller och alltid då det finns anledning till det på grund av barnets stödbehov. Utvärderingen görs i samarbete med vårdnadshavarna.

Plan för särskilt stöd

Genomförandet av barnets behov av särskilt stöd sker under förskoleundervisningsåret i Vanda. För ett barn som deltar i förskoleundervisningen utarbetas Barnets plan för lärande, som vid behov innehåller en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas (IP). Mera information om utarbetandet av barnets plan inom småbarnspedagogiken finns i kapitel 1.3.

Överföring av information vid övergångar

När ett barn som är i behov av stöd för utveckling och lärande flyttas över från en grupp, verksamhetsenhet eller kommun till en annan ser man till att överföringen av information är tillräcklig. Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för överföringen av information. Barnets plan för småbarnspedagogik och den plan för intensifierat stöd som ingår i den förs över till den nya verksamhetsenheten i Vanda. Överföringen av planerna till en annan kommun sker med tillstånd av vårdnadshavarna. Vid behov kan också ett överföringsmöte ordnas. Mera information om överföring av information som gäller alla barn finns i kapitel 2.3.

5.5 Frågor som avgörs på lokal nivå

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska fastställas och beskrivas hur stödet för barnets utveckling och lärande ordnas i praktiken inom de olika verksamhetsformerna.

I den lokala planen för småbarnspedagogik ska följande beskrivas:

- de lokala principer och tillvägagångssätt som styr hur stödet för utveckling och lärande ordnas
- förfarandet och ansvarsfördelningen vid bedömningen av barnets behov av stöd
- på vilket sätt stödet genomförs i den småbarnspedagogiska verksamheten: pedagogiska och strukturella arrangemang och arrangemang som stödjer välbefinnandet
- på vilket sätt barnets plan för småbarnspedagogik kompletteras i samband med stöd enligt kapitel 5.4. Ansvar och praxis på lokal nivå när det gäller att göra upp planen och utvärdera den.
- på vilket sätt samarbetet med barnen och vårdnadshavarna ordnas i samband med stöd

- det mångprofessionella samarbetet, ansvars- och arbetsfördelningen mellan olika aktörer när stöd ordnas och när effekten av stödet följs upp och utvärderas
- åtgärderna vid övergångar och praxisen för överföring av information under den tid som barnet deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten och vid övergången till förskoleundervisningen.

Den lokala planen för småbarnspedagogik ska beskriva det administrativa förfarandet i anknytning till tolknings- och biträdestjänster och hjälpmedel enligt anordnarens beslut.

6. SMÅBARNSPEDAGOGIK SOM BASERAR SIG PÅ EN ALTERNATIV PEDAGOGIK ELLER EN SÄRSKILD ÅSKÅDNING

All småbarnspedagogisk verksamhet ska följa de allmänna mål och riktlinjer som fastställs i lagen, i överenskommelser och i dessa grunder för planen för småbarnspedagogik. Dessa mål och riktlinjer gäller även småbarnspedagogisk verksamhet som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning.

Anordnaren av småbarnspedagogik kan erbjuda småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en alternativ pedagogik eller särskild åskådning. Sådana är till exempel Steiner-, Montessori-, Freinet- och Reggio Emilia pedagogiken, eller småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en viss åskådning.

Då vårdnadshavaren väljer en småbarnspedagogisk tjänst som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning ska vårdnadshavaren få tillräckligt med information om verksamhetens särskilda mål och värderingar.

Småbarnspedagogik i Vanda som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning

Småbarnspedagogik som baserar sig på alternativ pedagogik anordnas i Vanda av privata serviceproducenter. I Vanda bildar dessa pedagogiska riktningar en sammanhängande helhet till förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Privata serviceproducenter förutsätts följa grunderna i planen för småbarnspedagogik och Vandas plan för småbarnspedagogik. Utöver dessa grundläggande dokument följer producenterna sina egna planer för småbarnspedagogik, där pedagogikens särdrag beskrivs närmare. Undervisningsnämnden beslutar om anordnandet av alternativ pedagogik i Vanda.

6.1 Frågor som avgörs på lokal nivå

Den lokala planen som baserar sig på en alternativ pedagogik eller särskild åskådning kan ha sin egen särprägel men får inte stå i konflikt med lagstiftningen om småbarnspedagogik eller med grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Utöver det som tidigare fastställs i grunderna för planen för småbarnspedagogik ska anordnaren av småbarnspedagogik i sin plan besluta och beskriva

- vilka aspekter inom den alternativa pedagogiken eller den särskilda åskådningen kompletterar småbarnspedagogikens värdegrund, pedagogiska principer och lösningar
- på vilket sätt dessa aspekter syns i verksamhetskulturen, i arbetssätten och i den pedagogiska verksamheten.

7. UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

Syftet med utvärderingen av verksamheten är att stödja genomförandet av lagen om småbarnspedagogik och planerna för småbarnspedagogik samt att utveckla småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska enligt lagen om småbarnspedagogik utvärdera sin verksamhet samt delta i utomstående utvärdering av sin verksamhet.¹⁰³ Utvärderingen av verksamheten ska genomföras systematiskt och regelbundet. Systematisk utvärdering förutsätter att anordnaren har ett fungerande system för utvärdering. Med hjälp av utvärderingen ska kvaliteten på småbarnspedagogiken främjas, verksamhetens styrkor och utvecklingsbehov synliggöras och verksamheten utvecklas.

7.1 Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten

Syftet med utvärderingen av den pedagogiska verksamheten är att utveckla småbarnspedagogiken och förbättra förutsättningarna för barnens utveckling och lärande¹⁰⁴. Uppföljning, regelbunden utvärdering och utveckling av den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik är en del av detta uppdrag. Verksamheten inom småbarnspedagogiken ska utvärderas och utvecklas på nationell nivå samt ur anordnar-, enhets- och individperspektiv.

Utvärderingen på nationell nivå har som uppdrag att stödja anordnarna av småbarnspedagogik i frågor som rör utvärdering och kvalitetshantering. De nationella utvärderingarna främjar utvecklingen av småbarnspedagogiken på lokal, regional och nationell nivå¹⁰⁵. Resultaten från utvärderingarna kan även användas i internationella jämförelser.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska regelbundet följa upp och utvärdera planerna för småbarnspedagogik och hur de har genomförts inom de olika verksamhetsformerna. Anordnaren av småbarnspedagogik bestämmer själv vilka metoder som ska användas vid utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå. Det är viktigt att de lokala beslutsfattarna, vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken har aktuell information om hur småbarnspedagogiken genomförs och om dess kvalitet. De centrala resultaten av utvärderingarna ska publiceras¹⁰⁶. Utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå är en central del av ledarskapet och av utvecklingen

103 Lag om småbarnspedagogik 24 §

104 Lag om småbarnspedagogik 24 §

105 Lag om Nationella centret för utbildningsutvärdering 1 § (1295/2013) och Grunder och rekommendationer för utvärdering av småbarnspedagogikens kvalitet, Nationella centret för utbildningsutvärdering, publikation 24:2018

106 Lag om småbarnspedagogik 24 §

inom den småbarnspedagogiska verksamheten på lokal nivå. Barnen och deras vårdnadshavare ska regelbundet ges möjlighet att delta i utvärderingen av småbarnspedagogiken¹⁰⁷.

Personalens målinriktade och systematiska självvärdering har en central roll i att upprätthålla och utveckla kvaliteten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen kan fokusera på bland annat personalens kommunikation med barnen, stämningen i gruppen, pedagogiska arbetssätt, verksamhetens innehåll eller lärmiljöerna.

Utvärderingen på individnivå innebär utvärdering av hur barnens planer för småbarnspedagogik genomförs. Det är alltid viktigt att utvärdera genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik innan den uppdateras eller en ny plan utarbetas. I samband med utvärderingen ska barnet, vårdnadshavaren och personalen fundera över hur verksamhetens mål och de överenskommelser som man gemensamt skrivit in i planen har beaktats och uppnåtts i verksamheten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen av barnets plan för småbarnspedagogik är också ett sätt att stödja barnets lärande och välbefinnande. Denna del av utvärderingsuppdraget beskrivs närmare i kapitel 1 och 5.

De frågor som ska avgöras på lokal nivå och som beskrivs i slutet av varje kapitel i grunderna för planen för småbarnspedagogik, ska styra utarbetandet av den lokala planen samt utvärderingen och genomförandet av den. Anordnaren av småbarnspedagogik ska granska sin plan för småbarnspedagogik och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet. Även de lokala behoven och resultaten från utvecklingsarbetet styr utvärderingen.

Utvärdering och utveckling av verksamheten inom småbarnspedagogiken i Vanda

Småbarnspedagogiken i Vanda utvärderas och utvecklas enligt en utvärderingsmodell som utarbetats inom småbarnspedagogiken. Utvärderingsmodellen samlar de olika utvärderingarna angående småbarnspedagogiken i Vanda och synliggör olika nivåerna i utvärderingen. I utvärderingsmodellen beaktas också det nationella centret för utbildningsutvärdering, NCU:s *Grunder och rekommendationer för utvärdering av småbarnspedagogikens kvalitet (2018)*, samt de kvalitetsindikatorer som ingår i dokumentet. Utvärderingsmodellen förändras med tiden utgående från olika fenomen och utvärderingsbehov samt nationell styrning.

Genomförandet av Vandas plan för småbarnspedagogik utvärderas med hjälp av enhetens och gruppens verksamhetsplaner. Daghemsföreståndaren ska se till att enheten har klara målsättningar och gemensamt överenskomna handlingssätt och att verksamheten utvärderas enligt det som avtalats. Chefen för småbarnspedagogik utvärderar årligen enheternas verksamhetsplaner tillsammans med daghemsföreståndarna.

Inom den privata småbarnspedagogiken ser daghemsföreståndaren till att enheten har klara målsättningar och att verksamheten utvärderas regelbundet. Förverkligandet av Vandas plan för

107 Lag om småbarnspedagogik 20 §

småbarnspedagogik utvärderas genom enhetens verksamhetsplan, styrnings- och kontrollbesök samt genom nätverksträffar för den privata småbarnspedagogiken. Chefen för småbarnspedagogik som ansvarar för den privata småbarnspedagogiken utvärderar årligen enhetens verksamhetsplan tillsammans med daghemsföreståndaren eller gruppfamiljedaghemmets ansvarsperson.

I barngruppen utvecklar man kontinuerligt verksamheten, verksamhetssätten och lärmiljöerna så att de motsvara barnens behov. Utvärdering och utveckling utgående från pedagogisk dokumentation säkerställer en verksamhet som utgår från barnen. Läraren inom småbarnspedagogik ansvarar för planeringen och utvärderingen av verksamheten i gruppen tillsammans med den övriga personalen i gruppen.

Personalen inom småbarnspedagogiken bedömer regelbundet sin egen kompetens och sina utvecklingsbehov såväl individuellt, som ett team och tillsammans med daghemsföreståndaren. Var och en i personalen ansvarar för att utvärdera och utveckla sin egen yrkesmässighet och kompetens i linje med småbarnspedagogikens gemensamma mål. I utvärderingen kan man använda sig av stödmaterial för kompetensutveckling, vilket finns på småbarnspedagogikens intranet.

Vårdnadshavarnas möjlighet att utvärdera småbarnspedagogiken möjliggörs på olika sätt och nivåer. I verksamhetsplanerna utvecklar man sätt där vårdnadshavarnas och barnens delaktighet i utvärderingen av verksamheten är möjlig på enhets- och barngruppsnivå. Vårdnadshavarna får information om resultaten från undersökningen om kundnöjdhet i huvudstadsregionen och Vandas egna undersökningar om utvärderingen av verksamheten på Vandas webbplats. Dessutom tas utvärderingens resultat upp med vårdnadshavarna i enheterna. Utvärderingens resultat kan diskuteras t.ex. på föräldramöten.

7.2 Frågor som avgörs på lokal nivå

Den lokala planen för småbarnspedagogik ska precisera de principer och förfaranden för utvärderingen som beskrivs i grunderna för planen för småbarnspedagogik. I de lokala planerna för småbarnspedagogik ska beslutas och beskrivas

- på vilket sätt genomförandet av planen för småbarnspedagogik följs upp, utvärderas och utvecklas systematiskt inom de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogiken
- på vilket sätt responsen som fås av barnen, vårdnadshavarna och andra samarbetspartner samlas in och används för att upprätthålla och förbättra kvaliteten
- hur informationen som fås i samband med utvärderingen används för att leda och utveckla de småbarnspedagogiska tjänsterna
- hur de centrala resultaten av utvärderingen publiceras.